

december 2018/január 2019

novinky z radnice

život a kultúra trnavy

mesto trnava ■ ročník XXIX ■ číslo 11 ■ nepredajné!

foto: Matiš Koprda

Svetlo poznania hĺbky

Život tečie ako rieka, ktorá v nás vrství skúsenosti a dotyky s realitou.
Rytmus ani prúd existencie neovplyvníme,
no hĺbka prežívania je doménou každého z nás.
Za predpokladu, že porozumieme prírodnej nevyhnutnosti,
ktorej sme súčasťou.
Spinozov výrok o slobode, ktorá pramení v spoznaní nevyhnutnosti,
zástancovia liberálnej tradície zaznávali. Holandský filozof však
nehovorí o tom, že sa nachádzame v područí nezvratiteľného osudu,
ale skôr o tom, že spoznanie zákonitostí prírody a princípov sveta
môže jednotlivca oslobodiť ku konaniu v prostredí,
na ktoré má bezprostredný dosah. Ten nemáme na vlastný zdroj, ani
na obrazy nespravodlivosti, krivdy či utrpenia,
ktoré sú nám informačne sprostredkované. Doliehajú na nás,
no náš vplyv na ne je limitovaný. Spravodlivosť a ľudskosť
však dokážeme vnášať tam, kde sa práve nachádzame.
Razom nezmeníme negatívne dopady civilizačného prístupu
k prírode, ale svojím šetrným a citlivým postojom môžeme pomáhať
zmeniť svoje okolie. Akékoľvek malé svetlo vnáša do tmy
schopnosť rozpoznať kontúry
a tým prináša i nádej zapálenia ďalších svetiel.
Porozumieť možnostiam i nevyhnutnosti je dôležité v každej dobe.
Niektoré rozhovory o spoločnosti či politike často sklzávajú
do resignácie. Utvrdzujeme sa v tom, že sme v područí síl,
proti ktorým nič nezmôžeme. Médiá a internet sú plné informácií
o veľkých problémoch civilizácie, kauzách a zlyhaniach,
až nám to zväzuje myseľ i ruky. Prepadáme nostalgii, resignácii
a pocitu ukrvivenia. Akoby súmrak vstupoval aj do nášho srdca
a duše. No, ako hovorí filozof, naša sloboda a možnosť konania
sa rozprestierajú v darovanom priestore a čase,
v ktorom sa práve nachádzame. Tam, kde premýšľame, tvoríme
a stretávame ľudí, všade tam je otvorený priestor podať ruku,
ponúknuť úsmev či zapáliť svetlo.
Vďaka nám sa to postupne môže stať určujúce
aj pre celú spoločnosť.
Ak však prepadneme trápeniu a bôľom z celku,
nedokážeme vidieť možnosti v konkrétnom priestore.
Svet, ktorý čoraz prenikavejšie poznávame vďaka technológiám,
je pospájaný nielen atómami, fyzikálnymi a chemickými interakciami,
ale aj presahujúcim princípom života. V ňom je dôležitý
nielen každý atóm, ale aj každý vzťah natoľko,
že má rozhodujúci vplyv na celok.
Zázrak Vianoc, ku ktorému sa opätovne vraciame,
je zázrakom života.
Má schopnosť vniesť svetlo do tmy
a podať ruku životu.
Jeho hĺbka závisí od nášho rozhodnutia.

NOVINKY Z RADNICE

Život a kultúra Trnava

Vydavateľ: Mesto Trnava

IČO: 00313114

Evidenčné číslo: EV 2899/09

ISSN 1339-8989

Náklad 5 000 ks

Šéfredaktorka: Elena Ursinyová

Redaktorka: Miroslava Kuracinová Valová

Redakčná rada: Dušan Vančo, Martin Jurčo

Redakcia: Radnica, Hlavná 1,

917 71 Trnava

Číslo telefónu: 033/32 36 344

E-mail: elena.ursinyova@trnava.sk

Grafická úprava: Andrej Grossmann

Tlač: Bittner print, s. r. o.

Ivanská cesta 2C, 821 04 Bratislava

Periodicita vychádzania:

desaťkrát do roka, august / september

a december / január ako dvojčíslo

.....

Novinky z radnice nájdete

aj na nzs.trnava.sk

(red)

Primátor a poslanci mestského zastupiteľstva vo volebnom období 2018 – 2022

Primátora a tridsaťjeden poslancov mestského zastupiteľstva na funkčné obdobie rokov 2018 – 2022 volili Trnavčania v sobotu 10. novembra. Volebná účasť bola 37,74 %. Na čele mesta ostáva doterajší primátor Peter Bročka, ktorý sa o tento post uchádzal ako nezávislý kandidát a vo voľbách získal 62,82 % hlasov.

Primátor mesta Trnavy: JUDr. Peter Bročka, LL. M.

Poslanci Mestského zastupiteľstva mesta Trnavy vo volebnom období 2018 – 2022:

Volebný obvod číslo 1: Trnava – stred

1. PhDr. Katarína Ďurková, PhD. – nezávislá kandidátka
2. Marek Neštický – nezávislý kandidát
3. Ladislav Beňo – nezávislý kandidát
4. Ing. Juraj Novota – nezávislý kandidát
5. Bc. Marcel Krajčo – nezávislý kandidát

Volebný obvod číslo 2: Trnava – západ

1. RNDr. Gabriela Cabanová – nezávislá kandidátka
2. Mgr. Tibor Pekarčík – nezávislý kandidát
3. Mgr. Martin Uhlík – nezávislý kandidát
4. Mgr. Matej Lančarič – nezávislý kandidát
5. Ing. Peter Šujan – nezávislý kandidát
6. Ing. Andrej Farkaš – nezávislý kandidát

Volebný obvod číslo 3: Trnava – sever

1. Ing. Vladimír Ekhardt – nezávislý kandidát
2. Juraj Fuzák – nezávislý kandidát
3. Emanuel Gronský – nezávislý kandidát
4. MUDr. Branislav Kramár – KDĽ, SzS, SDKÚ-DS
5. MUDr. Štefan Krištofík, MPH – SMER-SD

6. Ing. Richard Sládek – nezávislý kandidát

7. Mgr. Eduard Guniš – nezávislý kandidát

Volebný obvod číslo 4: Trnava – východ

1. PhDr. Eva Nemčovská, PhD. – nezávislá kandidátka
2. PhDr. Šimon Štefunko – nezávislý kandidát
3. Ing. Dušan Zaťko – nezávislý kandidát
4. Mgr. Ľubica Horváthová – nezávislá kandidátka
5. Mgr. Ondrej Štefánik – nezávislý kandidát
6. Mgr. Ing. Marián Galbavý – nezávislý kandidát
7. Mgr. Ľuboš Kollár – nezávislý kandidát

Volebný obvod číslo 5: Trnava – juh

1. Mgr. Rastislav Mráz – KDĽ, SzS, SDKÚ-DS
2. Mgr. Tatiana Vavrová – nezávislá kandidátka
3. Mgr. Stanislav Hric – nezávislý kandidát
4. Adam Peciar – nezávislý kandidát
5. Mgr. Magdaléna Eliášová – nezávislá kandidátka

Volebný obvod číslo 6: Trnava – Modranka

1. Juraj Šarmír – nezávislý kandidát

(vm), foto: Matúš Koprda

Ustanovujúce zasadnutie mestského zastupiteľstva

Po novembrových voľbách má Trnava nové mestské zastupiteľstvo a staronového primátora. V stredu 21. novembra 2018 sa poslanecký zbor vo volebnom období 2018 – 2022 stretol po prvýkrát na ustanovujúcom zasadnutí Mestského zastupiteľstva Mesta Trnavy.

Prítomných privítal primátor mesta Peter Bročka. Predseda Mestskej volebnej komisie Patrik Zvonár predložil informáciu o výsledku komunálnych volieb konaných 10. novembra 2018 a odovzdal primátorovi osvedčenie o zvolení. Následne Peter Bročka zložil sľub primátora.

Sľub poslanca prečítal Tibor Pekarčík a predseda mestskej volebnej komisie každému z dvadsiatich piatich mužov a šiestich žien nového zastupiteľstva odovzdal osvedčenie. Vyslovením slova „sľubujem“ a podpísaním sľubu sa poslanci oficiálne ujali svojej funkcie.

Slávnostnú časť ustanovujúceho zasadnutia uzavrel primár príhovorom, v ktorom vyzval volených zástupcov občanov k zanej práci pre Trnavu: „Nech je Trnava aj vďaka našej práci lepším, krajším

a bezpečným mestom – mestom, na ktoré budú jeho občania hrdí, kde budú nielen radi žiť a tráviť svoj voľný čas, ale aj aktívne pomáhať pri jeho budovaní. Prajem vám k tomu dostatok síl, odvahy a starostlivo uvážení rozhodnutí.“

Pri príležitosti prvého stretnutia zastupiteľstva v novom zložení vystúpil aj predseda Trnavského samosprávneho kraja Jozef Viskupič. Po krátkej prestávke nasledovala pracovná časť stretnutia. Jej súčasťou bolo prerokovanie návrhu na poverenie poslancov mestské-

ho zastupiteľstva vykonávať akty uzavretia manželstva v začatom volebnom období. O túto možnosť prejavili záujem poslanci Tibor Pekarčík, Ladislav Beňo, Juraj Novota, Matej Lančarič, Marián Galbavý, Martin Uhlík a Marcel Krajčo, ktorí boli vzápätí touto úlohou poverení jednohlasne prijatým uznesením. Najbližšie zasadnutie mestského zastupiteľstva sa uskutoční v decembri, presný termín zverejníme na elektronickej úradnej tabuli a v sekcii Zastupiteľstvo na stránke trnava.sk. ■

(eu)

Pribudnú ďalšie stromy s krásnym jesenným sfarbením lístia alebo jarným kvitnutím .....

Jesenná výsadba sa už začala. Lokality, ktoré vďaka novo vysadeným stromom budú v budúcnosti bohatšie na zeleň, čerstvejší vzduch, príjemný tieň pod ich korunami, jarnú krásu kvetov a žiarivé jesenné sfarbenie lístia, boli zvolené najmä na základe požiadaviek obyvateľov, poslancov a výborov mestských častí. Dovedna dvestotridsaťjeden rôznych druhov stromov, osemnásť dvakrát kvitnúcich orgánov a dvadsaťpäť hrabov do živých plotov pribudne všade tam, kde sú vyhovujúce podmienky na ich budúci vývoj a výsadbe nebránia inžinierske siete.

Okrem toho budú ďalšie stromy vysadené v rámci investičných aktivít mesta napríklad na Vančurovej alebo Gejzu Dusíka a takmer stošesťdesiat rôznych stromov vysadí súkromný investor na Sibírskej ulici v rámci náhradnej výsadby. Sadiť sa má napríklad na detských ihriskách na Slávii, Zátvore a Kalinčiakovej, na Veternej, Na hlinách, na Dohnányho, Vajanského, Podjavorinskej, Sladovníckej, Gejzu Dusíka, Jána Bottu, Beethovenovej, futbalovom ihrisku za Olympiou, na Tajovského, Spartakovskej, J. Slottu, T. Tekela, Starohájskej, Zelenečskej a Dedinskej.

Druhy stromov boli vybrané podľa daností stanoviska, aby sa im tam v budúcnosti dobre darilo a aby vhodne dopĺňali priestor aj po funkčnej aj estetickú stránku. Podľa týchto kritérií niekde pribudnú v dospelosti rozložitá a vysoké stromy ako napríklad brestovce južné, javory s krásnym červeným jesenným sfarbením, jasene mannové, duby, ružovo kvitnúci gaštan peľový, jedlý gaštan, topoľ, hraby,

sofory japonské a zázračné druhohorné ginkgo, ale aj menšie stromy ako gledičie či nádherné kvitnúce stromovité formy muchovníkov, višne chlpkaté, čerešne vtáčie, sakury a okrasné hrušky.

Aktuálna výsadba bude zároveň príležitosťou na vyskúšanie novinky podporujúcej ujetie stromov, ktoré sú mimoriadne ohrozované suchom a horúčavami, panujúcimi v uplynulých letných sezónach aj v našom meste. Zavláženie väčším množstvom vody naraz spôsobuje novo vysadeným stromom v horúčavách teplotný šok a ich situáciu to ešte viac zhoršuje.

„Každoročne vysádzame nové stromy aj preto, lebo chceme znížiť dopad nepriaznivých faktorov zmeny klímy. Ale práve výsadbou sa začína najťažší boj o udržanie stromov v urbánnom prostredí na antropogénnych pôdach. Preto sme na vyskúšanie zaobstarali dvadsať zavlážovacích vodných vakov z odolného zeleného polyetylénu. Ide o pilotný projekt, v rámci ktorého chceme vyhod-

notiť pozitívny vplyv tohto typu zavlážovania. Vaky sú odolné voči vonkajším vplyvom, opakovane použiteľné s jednoduchou inštaláciou a obsluhou, nezávislé na stálom vodnom zdroji. Vodu uvoľňujú do pôdy ku koreňom stromu pomaly, aj deväť hodín, preto nedochádza k jej stratám ani teplotnému šoku, ktorý by sme stromu mohli spôsobiť v letných horúčavách. Vaky budeme k novo vysadeným stromom inštalovať na jar, zálievku prispôbime klimatickým podmienkam a požiadavkám konkrétnej dreviny. Po komunikácii s odborníkmi nastavíme optimálny závlahový cyklus. Prvé tri dni po inštalácii sa vaky budú naplňovať pravidelne každý deň, potom už možno len jedenkrát do týždňa,“ povedala Ing. Veronika Srdošová z referátu správy zelene odboru dopravy a komunálnych služieb mestského úradu.

Na nákup stromov na jesennú výsadbu mestská samospráva vynaložila 29 364 eur, na nákup zavlážovacích vakov 624 eur. ■

(vm)

Dobrovoľníci v promenáde ukázali, ako sa dá proti škodcom bojovať alternatívne .....

Drobný motýlik ploskáčik pagaštanový dokáže spôsobiť smrť veľkých pagaštanov konských. S cieľom uchrániť pred ním mohutné pagaštany v Sade Antona Bernoláka zorganizovali študenti učiteľstva biológie Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v spolupráci s mestskou samosprávou 22. novembra 2018 dobrovoľnícku akciu, ktorej cieľom bolo pohrabať a odstrániť lístie s kuklami ploskáčika.

Lístie opadané zo zdravých stromov je hodnotný biologický materiál, ktorý drevinám poskytuje výživu a drobným živočíchom, ako napríklad ježkom, úkryt na prezimovanie. V prípade pagaštanov napadnutých ploskáčikom pagaštanovým to však neplatí, lebo aj jeho kukly v opadanom lístí úspešne prezimujú. V apríli sa z nich vyroja drobné motýliky, ktoré nakladú vajčka do koruny stromu a z nich sa vyliahnú ďalšia generácia húseničiek požírajúcich lístie. Vyhrabanie a odstránenie

opadaného lístia je preto významným spôsobom ochrany pagaštanov bez použitia pesticídov. K študentom, ktorí sa takto rozhodli stromom pomôcť, sa pridali členovia Univerzitetnej rady Mesta Trnava, občania i zamestnanci Mesta Trnava. Samospráva zabezpečila pracovné pomôcky, náradie a techniku. Pomohli tiež pracovníci spoločnosti STEFE s modernými fúkačmi lístia, vďaka ktorým išla práca rýchlejšie a ľahšie. Trnava je prvým mestom na Slovensku, ktoré sa rozhodlo pre údržbu mestskej zelene bez škod-

livej chémie. Sad Antona Bernoláka, známy ako promenáda, je od októbra tohto roku jednou z oficiálnych Zón bez pesticídov, preto organizátori akcie zvolili v boji proti ploskáčikovi pagaštanovému alternatívne metódy ochrany. Mesto Trnava aj doteraz používalo pesticídy len vo výnimočných prípadoch, po uzavretí zmluvy s občianskym združením Zóny bez pesticídov, je ich aplikácia v siedmich oblastiach mesta s najväčšími plochami zelene už úplne vylúčená. ■

(lev), foto: CVI

Mesto Trnava sa verejnou zbierkou zapojilo do medzinárodnej kampane #Giving Tuesday .....

#Giving Tuesday je deň, keď sa na celom svete oslavuje dobročinnosť a pomoc druhým. K tejto medzinárodnej iniciatíve sa po prvý raz pridalo 27. novembra aj Mesto Trnava spustením verejnej zbierky na podporu činnosti trnavského Centra včasnej intervencie, ktoré sa zameriava na pomoc rodinám so zdravotne postihnutými deťmi. Prispieť môže každý z nás, zbierka bude pokračovať až do konca tohto roka elektronicky prostredníctvom darcovského portálu www.dobrakrajina.sk a v nedeľu 16. decembra aj v charitatívnom stánku Mesta Trnava počas Adventných trhov.

Kampaň #Giving Tuesday vznikla v roku 2012 v New Yorku ako reakcia na nákupný ošiaľ počas tzv. Black Friday alebo Cyber Monday, ktoré sa stali súčasťou marketingu mnohých obchodov, aby veľkými zľavami zvýšili predajnosť svojho tovaru. #GivingTuesday je ich protipólom – učí ľudí nemyslieť len na seba, na svoje vlastné obohacovanie sa či zabezpečenie, ale byť štedrý a dobročinný aj voči druhým. Toto poslanstvo sa vďaka #GivingTuesday podarilo za šesť rokov rozšíriť do 150 krajín sveta, vrátane Slovenska, kde sa vlni na pomoc druhým podarilo vyzbierať približne 83 tisíc eur a 12 ton oblečenia a iných potrebných vecí.

Nezisková organizácia Centrum včasnej intervencie v Trnave sa venuje poskytovaniu bezplatnej sociálnej služby včasnej intervencie pre rodiny s deťmi s rizikovým vývinom alebo so zdravotným postihnutím vo veku 0 až 7 rokov v ich domácom prostredí. V súčasnosti pomáha dvanástim rodinám v Trnave a tridsiatim piatim rodinám v ďalších dvadsiatich šiestich obciach Trnavského samosprávneho kraja. S prosbou o prvotnú pomoc pri riešení záťažovej situácie sa na nich môžu obrátiť ľudia z celého samosprávneho kraja. „Je dôležité, aby sa rodina s nami včas skontaktovala a získala informácie o možnostiach odbornej pomoci, vďaka čomu dokáže lepšie znášať náročnú životnú situáciu, v ktorej

sa ocitla,“ hovorí Terézia Drdulová, poverená vedením centra. Služba je zameraná na celú rodinu, nielen na dieťa. Rodičia sú pre odborný tím, ktorý tvoria psychológ, logopéd či špeciálny pedagóg, partnermi a spoločne si stanovujú ciele a priority, ktoré chcú dosiahnuť. Cieľom služby včasnej intervencie je poskytovať podporu čo najväčšiemu počtu rodín. Podľa Terézie Drdulovej počet rodín, ktoré takúto pomoc potrebujú, sa stále zvyšuje, a to si vyžiada aj rozšírenie tímu odborníkov, ktorí s nimi budú pracovať. Pomáhať chcú aj pri integrácii zdravotne postihnutých detí do materských i základných škôl. Peniaze získané prostredníctvom verejnej zbierky preto poslúžia Centru nielen na zabezpečenie

služby, ale aj jej ďalší rozvoj. Mesto Trnava ponúka počas Adventných trhov v charitatívnom stánku na Hlavnej ulici pred radnicou priestor na prezentáciu činnosti a predaj ručne vyrobených vianočných darčiekov viacerým organizáciám z tretieho sektora. Centrum včasnej intervencie tam bude mať svoje zastúpenie 16. decembra. Od 14. do 16. decembra uskutoční aj tradičný charitatívny predaj vianočného punču. Výťažok z neho bude venovaný ďalším dvom organizáciám, ktoré poskytujú sociálne služby v Trnave, a to Trnavskej arcidiecéznej charite, ktorá pracuje s ľuďmi bez domova a OZ Iskierka, ktoré prevádzkuje denný stacionár COMITAS pre ľudí so zdravotným znevýhodnením. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Anestéziológia nielen uspáva, ale najmä oživuje

Ako sme sa dozvedeli z dejín trnavského zdravotníctva, odbor anestéziológie a resuscitácie sa v trnavskej nemocnici začal rozvíjať pomerne neskoro ako jedna z najmladších disciplín. Oddelenie vzniklo v máji v roku 1959 v čase, keď nastúpila do nemocnice vtedy mladá lekárka pre anestéziológiu a resuscitáciu Darina Nábělková, ktorá sa stala aj krajskou anestéziologičkou.

Vo februári v roku 1964 bolo zriadené nelôžkové anestéziologicko-resuscitačné oddelenie. Jej primárkou sa stala spomínaná Darina Nábělková, ktorá prišla do Trnavy z Martina. Práve jej sa podarilo postupne „zrovnoprávniť“ túto disciplínu medzi ostatnými klinickými odbormi a presadiť myšlienku, že prechádza všetkými odbormi medicíny, a to ako anestéziologická, tak aj resuscitačná zložka. V čase 150. výročia trnavskej nemocnice bola primárkou tohto oddelenia, rovnako aj celé 80. roky. V tom čase pracovali na oddelení aj ďalší odborní lekári: Margaréta Grnáčová, Anna Danajová, Viera Kucmanová a ďalší. Oddelenie sa postupne rozširovalo a dnes je Klinika anestéziológie a intenzívnej medicíny situovaná do nového pavilónu trnavskej nemocnice, Pavilónu chirurgických disciplín. Primárkou oddelenia je Jarmila Železková, prednostkou Daria Rábarová a vedúcou sestrou

Danka Lančaričová. Pre úplnosť kliniky pripomeňme, že manažérkami dennej zmeny sú Marianna Frantová pre lôžkovú časť a Stanislava Semeneiová pre anestéziologický úsek. Ako funguje táto trnavská klinika, sme sa pýtali primárky Jarmily Železkovej (nar. 30. novembra 1959 v Trnave).

■ **Porozprávajte nám váš príbeh s anestéziológiou – ako ste sa k nej dostali a čím bola táto disciplína pre vás zaujímavá?**

– Po maturite na Gymnázium Jána Hollého som išla študovať medicínu na Lekársku fakultu UK v Bratislave. Okrem teoretických vedomostí, ktoré mi štúdium dalo,

nám naši profesori vŕstevovali od samého začiatku aj kus ľudskosti a súcitu k chorému človeku. Moja generácia mala šťastie na mnohých docentov a profesorov, ctihodných pedagógov – vedcov so šedinami, ktorí nás učili a ktorí celý život zasvätili vede a výchove budúcich lekárov: profesor internej medicíny Ján Gvozdják, profesor anatómie Karol Kapeller, profesor mikrobiológie Gustáv Čatár a mnohí ďalší. Po ukončení štúdia som sa chcela venovať pediatrii, avšak život to zariadil inak a dostala som sa na oddelenie ARO v trnavskej nemocnici. Tu som sa zoznámila s mojím manželom, lekárom interného oddelenia Petrom Železkovom, ktorý pracoval už v nemocnici. O odbore anestéziológia a resuscitácia sa veľa nevedelo, vzhľadom na to, že na vysokej škole sa tento predmet ešte nevyučovalo. V Trnave bola v tom čase otvorená už aj lôžková časť oddelenia, jedna z prvých na Slovensku. Primárkou bola Darina Nábělková, ktorá bola aj jednou zo zakladateľov tohto medicínskeho odboru na Slovensku. Žena s neuveriteľnou charizmou a rozhľadom, či už v oblasti medicíny, umenia alebo vedy. Zároveň vzbudzovala prirodzený rešpekt aj medzi mužskými kolegami. Stala sa pre mňa vzorom, pre ktorý som sa rozhodla anestéziológii aj naďalej venovať.

■ Anestéziológia patrí medzi mladšie, dynamicky sa rozvíjajúce medicínske odbory. Ide ruka v ruke s chirurgiou a inými odbormi a a už nielen uspáva, ale aj oživuje. Ako sa to vyvíjalo v praxi?

- Vývoj nových liekov a moderných anestéziologických prístrojov zlepšil kvalitu a bezpečnosť poskytovanej anestézie, čím sa umožnilo vykonávať čoraz náročnejšie operačné výkony. Pri vzniku odboru sa vykonávala len anestézia, ale s náročnosťou výkonov, ale aj rozvojom modernej medicíny, pribúdali pacienti so zlyhávajúcimi životnými funkciami. Z anestéziológov, ktorí sa zo začiatku venovali len „narkóze“ sa začali stávať intenzivisti. Vznikli oddelenia, na ktorých sa

sústredili kriticky chorí pacienti, ktorí vyžadovali náročnú liečbu z hľadiska farmakoterapie aj najmodernejšej prístrojovej techniky, ktorú nevedeli zabezpečiť základné oddelenia.

To bolo obdobie, keď sa začali pridružovať lôžkové časti k anestetickému úseku a začali vznikať už nové oddelenia so samostatnými špecializovanými lekármi, sestrami a volali sa ARO – anestéziologicko-resuscitačné oddelenie. V rozvoji nášho oddelenia pokračovala ďalej primárka Anna Danajová. Ďalší vývoj medicíny a nášho odboru priniesol aj zmenu názvu, ktorý viac vystihuje spektrum poskytovanej starostlivosti. Dnes sa tieto oddelenia volajú oddelenia / kliniky anestéziológie a intenzívnej medicíny so skratkou OAIM, resp. KAIM.

■ Aká je práca anestéziológa? V čom spočíva? Pomocne by sme si názov kliniky mohli rozdeliť práve na tie spomínané dve slovíčka – anestéziológia a resuscitácia, resp. intenzívna medicína.

- Pozostáva z práce na operačných sálach alebo na lôžkovej časti, kde sa venuje kriticky chorým pacientom. Musíme si uvedomiť, že, ľudovo povedané, narkóza nie je fyziologický spánok. Je to riadené bezvedomie, a ako hovorievala primárka Nábělková: Uspíme každého – len ho potom musíme vedieť aj zobudiť. Na plánovaný operačný výkon prichádza pripravený zdravý človek – ale aj človek, ktorý možno nedávno prekonal mozgovú príhodu, infarkt a ktorý možno utrpel teraz vážny úraz, alebo sa musí podrobiť rozsiahlemu operačnému výkonu pre zápalové či onkologické ochorenie. A nad jeho životom bdie anestéziológ – stráži jeho dušu. Nie nadarmo je v znaku slovenskej spoločnosti pre anestéziológiu a intenzívnu medicínu motýľ – v gréckej mytológii predstavovala bohyňa Psyché dušu a bola vykresľovaná ako motýľ.

Na lôžkovej časti liečime pacientov so širokým spektrom diagnóz – či už sú to závažné úrazy, samovraždy, otravy, infarkty, cieвне príhody, zápalové ochorenia a pacienti po

náročných operačných výkonoch. V neuveriteľne krátkom čase musíme urobiť zásadné rozhodnutia, keď ide o život pacienta. Treba reagovať rýchlo, s nadhľadom a, samozrejme, podľa najnovších vedeckých poznatkov. S pacientom ohrozeným na živote prichádzajú skôr či neskôr na smrť vystrašení príbuzní. Nielen pre príbuzných, ale aj pre personál je psychicky náročná starostlivosť o pacientov na hranici života a smrti, preto v týchto ťažkých chvíľach je veľmi dôležitý citlivý a profesionálny prístup personálu.

■ Ako je vybavená súčasná Klinika anestéziológie a intenzívnej medicíny a čo všetko sa na takomto modernom pracovisku deje?

- Na našej klinike v súčasnosti pracuje 26 lekárov a 44 sestier. Pracovisko KAIM sa skladá z troch úsekov: anestéziologická časť, lôžková časť a ambulancia. Anestéziu poskytujeme denne na deviatich – desiatich operačných sálach, ktoré sú plne vybavené anestetickými strojmi s kompletným monitoringom na sledovanie vitálnych funkcií a presného dávkovania anestetík. Vykonávame všetky typy anestézií – celkovú, spinálnu, epidurálnu, periférne nervové blokády. Ako jedno z prvých pracovísk na Slovensku sme začali vykonávať cisárske rezy v spinálnej anestézii, a tiež poskytovať pôrodnú analgéziu (PEDA) pri spontánných pôrodoch. V posledných rokoch rapídne pribúda počet diagnostických a terapeutických výkonov – rádiologických, endoskopických, hematologických, psychiatrických, vyžadujúcich našu prítomnosť na zabezpečenie bezbolestnosti výkonu a sledovania životných funkcií pacienta. Pri endoskopických vyšetreniach tráviaceho traktu, pri vyšetreniach žľčovodov, pri odbere kostnej drene, alebo pri odbere vzorky z pľúc. Rozvojom kliniky rádiológie a jej spektrom vyšetrení a liečebných postupov v našej nemocnici, pri ktorých pacienta netreba operovať, ale mu treba zabezpečiť pri výkone bezbolestnosť

a sledovanie vitálnych funkcií, je potrebná prítomnosť anesteziologického tímu.

Na lôžkovej časti máme 10 lôžok vybavených ventilátormi na umelú pľúcnu ventiláciu, spĺňajúcich najvyššie moderné štandardy. Každé lôžko má vlastný monitoring životných funkcií a zariadenia na presné dávkovanie liečiv. Okrem toho disponujeme prístrojom na kontinuálnu dialýzu, ktorú je možné vykonávať pri lôžku pacienta, prístrojmi na ohrev a chladenie pacientov a monitormi sledujúcimi prácu jednotlivých srdcových oddielov. Sonograficky zabezpečujeme zavádzanie invazívnych vstupov pre naše oddelenie aj pre iných pacientov v nemocnici. Táto

práca je nepredstaviteľná bez spolupráce kvalifikovanej sestry, ktorá je neodmysliteľnou súčasťou pracovného tímu. Naša práca je veľmi stresujúca a psychicky náročná, ale nič nepoteší viac, ako keď stretnete svojho bývalého pacienta mimo nemocnice, tešiaceho sa zo zdravia a svojej rodiny.

V ambulantnej časti zabezpečujeme predanestetické vyšetrenia pre pacientov, ktorí sú pripravovaní na plánovaný operačný výkon. Samostatne funguje ambulancia pre tehotné ženy, ktoré zvažujú bezbolestný pôrod. Ďalšia vysoko špecializovaná ambulancia je algeziologická ambulancia venujúca sa liečbe akútnej a chronickej bolesti. Jej hlavným cieľom je dosiahnutie

úľavy od bolesti a zníženie potreby užívania liekov.

■ Niekdajšie Anesteziologicko-resuscitačné oddelenie je teda už niekoľko rokov veľkou klinikou, ktorá vytvára podmienky aj na vzdelávanie...

- Klinika bola zriadená v roku 2006, čím sa zároveň začlenila do univerzitného vzdelávania. Prvou prednostkou sa stala Alexandra Šimková, a ja som sa stala primárkou kliniky. Na našej klinike poskytujeme praktickú výučbu študentom ošetrovateľstva a verejného zdravotníctva. Zúčastňujeme sa viacerých projektoch fakulty hlavne v oblasti výskytu a prenosu infekcií súvisiacich s hospitalizáciou pacienta, ošetrovania a prevencií dekubitov, teda preležanín. ■

Martin Jurčo, foto: archív ZK

Úspešný projekt trnavských zdravotníkov v Kwale

Na stránkach Novínok z radnice sme sa už venovali projektom, ktoré v zahraničí pripravujú odborníci z Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity. Pripomeňme, že Trnavčania v rokoch 2011 až 2013 pripravili rozsiahly projekt zameraný na detskú podvýživu a sociálno-zdravotnícku starostlivosť o tehotné ženy, matky a ich deti do piateho roku života. V regióne Kwale boli založené tri nutričné centrá. V priebehu prvých osemnástich mesiacov fungovania centier bolo do programu zapojených 697 podvyživených detí, a z toho 447 sa vyliečilo.

Slovenský projektový tím Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce tvoria verejná zdravotníčka Denisa Jakubcová, ktorá sa špecializuje na dohľad nad infekčnými ochoreniami, sociálna pracovníčka Zuzana Kráľová a zároveň vedúca terénneho pracoviska v Keni zameriavajúca sa na detskú podvýživu profesorka Adriana Ondrušová s bohatými pracovnými skúsenosťami

v rozvojových krajinách, najmä Keni a Južnom Sudáne. Technicky celý projekt s nimi zabezpečujú Michal Rafajdus a Alžbeta Kaiglová, ktorá sa okrem aktivít projektu venuje problematike tropických parazitárnych ochorení a v spolupráci s kenským mikrobiologickým inštitútom sa zameriava na kontrolu eliminácie schistosomózy v regióne Kwale.

Ako tieto projekty pokračujú aj do súčasnosti a ako obohacujú trnavských študentov, sme sa pýtali odborných asistentiek zo spomína-

ného pracoviska Denisy Jakubcovej a Zuzany Kráľovej.

■ Zhrňte si, čo všetko sa podarilo v minulosti a aký bol tento váš posledný tohtoročný projekt.

- Pripomeňme, že v období rokov 2015 – 2017 sme rozšírili spektrum spolupráce s kenským regionálnym ministerstvom zdravotníctva na infekčné ochorenia, na epidemiologický dohľad nad ich výskytom. Vytrénovali sme v regióne Kwale, konkrétne kraj Matuga, zdravotníckych pracovníkov pracujúcich

vo svojich komunitách na šírenie zdravotnej osvety, na rozpoznanie príznakov infekčných ochorení v odľahlých vidieckych oblastiach, ale aj miestnych lekárov a sestry. Zaviedli sme jednotný systém hlásenia výskytu infekčných ochorení prostredníctvom tabletov do všetkých zdravotníckych stredísk kraja Matuga. O projekt prejavili záujem aj tri ostatné kraje regiónu Kwale, a to: Msambweni, Lungalunga a Kinango. Všetky tri kraje postupne navštívi slovenský tím za podpory kenskej strany. Na základe nadobudnutých vedomostí ale aj supervízie v teréne môžeme povedať, že komunitní pracovníci a zdravotnícky personál vykonáva svoju prácu už v súčasnosti podľa medzinárodných štandardov. Keď sa pozrieme na údaje, ktoré prichádzajú do novozavedeného systému hlásenia infekčných ochorení, vidíme, že všetky vytrénované centrá hlásia výskyt infekčných ochorení a podozrení na epidémiu, čo v minulosti nebolo samozrejmosťou.

■ Zatiaľ ste absolvovali prácu v dvoch z troch tamojších regiónov. Kto všetko bol súčasťou vášho projektu?

- Slovenský tím vycestoval na kenské pobrežie v tomto roku dvakrát. Prvá cesta sa začala už v januári. Pôvodne bola plánovaná na jeseň 2017, avšak prezidentské voľby udržiavali krajinu v politickej nestabilite. Táto fáza projektu sa lokalizovala na podkraj Msambweni, druhá časť regiónu Kwale. Náš tím bol posilnený kenskou stranou, krajským koordinátorom pre infekčné ochorenia, koordinátorom pre tropické a parazitárne ochorenia a tiež koordinátorom pre podvýživu. Cieľová oblasť Msambweni sa skladá z 35 sídiel. Z každého z nich sme intenzívnym vzdelávacím tréningom vyškolili dvoch komunitných zdravotníckych pracovníkov, teda spolu sedemdesiat. Pracovníci si osvojili poznatky v prevencii šírenia infekčných ochorení, a to dodržiavaním osobnej hygieny, sanitácie, bezpečnosti potravín, bezpečného zaobchádzania

s odpadmi, aktívnou účasťou na očkovacích kampaniach, ale aj v oblasti výživového poradenstva pre matky a deti a komunikačné zručnosti.

■ Čo všetko presne ste pre lekárov a sestry pripravili a čo všetko sa domáci naučili na spomínaných tréningoch?

- Vyskolené boli všetky zdravotnícke strediská v Msambweni. Náplňou práce tohto personálu je diagnostika a liečba pacientov prichádzajúcich do zdravotníckych stredísk. Lekári a sestry sa naučili, ako rozpoznať stav epidémie a ako postupovať v ohniskách nákazy, aby potlačili ďalšie šírenie epidémie v komunite. Ďalšou zložkou tréningu bolo zavedenie jednotného systému hlásenia výskytu infekčných ochorení prostredníctvom tabletov. Pracovníci sa naučili hlásené epidemiologické dáta analyzovať, podať informácie okolitým krajom a príslušným agentúram na ochranu zdravia verejnosti. Úloha rýchleho varovania je dôležitou súčasťou pri potláčaní epidémií infekčných ochorení. Dáta slúžia aj na dlhodobý cieľ, teda na získanie prehľadu o stave zdravia populácie a sú podkladom na preventívne programy. Napríklad v kraji Msambweni boli dáta využité na základných školách na distribúciu dezinfekčných prostriedkov a tiež antiparazitík.

■ Druhá časť vášho pobytu trvala tri mesiace, odišli ste v júni a vrátili ste sa v auguste. Geograficky ste sa zrejme opäť posunuli.

- Tentokrát slovensko-kenský tím pokrýval tretí podkraj, a to Lungalunga. Pripravili sme vzdelávací tréning pre osemdesiatpäť komunitných pracovníkov a tridsaťdva zdravotníckych stredísk. Okrem toho boli založené dve knižnice v krajských nemocniciach v Msambweni a Lungalunga. Samotné obstaranie kníh bolo náročné. V krajine je nedostatok odbornej literatúry. Vláda v tomto nevyvíja žiadnu aktivitu na zlepšenie prístupu ku knihám pre študentov stredných škôl a univerzít. V spolupráci

s univerzitou hlavného mesta University of Nairobi, tiež neziskovou organizáciou AMREF, sa podarilo odborné knihy po šiestich mesiacoch intenzívnej práce získať. Slovensko-kenský tím zabezpečil organizačnú prípravu tréningu, jednotlivé prednášky tréningu lektoruje, ale aj následne vykonáva terénnu prácu od vzdialených vidieckych polopúštnych oblastí, cez malé zdravotné dispenzáre až po frekventované krajské nemocnice. Tieto aktivity sme pripravili v rámci projektu, ktorého cieľom je znížiť úmrtnosť na infekčné ochorenia kenskej populácie za finančnej podpory oficiálnej rozvojovej pomoci Slovenskej republiky pod logom SlovakAid.

■ Už sme spomínali, akým spôsobom sa podieľate na zlepšení situácie v Kwale. Pripomeňme, aké sú tam najčastejšie diagnózy.

- Infekčné ochorenia predstavujú v Keni výraznú záťaž populácie. Najčastejšími diagnózami sú respiračné ochorenia ako pneumónie a tuberkulóza, hnačkovité ochorenia, z nich najmä dyzentéria, brušný týfus a obávaná cholera a vektormi prenášané ochorenia, predovšetkým malária, ktorá je najčastejšou príčinou straty zdravia vo všetkých vekových skupinách, ale aj dengue a chikungunya. Faktory, ktoré podmieňujú výskyt infekčných ochorení, možno rozdeliť do dvoch skupín: ovplyvniteľné, akými sú najmä výživový status a imunizácia a neovplyvniteľné, ktoré vyplývajú zo samotného subtropického prostredia. My, slovenský tím, nedokážeme vybudovať studne s pitnou vodou pre celý región alebo zabezpečiť výživu celej krajiny či vyhubiť všetky komáre, ktoré prenášajú maláriu a iné hemoragické horúčky. Čo je však v našich možnostiach a silách, je prenos expertízy a budovanie kapacít zdravotníckeho personálu. V krajoch, ktoré už boli pokryté tréningom a zavedením systému hlásenia, sa napríklad podarilo zastaviť začínajúcu epidémiu osýpok u školopovinných detí, urýchlene zaobstarat' vakcínu proti besno-

te u osôb pohryzených divokým psom a predísť rozvoju ochorenia či zvýšiť počet pacientov, ktorí vyhľadajú erudovanú starostlivosť v zdravotníckych strediskách, a nie pomoc ľudového liečiteľa, o takmer 30 percent.

■ **Akým spôsobom sa snažíte spätne premietnuť tieto skúsenosti do práce v odboroch na fakulte v Trnave, ako to posúva celú fakultu vpred a aké sú ďalšie osudy úspešných študentov, asistentov, pedagógov, ktorí sa vrátia z takéhoto zahraničného projektu?**

- Cez vedecko-výskumné, vzdelávacie a tréningové aktivity našich fakultných projektových pracovníkov sa zabezpečuje zvýšenie úrovne výučby na fakulte, rozšírenie

poznatkov, ktoré sa na Slovensku nedajú nadobudnúť. V budúcnosti to môže zabezpečiť lepšie uplatnenie študentov našich odborov verejné zdravotníctvo, sociálna práca a laboratórne vyšetrovacie metódy v zdravotníctve na trhu práce.

Študenti získavajú z kenského terénu kvalitné údaje na štatistické spracovanie pre svoje bakalárske, magisterské a dizertačné práce. Zozbierané údaje sú publikované v odborných periodikách a prezentované na rôznych konferenciách. Vďaka nášmu výskumu v Keni môžu napríklad študenti na katedre laboratórnych vyšetrovacích metód v zdravotníctve vidieť pôvodcu malárie.

■ **Už sme hovorili o tom, že toto nebol váš prvý projekt. Aké máte**

vnútorné nastavenie, aby ste všetky útrapy v ďalekej krajine prežili bez psychickej či fyzickej umy? Čo vám dáva táto práca?

-Sme profesionáli a do Kene chodíme pracovať s vedomím, že nezachránime všetkých. Zameriavame sa na individuálne úspechy. Za podpory SlovakAid a s našimi vedomosťami a skúsenosťami máme možnosť zlepšiť a skvalitniť životy Keňanov. Je to o nápade a odvahe vyhrnúť si rukávy. Naša práca v Keni je výnimočná tým, že výsledok sa dostaví okamžite. Keď vidíte, že lokálni ľudia plynulo prevzali zodpovednosť za jednotlivé aktivity a práca napreduje, je to satisfakcia za tú veľkú drinu a zároveň motivácia pustiť sa do ďalších projektov. ■

Martin Jurčo, foto: archív V.CH.

Z trnavskej roviny za slobodou na strechách sveta

Trnavský región ponúka turistom Malé Karpaty, no ľudí, ktorí sú zvyknutí na dlhšie túry, to láka aj ďalej. Jedným z nich je aj Trnavčan Vladimír Chrapčiak. Tento rok je preňho osobitne výnimočný. Ako druhý Slovák v poradí prešiel 4 282 kilometrov za 183 dní na prechode Pacific Crest Trail v USA. Začal na hranici USA – Mexiko 18. marca a skončil v Manning parku v Kanade 16. septembra. Celú trasu prešiel pešo s batohom na chrbte. Vynechal len časť High Sierry pre vysoký sneh. Namiesto toho bol v Yosemite Valley, kde vyšiel na Half Dome a spravil nástup na cestu The Nose na El Cap.

Vladimír Chrapčiak (nar. 30. marca 1956 v Liptovskom Mikuláši) je členom Klubu slovenských turistov Atóm Jaslovské Bohunice, členom regionálnej rady KST trnavského regiónu, pred pár rokmi sa stal aj celoslovenským funkcionárom Sekcie značenia KST. Okrem spomínaného pešieho prechodu má aj ďalšie méty, turistická sezóna sa preňho začína 1. januára a končí 31. decembra, takže na výpravy chodí stále. Ale takúto trasu každý absolvuje len raz za život. Uvažuje ešte nad Aljaškou, no zatiaľ žije najmä dobrými pocitmi z prechodu Pacific Crest Trail.

■ **Podme pekne od začiatku. Čo všetko ste prešli na Slovensku?**

- Som Trnavčan, ale pochádzam z Liptova. Som z Liptovského Mikuláša, presnejšie, z Vrbice. K turistike ma priviedol môj otec, ktorý začal s Milošom Janoškom, zakladateľom Krás Slovenska. Venujem

sa tomu 55 rokov, silným impulzom boli profesori na gymnáziu, ktorí boli dokonca členmi Horskej služby. Dookola boli hory, takže som sa venoval turistike. Pochodil som celé Slovensko, mám všetky slovenské hrebeňovky, potom Alpy, predtým sme chodili aj do niekdajšieho Sovietskeho zväzu, Kaukaz,

Himaláje, Nový Zéland, Afrika – Kilimandžáro. Takže je toho dosť.

■ **Prečo ste sa z hornatého Liptova presťahovali na rovinu do Trnavy?**

- Moja špecializácia je jadrová fyzika – jadrové reaktory. Prišiel som po vysokej škole do atómovej elektrárne, resp. Výskumného ústavu

jadrových elektrární. Od roku 1980 som Trnavčan. V podniku veľmi intenzívne fungoval TJ Atóm, ktorý existuje dodnes. Takže po dvoch – troch dňoch som vedel, kto sú tí správni ľudia na turistiku. Zhodou náhod kolega a člen nášho oddielu bol značkář, tak ma do toho zainteresovali. Som dodnes značkář trnavského regiónu, postupne som preberal funkcie po Júliusovi Plškovi. Od roku 2002 som šéfom značkářov, odovzdal mi to Vlado Princ.

■ Značkovanie v Malokarpatskom regióne je teda akýmsi predstupňom tých veľkých túr?

- Malé Karpaty sú veľmi ľahký tréning. Ako taký solídnejší tréning som si dával každoročne Trnavskú stovku. Bol som na nej asi tridsaťkrát. A potom viacdnňové hrebeňovky po slovenských a ďalších pohoriach.

■ Máme pred sebou veľkú mapu vašej poslednej túry, ktorú ste absolvovali ako druhý Slovák v poradí a prvý Trnavčan.

- Ako turista sledujem viacero najmä českých časopisov o turistike. Pred piatimi rokmi som narazil na článok o hrebeňovke Pacific Crest Trail od mexickej hranice po kanadskú. Vtedy som pracoval, takže maľ pol roka voľno, to nepričádzalo do úvahy. Už som to mal v podvedomí, že keď budem penzista, sa na to odhodlám. Za päť rokov som zbieral informácie najmä cez internet. Posledný impulz bol film Divočina o narkomanke, ktorá prekopala svoj život a pustila sa na túto túru. Povedal som si, keď to zvládla ona, zvládnem to aj ja. Myslel som, že pôjde so mnou niekto z mojich kamarátov, ale buď nemali možnosť zobrať si na taký dlhý čas voľno, alebo ma odbili, že na takú volovinu sa nedajú nahovoriť (smiech). Prvé dva dni na trase som si nadával, kým som to rozchodil, ale potom to už bolo dobre.

■ Aký je systém absolvovania tejto túry a koľko sa prejde kilometrov s batohom na pleciach?

- V roku 1968 prijali Američania akt, ktorým sa konštituovali diaľ-

kové trasy v USA. Je ich jedenásť, najslávnejší práve Pacific Crest Trail. Informácie o ňom sa rozšírili do celého sveta. Je to vlastne tichooceánska hrebeňovka. Začína sa v blízkosti San Diega na hranici USA a Mexika. Ide cez Kaliforniu, Oregon, Washington až na kanadskú hranicu. Trasa má 4 282 kilometrov a na jej absolvovanie treba 4 až 6 mesiacov. Táto trasa je veľmi populárna a chodia tam tisícky, takže je problém aj sa prihlásiť a zaregistrovať. Jeden deň sa púšťa zhruba 50 ľudí. Ale čo sa oceňuje, je súvislý prechod v jednom roku. Treba teda prejsť od juhu na sever alebo opačne – zo severu na juh, no neraz treba cestu prerušiť počas obdobia snehu. Takže 18. marca som vyštartoval od mexickej hranice. Mal som víza na 180 dní. Termín som plne využil a na kanadskú hranicu som dorazil 16. septembra a ešte som to potiahol do Manning Parku v Kanade.

■ Priblížte nám aj praktickú stránku takejto cesty. Určite ste potrebovali veľa batožiny...

- Na rozdiel od Američanov, ktorí si mnohé veci posielali dopredu a na vyznačené body, kde bolo možné prevziať poštové zásielky, si posielali oblečenie, ja som si musel niesť všetko na chrbte v batohu. Vyštartoval som v marci, mal som teplé oblečenie, topánky do snehu a s týmto som šiel aj okolo púšte a teplých lokalít. Pri kanadskej hranici som to potom z batoha vyťahoval. Zbalil som sa však maximálne spartánsky. Rozhodoval totiž každý gram, takže som mal len to, čo bolo absolútne nevyhnutné. Táto trasa vedie hlavne divočinou, ale občas prechádza cez rekreačné strediská a križuje rôzne americké diaľnice. Tam je možné sa dostať do miest, kde sa dajú nakúpiť zásoby. Zásobovacie body sú vzdialené od 50 do 160 kilometrov, čo predstavuje tri až šesť dní pochodu. Vždy podľa toho, kde som mal zásobovací bod, som si nakúpil potraviny na tri alebo až šesť dní, a to som niesol. Trasa sa začína na juhu a ide okolo púšte,

kde je problém s vodou, takže bolo potrebné niesť aj väčšie zásoby vody.

■ Vráťme sa ešte k tej praktickej stránke. Aké sú, povedzme, v pralese potenciálne riziká a ako je to s hygienou?

- Podľa inštrukcií, ktoré sme dostali na štarte, sme sa mali správať systémom Nezanachaj stopu, všetky odpadky teda zbalit a niesť so sebou. Pre mňa bol raritou aj podrobný popis ako absolvovať hygienu, ako si vykopať jamu, ako ďaleko byť od vody či chodníka, a podobne. Potenciálne hrozby boli dve – lesné požiare a medvede a pumy. Našťastie, ani jedna, ani druhá nenastala. Zvieratá som videl, ale neboli nebezpečné. Našťastie, aj pokiaľ ide o lesné požiare, funguje veľmi dobrý systém varovania.

■ A čo ľudia – akú ste mali na takejto ceste spoločnosť?

- Minulý rok bolo veľmi zlé počasie, ale tento rok veľmi dobré, preto to tam bolo ako na korze. Podľa registrácie som odhadol, že tam bolo niekoľko tisíc ľudí. Bol som stále v nejakej spoločnosti, aj keď niektoré úseky som kráčal sám, denne som robil zhruba 25 – 30 kilometrov, neponáhlal som sa, na rozdiel od mladých, ktorí denne robili aj 50 kilometrov, lebo boli tlačení časom. Jeden nich mi hovoril, že skončil školu a na jeseň ide do zamestnania, tak to chce rýchlo absolvovať. Alebo študenti medzi zimným a letným semestrom.

■ Čo vám najviac utkvelo v mysli?

Obdivoval som peknú prírodu, ale veľmi rýchlo som zistil, že sa musím pozerieť aj pod nohy, chodník nie je ako v meste, sú tam kamene, korene, aj skalnaté úseky. Podľa mapy som musel sledovať, kde sa nachádzam, kam idem, aká je príroda a podobne. Ale po dvoch – troch týždňoch som si uvedomil, že už presne viem, o čom hovoril Viktor Beránek vo filme Sloboda pod nákladom. Povedal krásnu vetu, že v horách našiel absolútnu slobodu a voľnosť. Povedal som si, že mám presne ten istý pocit... ■

Martin Jurčo

Zeleň má zásadnú úlohu v zmierňovaní negatívnych vplyvov zmeny klímy v mestách

Už sme viackrát aj v Novinkách z radnice hovorili o význame zelene v mestách aj okolí. Trnava ide v oblasti dopĺňania zelených plôch do zastavaných území rýchlo dopredu. Pred rokom dostala za svoju aktivitu v tejto oblasti aj ocenenie Európske mesto stromov. Pozitívny vplyv na životné prostredie a biodiverzitu v meste majú aj trvalkové výsadby a mobilný záhon na Trojičnom námestí. Veľkým prínosom pre Trnavu, ktorá trpí nedostatkom prírodného zázemia, bude aj realizácia veľkých projektov opätovného sprírodnenia stodesiatich hektárov pôdy v Medziháji a revitalizácie lesíka na Štrkoch, kde má vzniknúť ďalšia oblasť na krátkodobú rekreáciu a športové vyžité Trnavčanov. Ale pravda je aj to, že rozširovanie zelene v mestách, a to nielen v Trnave, je limitované zástavbou a inžinierskymi sieťami. O tom, čo by sa napriek tomu dalo zlepšiť a aký je význam zelene v mestských aglomeráciách, hovoríme s urbanistkou a záhradnou architektkou Zuzanou Hudekovou, autorkou publikácie *Príroda v meste*, novým pohľad na tvorbu a údržbu zelene a záhrad a spoluautorkou, environmentalistkou Petrou Ježekovou z občianskeho združenia Živica.

■ Už sme si na to akosi zvykli. Z leta prechádzame rovno do zimy a opačne, je sucho, a potom prídu prívalové dažde, sú veľké teplotné výkyvy. Jednoducho, príroda sa aj našim príchlením zbláznila. Ako čeliť dôsledkom klimatickej zmeny v centrách miest?

- Ochladzovací efekt vegetácie bol potvrdený viacerými štúdiami. Rozsah tohto efektu však závisí nielen od samotnej rozlohy verejného priestoru, pomeru a kvality vegetácie, ale aj od umiestnenia zelene v rámci mesta, charakteru okolitej zástavby, členitosti terénu. Na základe viacerých zdrojov vo všeobecnosti možno povedať, že rozdiel teplôt napríklad medzi parkami a zastavaným územím bol priemerom od 0,94 °C do 2,26 °C. Zvýšenie podielu zelene o 10 percent môže znížiť teplotu v mestskom prostredí o 3 percentá. V Bratislave a v Piešťanoch sa za pomoci termovíznej kamery uskutočnilo meranie teploty vo výške 2 m nad zemským povrchom. Merania potvrdili, že rozdiel teplôt v rámci Bratislavy je naozaj markantný, od 29,87 °C v lužnom lese po 42,06 °C v areáli služieb pri obchodnom centre Aupark. Samotný ochladzovací efekt vegetácie na okolie sa prejaví len pri plochách zelene s dostatočne veľkou rozlohou. Tento efekt je badateľný do vzdialenosti 500 metrov, pri parkoch s rozlohou viac ako 150 hektárov to môže byť až do vzdialenosti 1

km. Zjednodušene možno povedať, že veľké plochy zelene ochladzujú aj svoje okolie. Viaceré práce zo zahraničia a Slovenska zistili veľké rozdiely v teplotách aj na samotných vegetačných plochách, a to v závislosti od množstva drevín, osobitne stromov. Aktívne chladenie je založené hlavne na princípe vyparovania vody. Vegetácia ochladzuje prostredie aj vďaka svojej nízkej miere odrazivosti, spotrebou energie na proces fotosyntézy a u vyšších drevín aj tienением.

■ Obyvatelia miest sú vo všeobecnosti veľmi citliví na údržbu mestských trávnikov, vyžadujú ich časté kosenie. Ako môže nízko kosený trávnik pomôcť pri ochladzovaní ovzdušia v mestách?

- Neveľmi. Napríklad pri meraní v roku 2006 bol zistený maximálny teplotný rozdiel medzi teplotou vzduchu na trávniku a pod samostatne stojacim, soliterným stromom až 14,6 °C. Ochladzovací efekt sa prejavil pri tomto meraní na všetkých plochách s drevinami, ale prekvapujúco vysoké boli hodnoty teploty vzduchu na samotnom trávniku, ktoré boli v niekoľkých prípadoch porovnateľné s teplotami vzduchu nameranými na asfaltových plochách, napríklad na ceste a parkovisku.

■ Už sa viackrát hovorilo aj o tom, ako sú potrebné nielen parky, ale aj jednotlivé stromy v mestskej zástavbe...

- Podľa výskumov podiel vody, ktorá sa vďaka stromu dostane do ovzdušia, je naozaj obdivuhodný. U dospelého listnatého stromu sa uvádza aj okolo 300 l za deň, napríklad, pre dospelú jablňu to je výpar 65 – 140 l vody počas letného dňa, dospelá breza môže za vegetačné obdobie odpariť až 7 tisíc litrov vody. Ide nielen o zvlhčenie vzduchu, ale zároveň aj výdatné aktívne ochladzovanie. To, čo sme spomínali, však je možné len za predpokladu, že stromy majú dostatok vlhky, v opačnom prípade, a to osobitne u druhov dobre znášajúcich sucho, prestáva výmena plynov a ďalší chladiaci efekt je len tienenie. V tejto súvislosti sú rozdiely v účinnosti medzi stromami vysadenými do spevnených plôch alebo so zhutnenou pôdou v koreňovej mise, pred stromami v teréne, resp. v trávniku. Za zmienku v tejto súvislosti stojí výskum rastu ozdobnej hrušky, ktorý sa robil počas šiestich rokov v britskom meste Manchester. Nielenže stromy v nespevnenom teréne, resp. stromy vysadené do špeciálneho „stromového“ substrátu rástli dvakrát rýchlejšie ako stromy v spevnených plochách a so zhutneným substrátom, ale aj ich chladiaci účinok bol asi päťkrát vyšší.

■ Samozrejme, svoju úlohu pri zmene klímy má aj zastavanosť územia...

- Áno, nielen samotný strom je možné si predstaviť ako samostatnú kli-

matizačnú jednotku. Premena krajiny, teda zmena nezastavaného územia na zastavané má obdobný efekt. Zástavba jedného hektára kvalitnej pôdy s vysokou retenčnou kapacitou cca 4 800 kubíkov vedie k výraznému poklesu odparovania vlhky. Energia potrebná na vyparenie takého množstva vody zodpovedá energii, ktorú za rok spotrebuje približne 9 tisíc mrazničiek. Z pohľadu účinnosti zmiernenia letných horúčav je ešte potrebné dodať, že stromy v plnom olistení absorbujú 70 – 90 percent slnečného žiarenia v lete a od 20 – 90 percent v zime, rozdiel je hlavne v listnatých opadavých stromoch. A vhodne vysadené stromy pri budovách predstavujú zhruba úsporu 2 percent na vykurovaní.

■ Zhrňme si teda, aké sú hlavné úlohy zelene v meste.

- Zeleň zlepšuje mikroklímu, produkuje kyslík, znižuje prašnosť a hluk, menej známymi funkciami sú ochrana biodiverzity a ekosystémové služby vo vzťahu k verejným priestorom či eliminácia negatívnych vplyvov zmeny klímy. Environmentálny aspekt zelene badať aj vo vzťahu k miestnemu systému a prepojenosti jednotlivých verejných priestorov, v neposlednom rade treba spomenúť aj vplyv zelene a verejných priestorov na demografický vývoj a zmeny sociálnych štruktúr. Izolačná funkcia je schopnosť zelene znižovať pôsobenie hluku, zachytávať prach, absorbovať cudzorodé látky z ovzdušia a pod. Napríklad 50-ročný javor mliečny absorbuje za vegetačné obdobie 0,0295 kg síry, 0,0860 kg chlóru a 0,0039 kg flóru. Stromová a krovitá vegetácia má priaznivé účinky na čistotu ovzdušia, slúži ako filter pre prachové častice. Nezanedbateľná je aj funkcia znížovania rýchlosti vetra a hladiny hluku v mestskom prostredí. Zmiernenie hluku môže predstavovať až 30 dB na 100 metrov.

■ Spomeňme aj význam zelene pre biodiverzitu...

- Globálne hodnotenie biodiverzity vypracované Programom OSN pre životné prostredie UNEP (United Nations Environmental Programme) odhaduje, že biodiverzita na

globálnej úrovni klesá v súčasnosti rýchlejšie ako kedykoľvek v minulosti. Význam biodiverzity v mestách stále rastie vzhľadom na skutočnosť, že rok 2007 bol prvým rokom, keď mestské oblasti obývalo viac ľudí ako vidiecke. Mestá zaberajú len 2 percentá povrchu Zeme, ale spotrebúvajú ohromujúcich 75 percent svetových zásob prírodných zdrojov. Pojem biodiverzity v mestách sa môže vzťahovať na rastliny a živočíchy, ktoré sa vyskytujú v zastavanom prostredí, alebo na zostávajúce prvky biodiverzity v prirodzených oblastiach zelene, napríklad vo forme mestských lesov, alebo môže ísť o biodiverzitu na verejných mestských priestranstvách. Rastúce množstvo skleníkových plynov zmeny klímy zrejme urýchlí. Vedci očakávajú, že priemerná globálna teplota zemského povrchu by sa do roku 2100 mohla zvýšiť o 1,8 – 4,5 °C, čo zodpovedá očakávanému rastu o 1,1 až 6,4 °C. Zmena teplôt a množstva zrážok pravdepodobne povedie k zmenám prírodných ekosystémov prirodzených oblastí zelene v mestách. Niektoré lesné ekosystémy zrejme vymiznú, čo spôsobí vyhynutie niektorých druhov. Mnoho rastlinných a živočíšnych druhov, ktoré nebudú schopné prispôbiť sa zmeneným podmienkam, bude ohrozených alebo vyhynú. Dá sa predpokladať, že nepriaznivé trendy a ich vplyvy sa prejavia s väčšou naliehavosťou v mestách. Ale práve zeleň by mohla zohrávať zásadnú úlohu v zmiernení negatívnych vplyvov zmeny klímy v mestách.

■ Už sme viackrát hovorili aj o význame zachytávania dažďovej vody...

- Dobré navrhnuté verejné priestory s dostatkom zelene môžu mať na hydrologický cyklus v mestských oblastiach priaznivý vplyv, lebo môžu poskytnúť dôležitý priestor na dočasné zachytenie povrchovej vody počas búrok, kým ich neodvedie odvodňovací systém. Verejné priestory s priepustným povrchom umožňujú okrem zachytenia búrkových zrážok priamu infiltráciu zrážok do pôdy, čím sa znížia po-

žiadavky na tradičné kanalizačné systémy. Zeleň súčasne svojím povrchom zachytáva ďalšie výrazné množstvá zrážok, ktoré sa môžu následne vypariť do atmosféry, čím sa zvýši atmosférická vlhkosť, alebo môžu pomaly vsiaknuť do pôdy.

■ Aké sú možnosti rozširovania plôch zelene v mestách, keď už nie je miesto na ďalšie stromy?

- Príkladom dobrej praxe sú už tisícky, je sa z čoho poučiť už aj u nás či v susednej Českej republike. V Bratislave majú zelenú strechu napríklad hotel Lindner či garáže YIT v Krasňanoch, kde sú umiestnené aj úle s mestskými včelami. Krásnym príkladom vertikálnej zelene je Základná škola v Štiavnických Baniach. Solárne panely, či už na výrobu elektrickej energie alebo ohrev vody sú už veľmi bežné. Čo u nás ešte nevidno, ale v zahraničí áno, sú mestské farmy a pestovanie zeleniny na strechách napríklad reštaurácií či nemocníc a ich využívanie priamo v budove. Ideálne je, ak sa pri novej výstavbe s takýmito aktivitami ráta vopred. V Českej republike je krásnym príkladom spojenia viacerých týchto aktivít budova Nadace partnerství a ich Otevřená zahrada.

■ Čo môžu v tejto veci urobiť mestské samosprávy?

- Samosprávy môžu určite vytvárať na svojich pozemkoch a budovách príklady dobrej praxe, udávať trendy a inšpirovať. Zároveň pri povoľovaní stavieb a územnom plánovaní dávať adaptačné opatrenia na zmenu klímy ako prioritu. Ďalšou cestou je súbežne vzdelávať verejnosť, aby aj firmy, ktoré takéto opatrenia realizujú, mali u verejnosti vyšší kredit. Zahraničné developerské firmy, ktoré takéto projekty realizujú vo svojej domovine, ich potom prinášajú aj k nám. Je to pre nich vec prestíže a určitého vizionárstva. Takýto príklad nájdeme v Prahe-Modřanoch, bytový dom Koti Hyacint sa zameral na vysoko ekologické bývanie: má nízku spotrebu primárnych energetických zdrojov na vykurovanie a ohrev teplej úžitkovej vody a využíva obnoviteľné zdroje energie, má aj nádrž na pozemku na zachytávanie dažďovej vody na zalievanie. ■

(red)

Pozývame vás na vianočný Trnavský rínek.....

Príďte si v sobotu 15. decembra od 10.00 do 19.00 h užiť vianočnú atmosféru Trnavského rínku v krásnych priestoroch Nádvorí na Štefánikovej ulici.

Výber tých najlepších predajcov vám ponúkne skutočné vianočné poklady a možnosť kúpiť pod stromček originálne darčeky: ručne pletené svetre či čiapky, drevené či porcelánové šperky, vianočné vence a aranžmány, smaltované hrnčeky alebo knižky. Nájdete tu i mnoho krásnych darčiekov pre deti. Vonku

vás zas zahrejú chutné jedlá a nápoje: waffle so šľahačkou a ovocím, pravá horúca čokoláda, úžasné burritá či obľúbené hot dogy. Vianočné menu si pre vás pripraví aj reštaurácia Akadémia. Aj tentokrát si budete môcť vychutnať už tradičný poctivý rínekový punč s lesným ovocím v keramickej šálke s motí-

vom trnavského mestečka. A aby ste si vianočnú atmosféru užili dokonale, na Nádvorí zahrajú kapely Swing Gang a Gypsy Elegance a pripravené budú aj tvorivé dielne pre malých i veľkých.

Vianočný Trnavský rínek organizuje Bronco, n. o. v spolupráci s Mestom Trnavou a Nádvorím. ■

P.R., foto: P. Velšic

Spomienka na búrlivé časy v Trnave pred sto rokmi Zabudnutý hrdina

Na železničnej stanici v Trnave sa 13. novembra uskutočnila malá slávnosť. Predstavitelia Železníc SR, Mesta Trnavy a Trnavského samosprávneho kraja spoločne odhalili v podchode stanice dve pamätné tabule. Prvá z nich má skoro 100 rokov a pôvodne bola umiestnená na budove starej železničnej stanice, kde dlhé desaťročia pripomínala pamiatku troch českých četníkov, Františka Beneša, Jozefa Neplechu a Antonína Vlčeka, ktorí 13. 11. 1918 zahynuli pri prepade stanice maďarským vojskom. Pamätnú tabuľu s mottom básnika Jána Bottu po vybudovaní novej stanice a zrušení starej uložili v Západoslovenskom múzeu. Teraz ju zreštaurovanú znova sprístupnili verejnosti v priestoroch novej železničnej stanice spolu s ďalšou informačnou tabuľou, ktorá pripomína jej znovuosadenie pri príležitosti 100. výročia vzniku Československa.

Nemenej dôležitá historická udalosť sa však udiala aj o desať dní neskôr, tiež na starej trnavskej železničnej stanici. Tá bola veľmi dôležitým strategickým bodom pre ovládnutie mesta, a preto pri oslobodzovaní Trnavy obsadenej maďarskými vojakmi československé vojsko zaútočilo 23. novembra 1918 najprv na ňu.

Kniha Dejiny Trnavy z roku 1988 odbavila celú udalosť v podstate jednou vetou: „Československé vojsko až po príchode posily definitívne oslobodilo Trnavu 24. novembra.“ Aj novšie Dejiny Trnavy z roku 2010 sú dosť skúpe na fakty o oslobodení. Môžeme sa v nich dočítať: „Od 13. do 24. novembra ovládala mesto maďarská vojenská jednotka v námorníckych rovnošatách, ktorej pomáhali šovinistickí maďarskí mešťania a časť študentov gymnázia. Námorníci usmrtili niekoľkých českých četníkov. Železničné služby, poštové

a telegrafné spojenie boli v ich rukách. Na zabezpečenie Trnavy ako strategicky dôležitého mesta vyslali z Čiech ďalších 300 vojakov a 25. novembra 1918 bolo mesto definitívne v rukách česko-slovenského vojska.“

Aby sme sa dozvedeli trochu viac, treba siahnuť po starších prame-

ňoch. Napríklad po knihe s názvom Na úsvite slobody, s podtitulom Spomienky na prevrat v roku 1918 v Trnave, ktorú napísal v roku 1933 Václav Holoubek, prípadne prečítať si v Pamätnici Trnava 1238 – 1938 jeho zaujímavý príspevok Poprevratové dejiny mesta Trnavy, kde opísal v dobovej slovenčine

oslobodenie Trnavy takto:

„Väčšia časť vojska mala pochodovať na Trnavu smerom od Bohdanoviec a druhá úloha bola sverená Hanáckej dobrovoľníckej sotniny, v ktorej boli zväčša príslušníci sokolských jednôt z kraja vyškovského. Hanácki dobrovoľníci boli poslaní do Suchej n. P. a odtiaľ mali ísť k Trnave. Bola to ťažká úloha, ale Hanáci ju previedli znamenite. V Suchej dostalo sa im nadšeného uvítania i občerstvenia a o 5. hod. nastal pochod na Trnavu. Išli cez Biely Potok na hrnčiarovskú poľnú cestu, v mieste, kde túto cestu križuje železničná trať Bratislava – Žilina, vytrhali kofajnice, prerušili telefónne a telegrafné vedenie, zanechali v strážnom domku 10 mužov, načo pochodovali zástupom po železničnej trati k trnavskému nádražiu, pripravení každým okamihom do boja.

Nerušene dorazili až asi 50 metrov pred mestský park v mieste, kde ústi lokálka Trnava – Kúty, keď začala zúriva strelba maďarských guľometov a pušiek. V okamihu rozvinuli sa hanácki dobrovoľníci v dve rojnice, pravá pod vedením poručíka Vartu cez Koburgove podniky, ľavá pod velením poručíka Chlumského cez mestský park. Ľavá rojnica rýchlo vtrhla do parku, kde nastal boj už v počínajúcej tme. Po úpornom boji vyčistili hanácki sokoli park od nepriateľa a zaistili sa proti mestu v parku vhodne umiestnenými guľometmi a hliadkami. Za pekelného hrmotu guľometov a pušiek vtrhli potom obidve rojnice hanáckych vojakov na trnavské nádražie. V úplnej tme – svetlá boly maďarskou posádkou zhasnuté – nastalo obsadzovanie budovy za budovou, miestnosti za miestnosťou. Až do rána zúrilo boj mužů proti mužovi, každý z našich vojakov bil sa heroicky bodlom, pažbou pušky, revolverom ba i pästou tak, ako komu bolo vhodnejšie.

Ráno dňa 25. novembra 1918 bolo trnavské nádražie, kam zatiaľ prišlo aj vojsko od Bohdanoviec, v našich rukách. I nastalo shromažďovanie značnej koristi: 16 guľometov, 2 pancierové vozne, 254 pušiek,

telefónne prístroje, munícia, výstroj, zásoby tabaku a iné. Straty sme mali nepatrné; niekoľko ľahko ranených, nikto z našich vojakov nebol zajatý a jedného mŕtvého.“

Kto bol ten mŕtvy vojak? Ako sa volal? A kde je pochovaný?

Václav Holoubek vo svojom príspevku odpovedá iba na prvé dve otázky. „Týmto hrdinom bol svobodník František Zedka od hanáckej dobrovoľníckej sotniny, člen Sokola z Chvalkovic na Morave. Padol opravdu hrdinsky na perone trnavského nádražia, teda na tomže mieste, kde obetovali svoj život za Trnavu dňa 13. novembra traja českí četníci; bol prevrtnaný seriou nábojov z guľometu.“

Dnes sa už asi nedozvieme, prečo sa v roku 1922, keď na trnavskej železničnej stanici slávnostne odhaľovali pamätnú tabuľu trom padlým českým četníkom, na slobodníka Františka Zedka zabudlo. Len škoda, že sme si jeho pamiatku neuctili ani teraz, pri príležitosti 100. výročia vzniku ČSR a bojov o Trnavu. O troch českých četníkoch vieme, že boli neskôr prevezení do Hodonína a tam pochovaní. Možno by nebolo od veci zistiť, či je František Zedka pochovaný v Trnave, alebo spí svoj večný sen v rodných Chvalkoviach a okrem toho pripomenúť si po sto rokoch pamiatku hrdinu, ktorý padol pri oslobodzovaní Trnavy, ocenením in memoriam.

Na záver ešte zacitujem Václava Holoubka: „Maďari mali 18 mŕtvých, mnoho ranených a 80 marinárov padlo nášmu vojsku do zajatia. O 9. hod. dopol. dňa 25. novembra 1918 prišli na stanicu k nášmu vojsku trnavskí parlamentári vyjednávať o vydaní mesta bez boja. Velitelia žiadali o vydanie mesta bez výhrad, rozpustenie maďarskej gardy, odovzdanie všetkých zbraní, zaistenie riadneho zásobovania pre vojakov a bezpodmienečnú poslušnosť a vernosť novému štátu. Parlamentári pristali na tieto podmienky bez odporu.“ Trnava sa stala 25. novembra 1918 slobodným mestom slobodného československého štátu. ■

Ľudia december a udalosti . . . .

■ **1. 12. 1768** – V Trnave umrel astronóm, fyzik a historik FRANTIŠEK BORGIA KÉRI, profesor Trnavskej univerzity, jej dvojnásobný rektor a zakladateľ univerzitného observatória (250. výročie).

■ **1. 12. 1993** – Začalo vysielat Rádio T, prvé súkromné rádio v Trnave, ktoré sa neskôr premenovalo na Rádio Forte (25. výročie).

■ **1. 12. 2013** – V Trnave umrel hudobník, vytrvalostný bežec a športový organizátor MILAN NOVÁK (5. výročie).

■ **2. 12. 2013** – V Trnave umrela herečka ASTÉRIA KUFFELOVÁ, v rokoch 1960 – 65 členka súboru Krajského divadla a neskôr riaditeľka Mestského kultúrneho strediska v Trnave (5. výročie).

■ **3. 12. 1943** – V Trnave sa narodil stredoškolský profesor, redaktor a publicista MIKULÁŠ JARÁBEK (75. narodeniny).

■ **5. 12. 1913** – V Tesárskych Mlyňanoch sa narodil historik, pedagóg a biskup JÚLIUS GÁBRIS, ktorý pôsobil v Trnave, kde aj umrel a kde mu roku 1998 udelili čestné občianstvo mesta Trnava in memoriam (105. výročie).

■ **5. 12. 1948** – V Trnave sa narodil dramaturg, teatrológ a publicista LADISLAV PODMAKA, v rokoch 1976 – 1985 riaditeľ a umelecký šéf divadla v Trnave, neskôr riaditeľ Novej scény v Bratislave (70. výročie).

■ **5. 12. 1993** – V Trnave umrel nestor trnavskej cyklistiky, športový funkcionár a tréner KAROL STUCK, ktorému roku 2008 udelili Cenu mesta Trnava in memoriam (25. výročie).

■ **6. 12. 1918** – Po prevzatí do čsl. poštovej správy začal znova pracovať poštový úrad v Trnave (100. výročie).

Mgr. Milan Ševčík, kurátor historickej knižnice Západoslovenského múzea

Knihá Veridicus Christianus zo začiatku 17. storočia

Prvé vydanie kresťanskej emblematiky a ikonológie Veridicus Christianus (1601) Jana Davida pochádza z jednej z najkvalitnejších tlačiarň prelomu 16. a 17. storočia, a to Plantin – Moretus, ktorá pôsobila v belgických Antverpách. Je to kniha s tematikou kresťanskej emblematiky a ikonológie, obsahuje množstvo kvalitných medirytín. Patrí medzi vzácne tlače nachádzajúce sa iba v niekoľkých historických knižniciach sveta, na Slovensku evidujeme jediný, aj keď nekompletný exemplár v Západoslovenskom múzeu.

Emblém je abstraktný alebo reprezentatívny obraz, ktorý predstavuje pojem, napr. morálnu pravdu či alegóriu alebo osobu, napr. kráľa alebo svätého. Kniha emblémov obsahuje emblémy (alegorické ilustrácie) so sprievodným vysvetľujúcim textom, zvyčajne mravným, alebo s básňami. Tento typ kníh bol populárny v Európe v 16. a 17. storočí a bol známy ako Emblemata.

Autormi Veridicus Christianus (1601) sú Jan David (1545? – 1613, text) a Théodore Galle (1571 – 1633, ilustrácie). Ide o prvú zbierku emblémov Jana Davida. Druhou je titul Christeliicken Waersegher, ktorú vytlačil tiež Jan Moretus o dva roky neskôr, v roku 1603. David najprv napísal holandskú verziu, no Moretus požadoval latinský text, aby si zabezpečil istý predaj. Sto emblémov bolo vložených ako jednotlivé listy medzi tlačený text, takže každý z nich bol v podstate samostatnou grafikou. David preložil svoj holandský text do latinčiny, zmenil niektoré slová a frázy, zdôraznil edukačný zámer diela citáciami klasických autorov a cirkevných predstaviteľov. Latinský Veridicus venoval biskupovi z Ypres a Waersegher v národnom holandskom jazyku venoval Ghentskému mestskému magistrátu. Verejnosť bola heterogénna, ľudia z vyššej (vzdelanej) spoločnosti si kupovali latinskú verziu, v ktorej sa nachádzalo 100 emblémov na dešifrovanie a holandské vydanie sa skôr podobalo na katechizmy pre deti. K dispozícii boli aj lacnejšie exempláre bez ilustrácií, ktoré si kupovali asketickí ľudia, zaujímaví sa iba o text knihy.

Text Veridicus je rozdelený na sto kapitol, každá s alegorickou medirytinou a sprievodným textom, ktorý vysvetľuje ilustráciu. „Názov“ ilustrácie je v latinčine a pod obrázkom sú dva vysvetľujúce verše v latinčine, holandštine a francúzštine. Autorom grafik je pravdepodobne Theodoor Galle. Kniha je súčasťou výstavy v Západoslovenskom múzeu – Múzeu knižnej kultúry (Nám. sv. Mikuláša 10) Zachránené poklady : Zreštaurované historické tlače z fondov Západoslovenského múzea. Výstava bola sprístupnená 10. apríla 2018 a potrvá do 25. marca 2019. Autorom je kurátor historickej knižnice Mgr. Milan Ševčík. ■

Ľudia december a udalosti . . .

■ **6. 12. 2003** – Na priečelí historickej budovy Trnavskej univerzity v Trnave odhalili pamätnú tabuľu chorváckym profesorom a študentom, ktorí v 17. a 18. storočí prednášali a študovali na Trnavskej univerzite (15. výročie).

■ **9. 12. 1938** – V Suchoj nad Parnou sa narodil futbalista a tréner STANISLAV JARÁBEK, hráč a kapitán Spartaka Trnava, s ktorým získal tri tituly majstra Československa (80. narodeniny).

■ **9. 12. 1998** – V Trnave slávnostne odhalili pamätnú tabuľu politikovi, publicistovi a kňazovi ANDREJOVI HLINKOVI na budove Spolku sv. Vojtecha, ktorého bol dlhoročný predseda (20. výročie).

■ **11. 12. 1953** – V Trnave sa uskutočnila zakladajúca schôdza Dobrovoľnej športovej organizácie Slávia Trnava, predchodkyne dnešnej Asociácie športových klubov Slávia Trnava (65. výročie).

■ **14. 12. 1998** – V Bratislave umrel novinár, zakladateľ deníka SME a jeho šéfredaktor KAROL JEŽÍK, rodák z Modranky a čestný občan mesta Trnava in memoriam (20. výročie).

■ **16. 12. 1848** – V Bitke pri Trnave cisárske vojsko pod velením generála ŠIMUNIČA porazilo maďarských honvédov (170. výročie).

■ **17. 12. 1958** – V Trnave umrel redaktor, prekladateľ a autor učebníc VALÉR VNUK, tajomník Spolku sv. Vojtecha (60. výročie).

■ **19. 12. 1933** – V Senici sa narodil architekt SILVESTER KOREC, v rokoch 1969 – 1984 hlavný architekt mesta Trnava, ktorému roku 2008 udelili Cenu mesta Trnava za celoživotnú

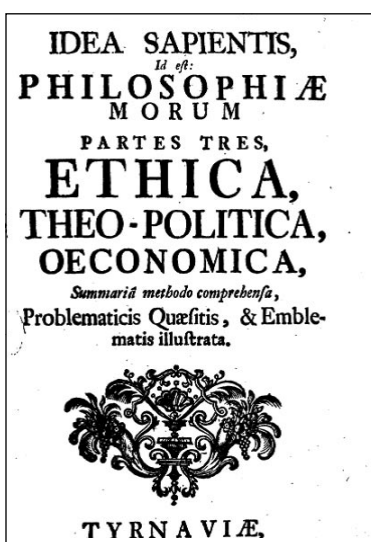
Katarína Karabová, Trnavská univerzita, Katedra klasických jazykov

Známi i neznámi autori historickej Trnavskej univerzity XXXVIII.

Anton Vanoši – kritik mravov alebo učiteľ cností? .....

Po roku je tu opäť čas adventu. Čas, ktorý sa dá vnímať aj inak, než len cez prizmu ligotajúcich sa ozdôb a zháňania sa za chimérou sviatočného pokoja ukrytou v kopách darčiekov. Čas, ktorý je možné venovať sebareflexii a stíšeni, ktoré človeka nenápadne privádza k tajomstvu blížiacich sa Vianoc. Zahĺbiť sa počas tohto obdobia do kvalitnej literatúry venovanej vážnym otázkam bytia človeka nemusí byť len výdobytkom dneška. Aj v 18. storočí mal človek zaoberajúci sa problémami bytia na výber z hodnotných diel. Jedným z takých môže byť aj nami prezentovaná tlač, ktorej autorom je Anton Vanoši.

Anton Vanoši sa narodil v roku 1688 maďarskom meste Ráb. Zomrel v roku 1757 v Ríme. Do Spoločnosti Ježišovej vstúpil v roku 1703 v Štajerskom Hradci, tu absolvoval aj noviciát. Spoločenskú nauku študoval v Loebene (1706), vo Viedni filozofiu (1707 – 1709). V rokoch 1710 – 1712 vyučoval gramatiku na gymnáziách v Trnave a Bratislave. Teológiu študoval vo Viedni (1714 – 1717), tretiu probáciu si robil v Judenburgu (1718). Získal doktorát z filozofie a teológie, vo Viedni pôsobil ako profesor rétoriky, spoločenských náuk filozofie a apologetiky, tiež aj ako socius magister (1719 – 1728). V Trenčíne robil rektora rehoľného domu a magistra novicov (1729 – 1737). Rektorom rehoľných domov bol aj v Bratislave a Štajerskom Hradci. Vo Viedni bol provinciálnym predstaveným v rokoch 1741 – 1744, rektor domu a poradca provinciála, rektor Pázmanea a napokon sa stal asistentom pre nemeckú provinciu v Ríme. Od roku 1721 profes so štyrmi sľubmi. Vynikal ako poradca mládeže a vynikajúci pedagóg, vzdelanosťou a rozhladom priaznivo vplýval na svoje okolie. Ako spisovateľ napísal niekoľko zaujímavých diel. Za všetky nás zaujala najmä učebnica, v ktorej sa spájajú poznatky z etiky, politiky, filozofie, teológie i ekonómie. Dielko Vzor múdreho človeka čiže filozofia mravov (Idea sapientis theopolitici seu philosophia morum) vyšlo v trnavskej univerzitnej

kníhtlačiarňi v roku 1746. Pomerne obsiahla publikácia sa dotýka skutočne rozmanitých oblastí ľudského života. Najvhodnejšie to môžeme posúdiť z krátkého pohľadu do obsahu diela. Kniha je členená na tri väčšie časti. Prvú autor venuje otázkam ľudského blaha, zamýšľa sa nad tým, čo je možné vo všeobecnosti nazvať dobrom a čo naopak zlom. V neposlednom rade skúma konanie človeka, jeho motívy a dopady. Osobitnú kapitolu venuje ľudským cnostiam. Čitateľ si spolu s autorom kladie otázku, čo je to múdrosť, rozvážnosť, spravodlivosť, odvaha či umiernenosť. V prvej časti venuje zvýšenú pozornosť aj ľudskému utrpeniu. V poslednom paragrafe ponúka autor vždy dvojice vybraných opozít ako radosť – smútok,

Ľudia december a udalosti ....

prácu v oblasti urbanizmu (85. výročie).

■ **19. 12. 1943** – V Trnave sa narodila pedagogička, poetka a zostavovateľka literárnych zborníkov EVA DROBNÁ-GERLICI (75. narodeniny).

■ **19. 12. 1973** – Obec Biely Kostol bola pripojená k Trnave a stala sa jej súčasťou (45. výročie).

■ **20. 12. 1908** – V Suchohrade pri Záhorskej Vsi sa narodil lekár a dlhoročný primár na dojčensko-kojeneckom oddelení v trnavskej nemocnici JÁN GRUIBÁR, ktorého roku 2004 ocenili Uznávaním za zásluhy o rozvoj a reprezentáciu mesta Trnava (110. výročie).

■ **21. 12. 1933** – V Trnave sa narodil ornitológ, historik prírodných vied, bibliograf a odborný publicista BRANISLAV MATOUŠEK, v r. 1990 – 1995 ústredný riaditeľ Slovenského národného múzea, ktorému v roku 2004 bola udelená Cena mesta Trnava (85. narodeniny).

■ **21. 12. 1938** – V Trnave umrel spisovateľ, redaktor a publicista VIKTOR JESENSKÝ, ktorý používal pseudonym Viktor Trnavský (80. výročie).

■ **26. 12. 1908** – V Hodrušihámroch sa narodil herec, režisér a dramatik RUDOLF DEBNÁRIK, v rokoch 1960 – 65 riaditeľ Krajského divadla a v r. 1965 – 1971 Stálej scény v Trnave, kde aj umrel (110. výročie).

■ **30. 12. 1948** – V Devičanoch sa narodil matematik, pedagóg, autor odborných prác a vysokoškolských skrípt PAVEL HÍC, ktorý pôsobil v Trnave na MTF STU a na Pedagogickej fakulte Trnavskej univerzity, ktorej bol dekanom (70. výročie). ■

P.R.

nádej – zúfalstvo, odvaha – strach a bližšie ich špecifikuje na podklade ich výskytu v ľudských životoch. Druhá časť sa venuje podrobnejšie politike. Zaujímavé je, že autor ako prvé uvádza obraz a zásady pseudopolitika, až následne sa venuje skutočnému politikovi. V tejto časti má čitateľ možnosť dozvedieť sa informácie z počiatkov spoločenského života človeka, či definíciu obce, dediny a kraja. Vanoši na tomto mieste tiež uvádza charakteristiku občana a venuje sa definícii štátu v minulosti i dnes. Nerobí to však ľadobolo, ale vychádza z učených výrokov známych vzdelancov ako Aristoteles, Platón či Macchiaveli. Pozorný čitateľ má možnosť dozvedieť sa v druhej časti dokonca odporúčanie veku, ktorý je vhodný na zastávanie politických miest. Tretia časť, ktorú by sme mohli zjednodušené nazvať ekonomickou, upriamuje pozornosť na hospodárenie. Detailne rozoberá osobu hospodára, pričom sa zaoberá predovšetkým jeho znalosťami, prednosťami a zvykmi, ktoré z neho činia dobrého hospodára, prezentuje jeho každodenné povinnosti a v osobitnom paragrafe sa venuje otázke starostlivosti o deti. Láskačivý čitateľ si azda na tomto mieste hovorí, síce obsah je síce pestrý, ale v čom vidí autorka tohto kratučkého článku punc kvality, či dokonca zaujímavosti? Alebo ako Vanošeho dielo vybočuje z radu, čím sa líši od podobných eticko-morálnych diel svojich súčasníkov? Máme za to, že je to predovšetkým spracovanie látky. Fakt, že Vanoši vychádza z dostupných diel svojich predchodcov, sme už spomenuli. Napokon aj on sám to uvádza v príhovore čitateľovi na začiatku diela. Píše, že ponúka čitateľovi krátke zhrnutie morálnej filozofie, ktoré vytvoril na základe štúdia materiálu, ktorého autormi sú muži najhodnejší. Medzi nich počítá západoeurópskych mysliteľov Raynauda, de Racona, Vernulea, Lipsia, Savedra, Barclaia a iných filozofov vychádzajúcich z aristotelizmu. Ani to však nie je všetko. Vanoši, ako vynikajúci znalec ľud-

ského myslenia, využil pri jednotlivých paragrafoch výtvarno-poetické prvky. Jednotlivé paragrafy sú totiž v celej knihe uvádzané tematickými emblematickými obrázkami, ktoré dopĺňa zväčša štvorveršie s duchaplným textom. Vráťme sa na tomto mieste k autorovmu pohľadu na pseudopolitika. Vtipne ho definuje pomocou piatich imperatívov. Pseudopolitik má podľa Vanošeho 1. simulovať, 2. neveriť nikomu, 3. všetko chváliť a 4. konať všetko vo svoj prospech, či sa to hodí alebo nie. Samotnému textu zároveň predchádza vyobrazenie chameleonu alebo jašterice s titulom Nikdy nie ten istý. Nasleduje štvorveršie: *Jašterica mení rozličné bez konca farby,*

raz sa červená, raz zelená, v červenú zmení sa následne zas.

Vertumnus*, politik, ty tlieškaš podobným vlohám,

čokoľvek iné vidí denné svetlo, čokoľvek hodina zrie.

*Vertumnus, staroitalský boh premien a ročných počasí

V produkcii trnavskej univerzitnej kníhtlačiarne nenájdeme veľa takto komponovaných diel, preto sme mali dôvod označiť toto viac ako 400-stranové dielo ako zaujímavé a pre čitateľa obdobia, v ktorom vyšlo, mimoriadne hodnotné. Avšak nielen pre neho. Všade tam totiž, kde sa snúbi vážnosť s názornosťou, sa otvára priestor pre predstavivosť a hlbšie porozumenie často nezázrivne pôsobiacej teórie. A preto i dnešný človek môže načrieť do múdrosti dávneho veku, ktorá má svoju platnosť dodnes. ■

Použitá literatúra

Idea sapientis theopolitici seu philosophia morum. Tyrnaviae: 1746.
Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska. Trnava: Lúč, 2000, s. 1508.

Súťažná otázka:

Ako sa zvykne podľa Vanošeho správať pseudopolitik? Správne odpovede zasielajte do 20. decembra na adresu: Katedra klasických jazykov, Trnavská univerzita, Filozofická fakulta, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava alebo emailom na klasjaz@truni.sk. Z účastníkov súťaže vyžrebujeme jedného, ktorý získa knižnú cenu,

Ľudia január 2019 a udalosti . . . .

■ **1. 1. 1919** – Na ľudových školách v Trnave sa začalo vyučovať po slovensky (100. výročie).

■ **1. 1. 1924** – V Trnave vyšlo prvé číslo týždenníka Nové Slovensko (95. výročie).

■ **1. 1. 1939** – V Nitre sa narodil právnik a univerzitný profesor PETER BLAHO, dvojnásobný rektor obnovej Trnavskej univerzity a nositeľ Ceny mesta Trnava (80. výročie).

■ **1. 1. 1969** – Vstúpil do platnosti ústavný zákon o čs. federácii (50. výročie).

■ **1. 1. 1974** – V Trnave bolo zriadené Divadlo pre deti a mládež (45. výročie).

■ **1. 1. 1974** – Obec Biely Kostol sa stala súčasťou Trnavy (45. výročie).

■ **2. 1. 1949** – V Trnave sa narodil športovec IVAN MÜLLER, viacnásobný majster Československa v boxe (70. narodeniny).

■ **3. 1. 1949** – V Trnave sa narodil notár a odborný publicista JOZEF OPATOVSKÝ, čestný prezident Slovenskej notárskej komory a podpredseda Spolku sv. Vojtecha v Trnave (70. narodeniny).

■ **5. 1. 2004** – V Bratislave umrel trnavský rodák LADISLAV PODMAKA, dramaturg, teatrolog a publicista, v rokoch 1976 – 1985 riaditeľ divadla v Trnave, neskôr riaditeľ Novej scény v Bratislave (15. výročie).

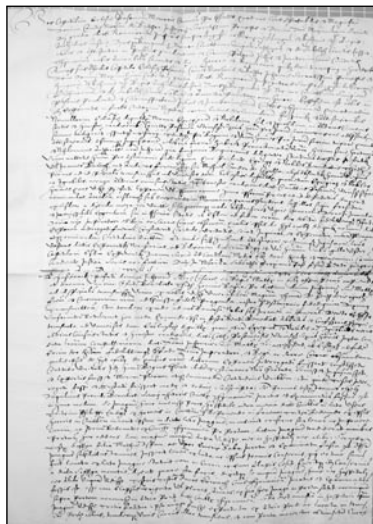
■ **8. 1. 1969** – V Bratislave umrel pedagóg a kňaz, blahoslavený TITUS ZEMAN, salezián, ktorého v 50. rokoch nezákonne odsúdili na 25 rokov väzenia. Jeho pamiatku v Trnave pripomína pamätná

Radoslav Ragač

Stopy zaniknutej stredovekej umeleckej výzdoby Dolnej brány

Výskumu a obnove zaniknutej Dolnej brány mestského opevnenia v Trnave bola v posledných rokoch odborníkmi už venovaná pomerne značná pozornosť. Z historických vedút Trnavy a archívnych prameňov poznáme aj viaceré súčasti jej mladšej renesančnej (mestský erb Trnavy) a barokovej umeleckej výzdoby (kamenné sochy). Stále však môžeme nájsť aj okamihy z histórie Dolnej brány, ktoré doposiaľ unikli pozornosti. V archívnom fonde Magistrát mesta Trnavy v Štátnom archíve v Trnave sa nachádza časť pozoruhodnej listiny pochádzajúcej z roku 1576, zachytávajúcej výsluchy početných svedkov z radov Trnavčanov.¹ Na základe predchádzajúcej žiadosti trnavských mešťanov totiž vtedy krajin- ský sudca Mikuláš Báthory poveril Hodnoverné miesto Bratislavskej kapituly vyšetrením krádeže stredovekého obrazu, tvoriaceho časť výzdoby areálu Dolnej brány. Záujem Trnavčanov o riešenie tohto nevšedného problému, dokonca na najvyššej súdnej inštancii krajiny, napovedá významu, ktorý pre nich obraz mal. Tak ako sa to však pomerne často stáva, väčšia časť vypočúvaných svedkov krádeže si na nič podstatné nepamätala. Z ďalších odporujúcich si svedectiev však môžeme aspoň sčasti poskladať príbeh doposiaľ neznámej stredovekej výzdoby areálu mestskej brány z listiny. Vzhľadom na spomínanú blízkosť špitálu ide nepochybne o Dolnú bránu.

Podľa svedectva trnavského mešťana Augustína Holzu bol doná-

torom spomínanej neskorostredovekej výzdoby Dolnej brány významný trnavský mešťan Pavol Holý z Hradnej, v listine uvedený s priezviskom v tvare *Sibalholý*. Pavol bol významným predstaviteľom trnavskej slovenskej komunity na konci stredoveku. Bol zrejme aj donátorom vzniku Kostola sv. Michala slúžiaceho slovenskej komunite v meste. Pavol získal v roku 1488 od uhorského kráľa Mateja Korvína povýšenie do šľachtického stavu a bol mu udelený aj erb. V erbovej listine sa uvádza, že Pavol Holý mal poddanský pôvod.² Pavol medzi rokmi 1525 – 1526 zomrel a jeho rod zakrátko nato jeho synmi aj vymrel. Podľa časových údajov uvádzaných v svedectvách dal Pavol Holý v 20. rokoch 16. storočia, zrejme krátko pred svojou smrťou, pri vstupe do Dolnej brány za mestskými hradbami umiestniť na spôsob sochy na dreve namalovaný obraz s motívom *Pána Boha*.

¹ Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Trnave, fond Magistrát mesta Trnavy (ďalej ŠA TT, MgT), Kráľovské dekréty-Fragmenty, Varia, škat. 9.

² ROHÁČ, Juraj. Armalista Pavol Holý z Hradnej. In: Šišmiš, Milan (Ed.). *Erbové listiny. Patents of Arms*. Martin: Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, 2006, s. 34 – 41.

Ľudia január 2019 a udalosti . . .

tabuľa na budove gymnázia, kde pôsobil ako profesor chémie (50. výročie).

■ **9. 1. 2014** – V Bratislave umrel trnavský rodák, divadelný historik a publicista LADISLAV ČAVOJSKÝ, prvý riaditeľ Ústavu divadla a filmu SAV a autor knižnej monografie *Divadlo v Trnave* (5. výročie).

■ **11. 1. 1869** – V trnavskom divadle sa za účasti početného obecnstva a mnohých známych národovcov uskutočnilo prvé slovenské divadelné predstavenie. Bola to Kotzebuova dráma *Gróf Beňovský*, ktorú zahral Slovenský ochotnícky divadelný krúžok (150. výročie).

■ **14. 1. 1844** – V Dolnom Lopašove sa narodil historik, archeológ a ostrihomský kanonik PAVOL JEDLIČKA, rektor seminára a zakladateľ prvého mestského múzea v Trnave (175. výročie).

■ **14. 1. 1889** – V Kovačici v Srbsku sa narodil mestský inžinier v Trnave MILO RAPOŠ, tvorca regulačného plánu mesta a organizátor cestných stavieb, ktorý sa zaslúžil aj o reštaurovanie mestského divadla (130. výročie).

■ **17. 1. 1919** – V Trnave sa narodil hádzanár, stredoškolský profesor a tréner FRANTIŠEK GAŽO, autor prvej odbornej publikácie o hádzanárskom tréningu na Slovensku, ktorému r.1999 bolo udelené Čestné občianstvo mesta Trnava in memoriam (100. výročie).

■ **17. 1. 1949** – Vo Štvrtku nad Váhom sa narodil športo-

Výber miesta nepochybne súvisel s veľkým významom Dolnej brány, ktorá bola historicky najdôležitejším vstupom do opevneného mesta smerom od Bratislavy. Umelecké dielo tak vívalo väčšinu dobových návštevníkov Trnavy. Podľa spomínaného svedectva Augustína Holzu vznikol obraz asi pred štyridsiatimi rokmi a *na spôsob sochy* vsadený do plochy (rámu) vyrobenej z drevených dosiek. Ďalšou súčasťou výzdoby tohto umeleckého diela bola podľa spomínaného svedectva trojica bližšie neopísaných krucifixov, ktoré boli rovnako ako obraz aplikované na drevený podklad. Drevený podklad a zrejme aj ochranná strieška mali nepochybne najmä chrániť obraz a krucifixy pred nepriaznivými poveternosťnými vplyvmi, je však možné, že aj na nich sa nachádzala ďalšia maliarska výzdoba. Z ikonografického hľadiska vzhľadom na prítomnosť krucifixov zrejme aj v prípade obrazu išlo o motív Ukrižovania alebo nesenia kríža, ktoré boli v neskorostredovekom umení veľmi obľúbené. Z tohto dôvodu zrejme nie je totožný s mestským erbom Trnavy, ktorý neskôr uvádza Sambucus. Ďalšie osudy tohto nevšedného umeleckého diela boli veľmi neradosťné. Už zakrátko po jeho vzniku ho totiž počas bojov o uhorskú korunu medzi Ferdinandom I. a Jánom Zápoľským z väčšej časti zničili vojaci cisárskeho generála Katzianera – *secuto Bello Kotzyani*. Cisárskych vojakov, ktorí okolo roku 1528 počas svojho víťazného ťaženia Uhorskom táborili v meste, zrejme prilákalo ľahko dostupné, nestrážené drevo. Podľa svedectva totiž umelecké dielo rozobrali, drevené dosky odvliekli preč a zrejme ich celkom prozaicky použili na kúrenie. Z celého umeleckého diela sa tak po vyčítaní vojakov zachránil len spomínaný drevený obraz, ktorý Trnavčania umiestnili do priestoru Dolnej brány, kde bol ešte v roku 1576. Podľa ďalších výpovedí svedkov z listiny vieme, že spomínaný ob-

raz sa v rámci brány ešte niekoľkokrát sťahoval. Bol totiž umiestnený na viacerých miestach v priestore brány a niekedy aj priamo na bráne. Umiestnenie v prejazde Dolnej brány však nebolo najšťastnejšie a obraz trpel premávkou vozov v bráne a jej otváraním. Podľa svedectiev sa totiž stalo aj to, že spadol priamo do vody. Preto bol premiestnený na múr smerom do mesta, odkiaľ naň nebolo z priestoru brány priamo vidieť. Obraz *zišiel z očí* a Trnavčania naň podľa väčšiny svedectiev v listine postupne úplne zabudli. V centre zamotaného príbehu neskorších osudov obrazu boli trnavský mešťan Ján Kováč a trnavský poddaný Ján Čech. Bývalý strážca Dolnej brány Benedikt Jaslovský, označovaný aj ako Beňo, totiž vypovedal, že mešťan Ján Kováč raz vošiel do brány, keď sa on práve chystal jesť a vypýtal si vodu na umytie rúk. Vtedy zbadal spomínaný obraz a žiadal dať ho do kostola. Potom obraz uložili na poschodie Dolnej brány, označené v listine po maďarsky ako *Emelethew*. Po Jánových vyhrážkach udaním trnavskému farárovi bol obraz nakoniec obraz opäť zavesený na múr opevnenia smerom do mesta, vedľa rohu brány. Odtiaľ ho mali zvesiť neznáme deti a hodiť do blata. Trnavský poddaný Ján Čech podľa svojej výpovede našiel spomínaný obraz pohodený v blate pri neďalekom špitáli a *nevediac komu patrí* ho naložil na voz s obilím svojho pána a potom ho odovzdal strážcovi brány s tým, že ide o ich obraz Boha. Pri nakladaní obrazu ho videla aj Žofia, manželka mešťana Imricha Szabóa. Obraz sa tak opäť šťastne vrátil na svoje miesto na Dolnej bráne. O jeho ďalších osudoch zatiaľ historické pramene mlčia. Opísaný príbeh je dôkazom toho, že stredoveké dejiny Trnavy rozhodne nie sú uzavretou historickou kapitolou a ďalší výskum nám ešte prinesie mnohé prekvapenia. ■

Ľudia január 2019 a udalosti

vý redaktor, moderátor a publicista JAROSLAV LIESKOVSKÝ, absolvent PdFUK v Trnave, kde pôsobí (70. narodeniny).

■ **18. 1. 1934** – V Trnave sa narodil ornitológ, pedagóg, spisovateľ a odborný publicista ĽUBOMÍR BRTEK (85. narodeniny).

19. 1. 1999 – Vo Francúzsku umrela poetka, autorka viacerých básnických zbierok AGAO DUNAJSKÁ, vl. menom Anna Gromová, rodáčka z Trnavy (20. výročie).

■ **22. 1. 1924** – V Bošanoch sa narodil nitriansky biskup a kardinál JÁN CHRYZOSTOM KOREC, katolícky mysliteľ, historik, sociológ a náboženský spisovateľ, ktorý študoval teológiu v Trnave, kde mu v roku 2004 Trnavská univerzita udelila čestný doktorát (95. výročie).

■ **23. 1. 1744** – Trnavský mestský kapitán podal magistrátu sťažnosť na univerzitných študentov, ktorí sa v predchádzajúci deň pobili s vojakmi a znemožnili jarmok (275. výročie).

■ **26. 1. 1919** – V Trstíne umrel národovec, kňaz a publicista MARTIN KOLLÁR, podpredseda a správca Spolku sv. Vojtecha v Trnave, redaktor a vydavateľ Katolíckych novín a poslanec Uhorského snemu za volebný obvod Trnava (100. výročie).

■ **28. 1. 1999** – Na Slovensku i v Chorvátsku súčasne vyšla poštová známka s portrétom trnavského rodáka JURAJA HAULÍKA, prvého záhrebského arcibiskupa a neskoršieho kardinála (20. výročie). ■

P.R.

Simona Jurčová, Západoslovenské múzeum v Trnave

Franta Oudes – trnavský Cimrman?

Medzi obyvateľmi miest sa vždy našlo niekoľko jedincov, ktorí patrili k dobovému koloritu. V Bratislave bol známy Schöne Náci, ktorého dnes dokonca pripomína bronzová socha. V Čechách je známy Jára Cimrman ako typ univerzálneho génia, z ktorého legendu spravili divadelníci. Trnava nebola výnimkou, aj tu iste existovala v každej generácii takáto postavička. Človek, ktorého všetci poznali – fičúr, žobrák či verklikár, občan vymykajúci sa z tradičných konvencií, a preto mnohokrát zo spoločnosti vyčlenený. Kto by si nepamätal na cigánku Sidu, ktorú poznala v šesťdesiatych rokoch celá Trnava! A v rokoch prvej Československej republiky žil v Trnave obchodník Franta Oudes.

Jeho obchod s bicyklami a šijacími strojmi bol v roku 1920 na Masarykovej 35.¹ V reklame (1926) sa odvolával na tradíciu svojho obchodu už od roku 1912. Napriek svojmu českému menu sa myšlienkami hlásil k Slovákom.

Ako podnikateľ sa zviditeľnil v polovici dvadsiatych rokov 20. storočia aj reklamou, ktorú pravidelne uverejňoval v miestnej tlači. Zatiaľ čo iní obchodníci používali reklamu striedmo, on si neváhal predplatiť inzerát na celý rok v týždenníku *Nové Slovensko*. A nielen to. Zachoval sa i slogan na propagáciu jeho podniku: „Kupujte kolesá od Frantu Oudes!“ Rýmovačky sa ako reklama objavovali aj u iných obchodníkov, napríklad majiteľ koloniálu Géza Bruckmayer takto využíval svojho básnického ducha. Ale Franta Oudes zašiel ďalej. V dobe silnejšej konkurencie, keď podobný tovar ako on v Trnave predávalo viac obchodníkov (Hermann Fischer, Rudolf Vaculík), mal potrebu viac sa odlíšiť a zviditeľniť. Začal vydávať vlastné noviny pod názvom *ÍHA*. V súkromnom archíve sme objavili jedno číslo. Pri čítaní vám ako prvé napadne slovo recesia. Aha, objavil sa niekto so zmyslom pre humor! Podľa titulu išlo o piate číslo druhého ročníka tohto nezvyčajného periodika. Vyšlo pred štedrým dňom v roku 1926. Ak vyšlo päť čísel za rok, boli to už desiate noviny, ktoré vydal. Tlačili mu ich v Kníhtlačiarňi Spolku sv. Vojtecha v Trnave. Oudes svoje noviny – časopis nazýva slovnou hračkou „časopejssek“ a oznamuje, že „vychodí za kaž-

Obchod Frantu Oudes na Masarykovej ulici v Trnave, fotografia z prelomu dvadsiatych a tridsiatych rokov 20. storočia

Franta Oudes
Trnava číslo 10.
Telefon číslo 144.
Robí dobré bicykle a šijacie stroje.
Nikluje a emajluje.
Dodáva na splátky.
Pomocné motorky.
Odporúčame.

Reklama v novinách *Nové Slovensko* 1926, č. 24, s.9

dého počasia“. Zameranie zhrnul do štvorriadkového motta hodného surrealistu: „Časopejssek *ÍHA* má poslanie organizovať a zbierať odpadlíkov všetkých politických strán a síce: agralášov, ľudákov, anarchistov, lidákov, komunistov, pracantov, sodemitov, nár. – dem. nevercov, fašistov, a zo zbývajúcich politických mŕtvol tvoriť prvky a zužitkovať. Spoločné výlety, pestovanie tela, nakupovanie rozumu, chránenie plebejcov proti zpiatočnickým

Franta Oudes
TRNAVA, MASARYKOVA UL. Č. 31.
TELEFON 144.
Robí len dobré bicykle a šijacie stroje
Opravy, emajlovanie a niklovanie.
Všetky súčiastky na sklade.
Výhodné splátky
ZALOŽENÉ 1912.
FILIÁLKA HLOHOVEC (FRAŠTÁK).
Odporúčame!

Reklama v *Almanachu mesta Trnava*, 1926, s.138

názorom, aby sa dobre a lacno povozili na bicykloch od Frantu Odesa. Oudesi, kde si? Ide ozvena z lesa: Ved' ho chránia nebesá!“

¹ Adresár mesta Trnava. Zostavil a vydal G. A. Bežo. Tlačou G. & E. Bežo v Trnave. 1920, s. 98

Obsah periodika tvorí niekoľko kratších textov na 4 stranách, ktorých autorom a hlavným hrdinom je sám Franta Oudes píšuci o sebe v 3. osobe (podobne ako známa literárna postava detektív Hercule Poirot). Franta Oudes v nich vystupuje ako nálezca hrudy zlata (pri stavbe na svojom pozemku), predajca plynových masiek (aby sa ľudia nezadusili v smrade trnavských kaviarní bez ventilácie), veľký odberateľ elektriny (ktorý keď zapne svoje stroje, spôsobí výpadok elektriny v elektrárnach), ako cestovateľ, ktorý reportážami z rozličných miest v Československu propaguje turizmus (všetko chce vidieť a skúsiť), ako veľký kritik nových zákonov, súdництва a bankovníctva i ako zástanca práv Slovákov v krajine. Oudesa ťažili problémy obyčajného človeka, ktorý sa nemôže vymotať zo spleti nových zákonov a nariadení a nedovoľá sa pravdy. Poukazuje na nelogické a nezmyselné postupy, ktoré ľuďom život viac strpcujú, ako by mali pomôcť.

Franta Oudes mal silný sociálny cit a u nižších vrstiev mohol byť považovaný za dobrodince. Pre dobrú vec daroval aj bicykel (vtedy stál okolo 1 400 korún). Dokázal zorganizovať dobročinnú akciu. Od roku 1918 chodievali každý rok deti československej menšiny z Viedne na prázdniny do Československa. Pobyt v rodinách poskytovali viaceré mestá v republike. V roku 1926 zorganizoval Oudes prázdninový pobyt deviatich detí z Viedne v trnavských rodinách (napr. u starostu J. Vyskočila, u hostinských A. Forischa a J. Gažoviča, u másiara R. Kupčeka, u holiča V. Štrimpla a iných). Deti odchádzali domov s plným vozom darov od Trnavčanov.

Oudes kritizuje stav v zdravotníctve, keď popisuje strastiplnú cestu svojho zraneného učňa za lekárskou pomocou. Tento príbeh by sa, žiaľ, pokojne mohol odvysielat aj dnes v televíznej reportáži a nik by si nevšimol, že je starý 92 rokov. Reportáže nie sú len propagačné, ale i kritické. V článku o dovolenke v Karlových Varoch konštatuje,

Titul časopisu vydávaného Frantom Oudesom, 1926, ročník 2, č. 5, 23. 12. 1926

že ho v miestnych podnikoch obsluhovali s neochotou, pretože nebol zahraničným klientom, od ktorého očakávali dobrý zárobok. Keď prehovoril po slovensky, obsluha v podniku sa tvárila, že mu nerozumie. Vyriešil to oudesovsky, sadol na vlak a odcestoval preč. Do Jáchymova. Rozhodol sa, že na vlastnej koži okúsi prácu baníka v jáchymovských baniach. Na úradoch museli mať s ním poriadne starosti: „V Jáchymove sú štátne bane na rádium. Vyťažá sa tam za rok 2 gramy. Správa baní nechcela

Právni ochrana u nás!

Dňa 28. marca 1925 dostal som bicykel Bedrichovi Schwarzbunrov, úradníkovi v Trenčíne u regulácie Váhu, za cenu 1479 Kčs. Dobierkou 200 Kčs, zvyšok na mesačné splátky. Jak Sch. kolo dostal, kľuč ho v Trenčíne predávač. Požiadal som límeč četníckej stanice v Trenčíne, aby kolo vzala do ochrany. Odmietla, že vraj je to vecou súdu. Namietal som, že súd príde za pol roka, že kolo bude ztratené. Márne! Požiadal som teda límeč trenčiansku mestskú políciu Tá zamietla tiež, že je to vecou súdu. Podal som platobný rozkaz, nebol doručiteľný. Pátral som, kde je všetko márne. Sch. i kolo preč! Požiadal som zemske četnícke veliteľstvo v Bratislave o nariadenie, aby sa kolo našlo. Nastal slon po Slovensku i v Čechách. Až dňa 12. októbra 1925 hlási četnícka stanica v Jalubi u Uh. Hradišťa, že skutočné kolo našli a že je to postúpené vrchnosti v Uh. Hradišti. V júlí 1926 dozvedel som sa, že kolo súd vydal tretej osobe bez môjho svolenia! Dal som môj rozhorčený výrok, že četníctvo je element, bez ktorého máš štát existovať nemôže a že nie je nikomu pre ležárku, aby sľadil kolo, popísal spisov poveru, a potom súd vydá ho bez bez zvolenia majiteľa, ktorý mal výhradné vlastnícke právo až do zaplatenia! Bol som obžalovaný pre urážku vrchnosti a odsúdený na 14 dní väzenia. Odvolal som sa a požiadal „šokola“ v Uh. Hradišti o ich právnička. Dostal som dr. E. Tománka, ktorý si požiadal za jedno zastupovania 577,62 Kčs. Na odvolanie moje, že súdy tu na Slovensku pre naprosťi nehotovost v obchodných veciach robia mene ťažkostí, aby ušľadli majetok, bol som odsúdený, práve dne mi to bolo doručené, na 3 týždne väzenia s jedným pústom v týždni.

Neňáme právo na existenciu!

Franta Oudes dal inzerát do „Roľníckych Hlasov“ v Trnave, že prijme dvoch učňov na stavbu bicyklov a šijacích strojov. Okrem platu že dostanú husle a zdarma učiteľa. Prihlásiek prišlo toľko, že to bola hrúza! Niektorí majú 4 mešťianky, už 2—3 roky darmo hľadajú miesta, kde by sa mohli obchodu alebo remeslu učiť. Kto je tým vinný? Politické strany ležia si vo vlasoch, kdekto sa tiska ku korytu, ale národnohospodársku vec nechajú osudu! Preto dávam tento návrh: aby sa založila strana Demorodcov, ktorá by vyhlásila mobilizáciu všetkých dobrých Slovákov pre Palackého heslo: Svoj k svojmu! Potom Slováci dostanú mestá späť do svojich rúk, prestanú byť otrokmi cudzieho kapitálu, budú sa cítiť iako doma, a prestane odlievanie krvi do zámoria.

Humanita.

Stal sa prípad, že Franta Oudes požičil bicykel jednému učňovi cez poľudnie, aby sa povozil. Nieкто ho na križovátke srazil a kľučnú hosť prerazil. Franta Oudes poslal ho do župnej nemocnice. Tam ho neprijali, že musí mať ceduľku od okr. pokladnice. Šiel do pokladnice, tam mu riekli, že musí mať ceduľku od zamestnávateľa! Tak chlapec chodil sem a tam, až bol z toho celý bleďý a spotený od bolesti. To trvalo asi 4 hodiny, kým to vychodil. Nemocnica dostane svoje bolestné v každom prípade, zaplatí to obec alebo štát, preto v takom prípade humanita je na mieste v prvom rade.

ma do šachty pustiť, ale skrz moje protesty, že sa nemôžem na Slovensko vrátiť, aby som nemohol referovať o dolovaní, dostal som svolenie.“ Napokon dostal pracovný odev, lampu a sprievodcu a sfáral pod zem. Podrobne popísal svoje pocity počas cesty výtahom a ozvušie v bani: „Šli sme 600 metrov za niekoľko vterín. Dole

som bol odovzdaný naddozorcom. Šli sme úzkou uličkou a po 20 metroch obklopila nás hmla, výpary a kamenný prach. Známy dolovanie hnedého a kamenného uhlia a soli v Haliči, ale tak ťažko si nikde nevyrobajú chlieb baníci, ako títo v Jáchymove. Na ústach musia mať celý deň mokrú hubu, jako psí náhubok. Škodí to hlavne na prsá.

Vrta sa stlačeným vzduchom. Stroj robí pekelný hrmot, trasie sa v rukách... Franta Oudes, aby poznal, ako sa vrta do skaly, vrátil tiež metrovú dieru. V poludnie sa ale nemohol najesť, čo sa mu chvely ruky.“ Jeho sociálne cítenie sa prejavilo aj po tomto zážitku: „Za prejavení pozornosť poslal Franta Oudes 100 Kčs na správu závodu, ktorá obnos rozdala robotníctvu, kde vrátil.“ Text prekvapivo pokračuje v 1. osobe – zrejme po silnom osobnom zážitku: „Po prehliadke baní dva dni som pľuval ako pohan kamený prach, ktorý do mňa liezol, lebo som nemal na ústach hubu...“

Franta Oudes tvrdohlavo brojil proti dobovým nezmyslom, no je viac ako pravdepodobné, že prvorepubliková trnavská spoločnosť ho považovala skôr za miestneho blázna, akéhosi Dona Quijota svojej doby. V tridsiatych rokoch 20. storočia sa v novinách objavili

Karol Pattermann s kamarátom. Podobné bicykle z obdobia okolo rokov 1925 – 1930 mohol predávať aj Franta Oudes, fotografia z rodinného archívu Márie Markovej

dva oznamy, ktoré doplnili príbeh Frantu Oudesa v Trnave. V lete roku 1931 mu zomrela manželka Milada.² O rok neskôr sám zaútočil v súdnej sieni na prednostu okresného súdu, vrchného radcu Jána

Donátha. Trikrát naňho vystrelil, zranil ho, no sudca sa neskôr zo zranení dostal. Frantu Oudesa po jednoročnej vyšetrovacej väzbe previezli v roku 1933 do ústavu pre choromyselných.³ ■

² Oznam o smrti Milady Oudesovej. In: *Nové Slovensko* 1931, č. 28 z 18. 7. 1931

³ Článok o útoku Franty Oudesa na verejného činiteľa v Trnave. In: *Nové Slovensko* 1933, č. 26 z 24. 6. 1933, s. 1

Rudolf Holkovič

Erby na Súsoší Najsvätejšej Trojice v Trnave .....

Od opätovného postavenia a posvätenia Trojičky uplynulo v novembri tohto roku už 25 rokov. Za tento čas prešlo okolo nej množstvo ľudí, málokto však pozná všetky jej tajomstvá. Jedným z rébusov bol aj jej donátor, resp. platca veľkého sochárskeho diela, objednávateľom bolo mesto Trnava prostredníctvom mestskej rady.

2. časť

Erb zakladateľa súsošia

Súsošie Najsvätejšej Trojice z konca 17. storočia v Trnave má na svojom podstavci štyri barokové reliéfne erby: dvojhlavý orol, erb mesta Trnavy, erb Uhorského kráľovstva a erb zakladateľa súsošia. Takto ich vymenúva pomerne podrobná kanonická vizitácia z roku 1823. A to napriek tomu, že nepatrili do cirkevného majetku, ale do majetku mesta. Dielo však malo známe prepojenie na cirkevné osobnosti, okrem toho bolo v meste výrazným náboženským symbolom. V novembrovom vydaní sme sa venovali erbú zakladateľa, fundátora súsošia. V dostupnej literatúre sa uvá-

dajú dve mená: arcibiskup Juraj Sečení a biskup Štefan Dolný. Kto je však skutočný zakladateľ trnavského súsošia?

16. júla 1695 vznikla na radnici v Trnave zmluva o postavení súsošia, ktorá zaväzovala trnavský senát i sochára Jána Krištofa Khiena postaviť súsošie do jedného roka, t. j. do 16. júla 1696. V čase, keď došlo k podpisu zmluvy o vyhotovení súsošia a následne k jeho predpokladanému postaveniu, bol arcibiskup Sečení už mŕtvy, keďže zomrel vo februári 1695. Vychádzajúc z týchto skutočností sa nepodarilo získať údaj o skoršom darovaní príspevku na súsošie od arcibiskupa Juraja Sečeního a je teda

málo pravdepodobné, žeby zakladateľom súsošia bol práve on. Po dôkladnom posúdení všetkých dostupných údajov je zrejme, že biskup Štefan Dolný sa podieľal na financovaní súsošia, keďže na jeho postavenie daroval 1 000 zlatých (florénov). Pričom zmluvou dohodnutá čiastka, za ktorú mal sochár Ján Krištof Khien postaviť súsošie, bola 1 050 zlatých. Práve preto sa s veľkou pravdepodobnosťou môžeme domnievať, že na Súsoší Najsvätejšej Trojice bol umiestnený práve erb biskupa Štefana Dolného ako zakladateľa súsošia už pri jeho postavení v roku 1695 – 1696 a taktiež sa tam nachádzal pri kanonickej vizitácii v roku 1823 (obr. 1).

Erb mesta Trnavy

Pri analýze vzniku a vývoja trnavského erbu je dôležité najskôr odlíšiť od seba termíny pečatný znak a erb, pretože existuje rozšírený názor pokladajúci najstaršiu zachovanú pečať mesta automaticky za najstarší erb mesta. Prvý raz sa erb Trnavy (koleso na štíte) vyskytol v mestskej pečati, ktorú používala mestská kancelária v rokoch 1428 – 1471. Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že mestské erby sa väčšinou vyvinuli práve z mestských pečatí. Premena pečatného znaku na erb prebiehala v každom meste inak. Trnavský erb teda máme doložený od prvej polovice 15. storočia. Ak porovnáваме obsah dvoch typárií v 15. storočí s najstaršou pečaťou z roku 1347, zistíme, že mestský erb sa jednoznačne vyvinul z pečate mesta: Pre úplnosť uvádzame popis pečate mesta: V šesťspicovom kolese je znázornený obraz vesmíru, v strede ktorého je Kristus Pantokrator (vládca vesmíru ako na byzantských ikonách). Vo výsekoch koleša sú umiestnené grécke písmená alfa a omega, slnko a mesiac, a neskôr sa v nich objavili aj písmená r, t (c, p, f), dopĺňujúce kristocentrickú symboliku. (Kristus hovorí o sebe: Ja som alfa a omega, slnko i ranná hviezda žiarivá, počiatok i koniec.) Popis erbu mesta Trnavy je podobný: zlaté šesťspicové koleso v modrom štíte je christogram z gréckych písmen I (iota) a X (chí), začiatkových písmen slova

lesos Christos. Je to erb a symbol zároveň, jeden z najkrajších a najdômyselnejších symbolov v európskej heraldike.

V ďalších storočiach sa erb mesta prakticky nemenil, ak nerátame rozdiely v počte spíc či znázornenie hlavy Krista v niektorých prípadoch. Celkom sa zachovalo 26 erbov na objektoch mesta, napr. na radnici, na mestskej veži, na hradobnom múre i na mestskom pivovare, má ho i Bernolákova brána a mnohé predmety zo zbierky Západoslovenského múzea. Za najstarší sa považuje erb na strope Baziliky sv. Mikuláša, ktorý mohol vzniknúť do prvej polovice 15. storočia. Na radnici sa nachádzajú štyri erby. Na súsoší na Trojičnom námestí sa nachádza taktiež erb mesta Trnavy. Jeden z erbov je aktuálne umiestnený aj na súsoší Najsvätejšej Trojice, datovaný rokmi 1695 – 1696. Tvorí ho osemspicové koleso s hlavou Krista uprostred. Vytvorený je z vápenca (obr. 2).

Erb Uhorského kráľovstva

Po prehratej bitke pri Moháči v roku 1526 a smrti Ľudovíta II. Jagelovského sa o uhorský trón uchádzali dvaja kandidáti: Ján Zápoľský a Ferdinand Habsburský. Z nasledujúceho boja vyšiel víťazne Ferdinand Habsburský, ktorý k svojej ríši pripojil územie Uhorska, z neho mu však v podstate ostalo len Slovensko a malá časť Zadunajska. Možno aj preto sa spojili symboly týchto zemí do

jedného štítu a vytvorili nový erb Uhorska. Tzv. „nový znak“, ktorý je dnes v obmenenej podobe aj znakom Slovenska, sa skladá zo zeleného trojvršia so zlatou korunou, z ktorej vystupuje strieborný dvojkríž. Od 17. storočia je trojvršie interpretáciou uhorských vrchov Tatry, Matry a Fatry. V súčasnej podobe (okrem korunky) sa používa už od 15. storočia.

Tento erb sa aj v súčasnosti nachádza na Súsoší Najsvätejšej Trojice, datovaný je rokmi 1695 – 1696. Predstavuje štiepaný štít, ktorého pravá časť je sedemkrát delená, v ľavej časti sa nachádza na korune, ležiacej na trojvrší, dvojramenný kríž. Vytvorený je z vápenca (obr. 3).

V roku 1918, po skončení prvej svetovej vojny a rozpade Rakúska-Uhorska, bola vyhlásená prvá Československá republika. Postupne v rokoch štátoprávného usporiadania bol Národným zhromaždením ČSR prijatý zákon č. 50/1923 Zb. na ochranu republiky. V ustanovení tohto zákona boli prijaté reštriktívne opatrenia pri neodstránení alebo pri nedovolenom postavení pomníkov. V odseku 1 sa ďalej píše: „Politický (štátny policajný) úrad môže nariadiť, aby boli odstránené pomníky, nápisy a iné pamiatky umiestnené na verejnom mieste alebo tak, že sú viditeľné z verejného miesta, ak sú protištátného rázu alebo sú zriadené niektorému členovi rodín, ktoré panovali v Rakúsku, Uhorsku alebo Rakúsko-Uhorsku

(...) Za pomníky alebo pamiatky sa považujú najmä busty, tabule, obrazy, znaky a odznaky. Verejným priestranstvom v zmysle tohto ustanovenia sa rozumie námestia, ulice, verejné cesty, sady, verejné zbierky, kúpele, školy, reštauračné a zábavné podniky a iné verejne prístupné priestranstvá a miestnosti.“

Vzhľadom na takto ustanovenú reštriktívnu dikciu zákona je namieste otázka, prečo nedošlo v čase vtedajšej politickej klímy a účinnosti tohto zákona k odstráneniu erbu, ktorý reprezentoval Uhorské kráľovstvo ako súčasť bývalej rakúsko-uhorskej monarchie. Odpoveď na túto otázku je ťažké hľadať. Erb Uhorského kráľovstva býval často vyobrazený alebo umiestnený na mnohých svetkých a cirkevných objektoch, napr. na starých vedutách mesta, vstupných portáloch významných budov, kostolov a mnohých iných verejných a sakrálnych objektoch. Vznikom Československej republiky sa stal novou národnou identitou Slovenska práve dvojkríž na trojvrší, ktorý bol aj súčasťou erbu na Trojičke. Možno z tohto dôvodu bol verejnosťou vnímaný a tolerovaný ako symbol Slovenska, ale hľadanie presnej odpovede si ešte zaslúži osobitnú pozornosť.

Erb dvojhlavého orla

Dnes už tento erb hľadáme na súsoší márne. Tento erb bol podľa kanonickej vizitácie z roku 1823 umiestnený na Súsoší Najsvätejšej Trojice, avšak v súčasnosti tam nie je. Dokonca ani nie je známa jeho pôvodná podoba a nie je známy ani dôvod a ani termín, kedy bol erb zo súsošia odstránený. S prihliadnutím na rok postavenia Trojičky (1695) či rok konania vizitácie (1823) je reálny predpoklad, že dvojhlavý orol reprezentoval dynastiu rakúskeho vládného rodu Habsburgovcov. V rokoch, keď bola Trojička postavená, bol pri moci rakúsky arcivojvoda Leopold I. (9. 6. 1640 – 5. 5. 1705), ktorého vládu mohol reprezentovať spomenutý erb.

S prihliadnutím na politickú situáciu po skončení prvej svetovej vojny a vzniku prvej Československej republiky, keď bol prijatý zákon na ochranu republiky, bol možný predpoklad, že reštriktívne opatrenia zákona na odstránenie erbu pravdepodobne v tých časoch prijal i magistrát mesta Trnava. Preto sme v Štátnom archíve v Trnave prekontrolovali zápisnice zo zasadnutí mestskej rady a zasadnutí mestského zastupiteľského zboru v rokoch 1923. V týchto zápisniciach sa však nenašiel žiadny záznam o súsoší a ani o zákone na ochranu republiky. Iný pohľad: mramorová socha Márie Terézie v Bratislave bola zbúraná príslušníkmi československých légii 26. – 29. 10. 1921 aj napriek tomu, že žiadny zákon na ochranu republiky v tom čase ešte nebol prijatý. Domnievame sa, že erb dvojhlavého orla stihol podobný osud a bol odstránený v čase vypätej spoločenskej a politickej situácie bez účasti mestského magistrátu.

Reliéfna kartuša Márie Immaculaty – ochrankyne mesta Trnavy

V tomto prípade sa nehodí pomenovanie erb, pretože ide skôr o reliéf, ktorý nekorešponduje s ostatnými tromi erbmi a ani s klasickou heraldikou. Reliéf Madony je vsadený do kartuše, ktorá má podobnú barokovú architektúru ako ostatné tri erby. Je umiestnená na Súsoší Najsvätejšej Trojice. Datovanie nie je známe, ale úzko súvisí s odstránením erbu dvojhlavého orla. Tvorí ho postava Panny Márie stojacej na zemguli. Svätôžiar v tvare mandorla obo-pína celú postavu. Vo vnútri elipsy, v kruhu okolo hlavy, je umiestnených sedem hviezd (obr. 4). Z takto získaných údajov je zrejme, že k zámene erbov došlo pravdepodobne v rokoch po rozpade rakúsko-uhorskej monarchie, keď reliéf Immaculaty nahradil na Trojičke erb so zobrazením dvojhlavého orla. Pre úplnosť pri-

kladáme aj údaj, ktorý nevyvracia spomenutý predpoklad: „V priebehu existencie súsošia dochádzalo k plombovaniu poškodených častí a neskoršie bola doplnená aj reliéfna kartuša s Immaculatou, ktorá sa odlišuje od ostatnej sochárskej výzdoby.“ (Pozri: V akom stave bolo súsošie? In: Novinky z radnice, roč. IV., č. 17, 1993, s. 3.)

Na záver

Predmetom nášho bádania bola analýza súčasného stavu erbov na Súsoší Najsvätejšej Trojice na Trojičnom námestí v Trnave a porovnanie s ich stavom podľa kanonickej vizitácie z roku 1823. Na základe získaných poznatkov môžeme konštatovať, že erb dvojhlavého orla, ktorý bol pôvodne uvedený v kanonickej vizitácii, sa už dnes na súsoší nenachádza a nie je ani jasné, v akej podobe bol vyhotovený a ko-ho presne reprezentoval. Namiesto neho je podľa aktuálneho stavu osadená reliéfna kartuša Immaculaty – ochrankyne mesta Trnavy. S týmto cieľom sme uskutočnili návštevu archívu Primási Levéltar v maďarskom Ostrihome, kde sme sledovali dve vizitácie, a to z rokov 1751 a 1912. V obsahu týchto archivovaných materiálov je len stručná informácia o tom, že Trojička bola predmetom vizitácie. Žiadne ďalšie informácie nie sú zdokumentované a archivované. Určiť presný dátum a dôvod zámene erbov môže byť pre niekoho predmetom ďalšej bádateľskej výzvy. ■

Jakub Roháč, Štátny archív v Trnave

150 rokov dobrovoľného hasičstva v Trnave...

V novembri 2018 sme si pripomenuli výročie založenia Dobrovoľného hasičského zboru v Trnave. V roku 1868 bol položený základný kameň tradície, ktorá pretrvala zmeny generácií, režimov, i štátnych zriadení. Stál na myšlienke ochrany zdravia a majetku blížnych pred ohňom, vodou a inými živlami, často aj s nasadením vlastného života. Nositeľom tejto myšlienky je aj tradičné heslo dobrovoľných hasičov: „Bohu na slávu, blížnemu na pomoc!“

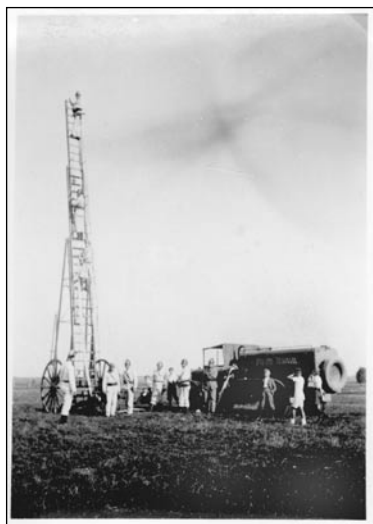
Od stredoveku postihlo Trnavu mnoho viac či menej ničivých požiarov. Vznikli náhodou, z nedbanlivosti, ale aj úmyselne pri útoku nepriateľských vojsk. Ochranu pred ohňom mal na starosti mestský kapitán, ktorý mal k dispozícii cechy. Tie mali v prípade poplachu presne určené povinnosti a pri ich neplnení hrozil prísny trest. Mesto vydávalo požiarne štatúty, zabezpečovalo hasičské vybavenie, vodu a hlásnika na južnej veži Kostola sv. Mikuláša, odkiaľ sa neskôr presunul na mestskú vežu.

■ Založenie dobrovoľného hasičského zboru

V 19. storočí dochádza k úpadku cechov v Uhorsku, keďže svojim privilegovaným postavením negatívne vplývali na hospodárstvo. Definitívne boli zrušené živnostenským zákonom 8/1872, ktorý umožňoval slobodné podnikanie. Obyvatelia miest preto museli hľadať nové spôsoby na ochranu pred požiarimi. Ešte v revolučnom roku 1848 vznikla v Trnave občianska stráž nazývaná Bürgerchor, ktorá bola podriadená mestskému policajnému kapitanátu. Mala na starosti požiarnu bezpečnosť mesta a v lete stavala nočnú stráž. V období Bachovho absolutizmu dohliadala štátna moc na spolkovú činnosť s nedôverou, čo zabránilo rozvoju činnosti požiarnej stráže. Táto myšlienka sa spočiatku nestretla s veľkým pochopením ani u mestskej rady. Jej prístup zmenil až požiar, ktorý vypukol 25. júla 1868 na Beckovom majeri. Napriek množstvu ľudí, ktorí sa zbehli na pomoc, nedokázal policajný kapi-

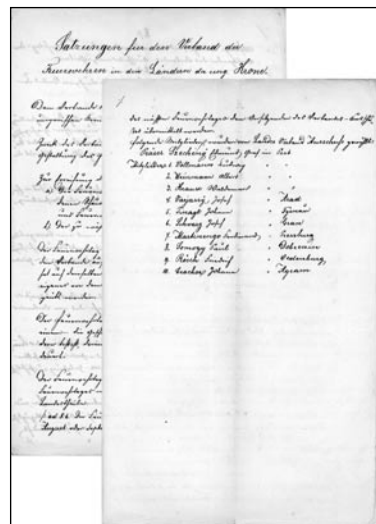
Podakovanie za posvätenie zástavy, Tyrnauer Wochenblatt, 1869. Zdroj: ŠA TT.

Výsuvný rebrik Magirus. Zdroj: ŠA TT
tán Alexander Lang zorganizovať panikáriaci dav. Požiar spôsobil veľké škody, no i napriek tomu neboli prijaté žiadne opatrenia. Preto Alexander Jablanczi predniesol 7. októbra 1868 pred mestskou radou návrh založenia hasičského zboru podľa vzoru Bratislavy, kde zbor fungoval už rok. Vedenie mesta jeho návrh schválilo a 18. októbra 1868 na informačnom zhromaždení bolo dohodnuté formálne založenie. Na valnom zhromaž-

Pôvodné štatúty zboru z roku 1868. Zdroj: ŠA TT.

Stanovy Krajinskej jednoty. Zdroj: ŠA TT.
dení 1. novembra 1868 schválil Trnavský dobrovoľný hasičský zbor v Trnave svoje stanovy, ktoré na zasadnutí 4. novembra 1868 schválilo mestské zastupiteľstvo. V nemčine sa nazýval Tyrnauer freiwilligen Feuerwehr a po maďarsky Nagyszombati önkéntes tűzoltó egylet. Prvým veliteľom sa stal Fridrich Fruttinger, tajomníkom Ján Thinágl a pokladníkom Anton Zakovsky. Zbor bol organizovaný podľa vojenského vzoru. Delil sa

na pracovnú (Arbeitsmannschaft), záchrannú (Rettungsmannschaft), striekáciu (Spritzenmannschaft) a strážnu čatu (Wachmannschaft). Na čele každej čaty stál veliteľ (Zugführer). Spolu s funkcionármi zboru patrili medzi dôstojníkov. Členovia sa delili na aktívnych, čestných, podporujúcich a zakladajúcich. Do zboru patrili aj lekár, chirurg a dvaja hlásnici. Aktívni členovia mali právo nosiť rovnosťatu a odznaky hodnosti. Pri nástupe dostali helmu, opasok, záchranné lano a sekerku s puzdrom, ktoré smeli nosiť len v službe. Noví členovia boli prijímaní na skúšobnú dobu. Po jej uplynutí zložili hasičský sľub, ktorý potvrdili podaním ruky (Handschlag) na slávnostnej imatrikulácii.

Prvú zástavu zboru posvätil 12. septembra 1869 titulárny biskup a generálny vikár Henrich Szajbély, krstnou matkou sa stala popredná meštianka Anna Polnická, pričom obaja darovali zboru po 100 zlatých. Obrad bol vykonaný v Kostole sv. Mikuláša. Poďakovanie nechal zbor uverejniť 26. septembra v miestnych novinách Tyrnauer Wochenblatt.

Prvá ručná striekačka zboru bola kúpená z prostriedkov mesta a podporovateľov v roku 1869, druhá v roku 1872 a tretia v roku 1886. Spolu s rozvojom techniky sa zlepšovali aj hasičské nástroje. V roku 1902 zbor zakúpil svoju prvú parnú striekačku a v roku 1905 objednali mechanický výsuvný rebrík od firmy Conrada Dietricha Magirusa v nemeckom Ulme.

V roku 1870 vznikol Uhorský krajinský hasičský zväz Magyar Országos Tűzoltó Szövetség, vtedy pod názvom Zväz hasičských zborov v krajinách uhorskej koruny (Verband der Feuerwehren in den Ländern der ungarischen Krone). Zakladajúcimi zbornami boli dobrovoľní hasiči z Pešti, Aradu, Trnavy, Ostrihomu, Bratislavy, Debrecína, Šopronu a Záhrebu. Každoročne boli organizované krajinské hasičské dni, valné zhromaždenia, konferencie a spoločné cvičenia, na ktorých sa trnavskí hasiči pravi-

Budova bývalej prachárne – Smekalov dom. Zdroj: DHZ TT-C.

delne zúčastňovali.

Dejiny Bratislavského župného zväzu dobrovoľných hasičov Bratislavskej župy sa začali písať v roku 1885. Veliteľstvo DHZ Bratislava zorganizovalo 19. – 20. septembra oslavy 18. výročia založenia zboru a pri tejto príležitosti ohlásili založenie Jednoty dobrovoľných hasičských spolkov Bratislavskej župy. Trnavskí hasiči sa podieľali na založení zväzu a rovnako aj na vytváraní stanov. Ustanovujúce valné zhromaždenie sa konalo 20. decembra 1885 na radnici v Bratislave a veliteľ trnavského zboru Rudolf Pantoček sa stal jedným z členov predsedníctva. Členské zbory župnej jednoty platili ročný príspevok na chod zväzu, vzájomne spolupracovali a koordinovali spoločnú činnosť. Od roku 1888 sa konali aj Župné hasičské dni. Tie prvé boli spojené s oslavami 20. výročia založenia DHZ v Trnave a konali sa 17. – 21. júla. Ťažisko organizácie osláv preto spočívalo na trnavských hasičoch. Pozvánky na slávnosť boli rozposielané desiatkam hasičských zborov v celej krajine a oznámenia boli uverejnené v regionálnej tlači.

■ Požiar u Smekala

Práve v deň 31. výročia schválenia stanov zboru 4. novembra 1899 vypukol požiar v budove bývalej prachárne, kde sídlil obchod

Smekal a syn. V pivnici obchodu, ktorú Smekalovci používali ako sklad, vznikol menší oheň, tento sa však hasičom podarilo rýchlo uhasiť. V pivnici zostalo hliadkovať desať dobrovoľníkov. Ich úlohou bolo zabrániť opätovnému vzniku požiaru, keďže nárast teploty v pivnici spôsobil, že zo skladovacích nádob sa začali uvoľňovať benzínové výpary. V priestoroch obchodu zostali dve slúžky, upratovali neporiadok po zásahu hasičov. Jedna z nich sa chcela pozrieť do skladu a otvorila bezpečnostné železné dvere, ktoré viedli na schodisko do pivnice. Od olejovej lampy v jej ruke sa vznietili výpary a následný výbuch vyrazil okná na okolitých budovách. Z pivnice vyšľahli plamene, od ktorých sa obom slúžkam chytili šaty a sukne. Jedna zahynula priamo v obchode, druhá stihla vybehnúť pred obchod a uhorela na ulici. Desiatí hasiči v pivnici sa nachádzali priamo v epicentre katastrofy. Ostatní členovia zboru sa ešte nachádzali na radnici a po výbuchu sa náhlili na námestie, kam sa v panike už schádzali zburcovaní obyvatelia mesta. Záchranné práce sťažovala skutočnosť, že z obáv pred ďalším výbuchom si v tmavej pivnici nemohli hasiči zasvietiť a museli sa orientovať podľa hlasov a stonania. Pri explózii bolo ťažko ranených všetkých desať hasičov v pivnici.

Hoci sa ich podarilo vyniesť von a zachrániť, viacerým z nich zostali trvalé následky, najmä popáleniny na rukách a tvári. Túto udalosť si dobrovoľní hasiči v nasledujúcom období každoročne pripomínali a 12. novembra 1927 bola na dome osadená pamätná tabuľa pripomínajúca túto udalosť.

■ Činnosť zboru v Československej republike

V novej Československej republike sa postupne organizovali aj slovenské hasičské zbory. Od 5. do 7. augusta 1922 sa konal zjazd Zväzu dobrovoľného hasičstva československého v Trenčíne, na ktorom bola 6. augusta ustanovená Slovenská zemská hasičská jednota (ZHJ) so sídlom v Turčianskom sv. Martine, podľa vzoru České zemské hasičské jednoty a Moravské zemské jednoty hasičské. Už 19. augusta nasledovala hasičská súťaž a priemyselná výstava v Košiciach. V tom istom roku trnavskí dobrovoľní hasiči svoje stanovy prepracovali do slovenčiny a predložili ich na schválenie ministrom s plnou mocou pre správu Slovenska. Tiež bola posvätená nová zástava zboru. Dobrovoľní hasiči sa naďalej podieľali aj na kultúrnom živote mesta. V roku 1923 pomáhali organizovať zbierku na sochu generála Milana Rastislava Štefánika, prvú na Slovensku a jedinú v životnej veľkosti. Postavili i čestnú stráž pri jej odhalení 19. októbra 1924, ako aj pri odhalení pamätníka Antona Bernoláka počas Bernolákových slávností 10. októbra 1937.

1. marca 1924 vznikla Okresná hasičská jednota (OHJ) č. 28 so sídlom v Trnave. Pri zakladaní ju tvorilo 22 zborov, ich počet narástol do roku 1948 na 57. Za prvého okresného veliteľa bol zvolený Dr. František Drbohlav, prvým námestníkom sa stal Belo Voldán, ktorý bol od roku 1921 veliteľom DHZ v Trnave a patrí medzi najvýznamnejšie osobnosti v dejinách dobrovoľnej požiarnej ochrany na Slovensku. V roku 1926 sa stal veliteľom OHJ, reorganizoval DHZ v Trnave, upravil a doplnil stanovy.

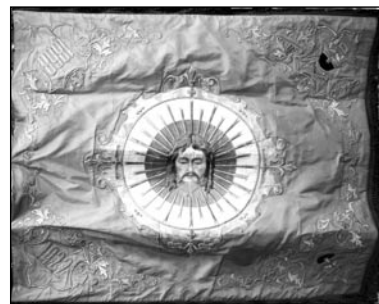
Cvičenie v maskách na nádvorí radnice. Zdroj: ŠA TT.

Cvičenie v maskách na nádvorí radnice. Zdroj: ŠA TT.

Už o rok neskôr ho nahradil na poste veliteľa zboru Jozef Schultz, keďže Belo Voldán sa angažoval najmä v ZHJ a 2. júna 1935 bol zvolený za jej veliteľa. Tento post zastával až do jej zrušenia v roku 1951, avšak po celý čas zostával čestným veliteľom dobrovoľných hasičov v Trnave.

V roku 1927 bol pri DHZ v Trnave založený samaritánsky oddiel. Na jeho čele stál František Hrbek a za členky oddielu mohli byť prijaté aj ženy, z ktorých prvou bola jeho manželka Mária Hrbeková. Samaritánsky oddiel disponoval vlastným záchranným autom a spolupracoval

Zástava zboru z roku 1922. Zdroj: DHZ TT-C.

aj s trnavským Červeným krížom. V roku 1930 bol za veliteľa zvolený Michal Brukker a o tri roky neskôr ho nahradil trnavský starosta Juraj

Vyskočil. Keďže kvôli svojej funkcii nemohol túto pozíciu dostatočne zastávať, zastupoval ho Jozef Jentschke. O rok neskôr schválil Krajský úrad v Bratislave rozhodnutím č. 281.899/1934 nové stanovy, ktorými sa názov zmenil na Dobrovoľný hasičský a záchranný zbor v Trnave. Už pod novým menom spoluorganizovali uvítanie prezidenta Eduarda Beneša pri jeho návšteve Trnavy v septembri 1936. 12. septembra 1937 bol slávnostne otvorený hasičský dom v budove tzv. Generálneho domu na dnešnej Štefánikovej ulici. Dovtedy zbor sídlil v nevyhovujúcich podmienkach v rozličných a roztrúsených priestoroch mesta. Hasiči si budovu na svoje potreby prestavali z veľkej časti svojpomocne a presťahovanie bolo dôvodom na oslavu. V tomto roku bol za veliteľa opäť zvolený Michal Brukker, ktorý hasičský zbor viedol aj počas náročného obdobia Slovenského štátu a druhej svetovej vojny.

■ Obdobie Slovenského štátu

Autonómia Slovenskej krajiny a následné vyhlásenie samostatnosti sa výrazne prejavilo aj v trnavskom hasičskom zbere. Už od čias jeho založenia patrili trnavskí židia medzi významných a dôležitých členov zboru, no podľa rasovej politiky v ňom nemohli naďalej slúžiť. Zároveň boli všetci dobrovoľní hasiči povinní vstúpiť do Hlinkovej gardy, čo židovský pôvod znemožňoval. V zbere rástli aj antipatie, často poháňané závisťou, lebo viacerí židia zastávali vyššie posty, hoci v skutočnosti mal dôstojnícku hodnosť jedine veliteľ čaty Dezider Winter a židia patrili medzi najaktívnejších a najoddanejších hasičov. Väčšina z nich odmietla vystúpiť zo zboru, pretože to pre nich bolo v rozpore s hasičskou prísahou, s čím sa stotožnila aj väčšina výboru a odmietli ich zo zboru prepustiť. Postupne sa však stupňoval tlak na ich vylúčenie. Na jeseň roku 1939 žiadal veliteľ Michal Brukker o udelenie výnimky, pretože počet aktívnych členov zboru považlivo

Tablo Dobrovoľného hasičského a záchranného zboru, rok 1938. Zdroj: DHZ TT-C.

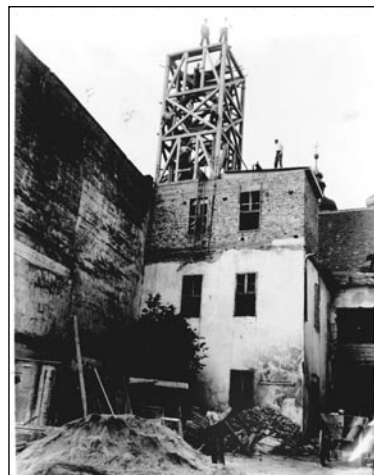
klesol – niektorí členovia zboru narukovali do armády, alebo odišli na práce do Nemecka. Na zabezpečenie požiarnej ochrany bolo židom nariadené zotrvať v nútenej službe, zostali však iba pomocnou silou bez hodnosti a uniformy.

Noví členovia, väčšinou preverení členovia Hlinkovej gardy, s nimi aj napriek tomu vyvolávali konflikty. Židia boli preto zo zboru definitívne vylúčení rozhodnutím výboru 19. októbra 1940.

V období zvýšeného nebezpečenstva náletov a bombardovania museli trnavskí hasiči podľa inštrukcií Miestneho veliteľstva Civilnej protileteckej ochrany organizovať nácviky leteckého poplachu či kontrolovať stav nočného zatemnenia. Napriek obmedzenému stavu paliva, ktoré dostávali na pridelové lístky Národného úradu pre zásobovanie, si svoje úlohy svedomito plnili. Počas prechodu frontu v apríli 1945 riadil hasenie požiarov spôsobených zápalnými bombami Herman Kvaššay, ktorý bol do funkcie veliteľa zvolený v roku 1944.

■ Od konca druhej svetovej vojny

Po obnovení Československej republiky sa zbor vrátil k stanovám aj k dlhšiemu názvu z roku 1932. V roku 1946 sa stal veliteľom Pavol Baranovič. Mnohé hasičské zbory v Trnavskom okrese po skončení vojny nedisponovali potrebným počtom vybavenia ani členov. Na

Stavba cvičnej veže hasičského domu. Zdroj: ŠA TT.

zlepšenie koordinácie zborov pri hasení bolo v júni 1946 zorganizované okresné cvičenie dobrovoľných hasičov. Na celorepublikovej úrovni problémy riešil aj hasičský zjazd v Trenčíne 5. – 6. júla 1947. V tomto roku bol za veliteľa zvolený Jozef Repta. Počas jeho pôsobenia sa hasičský zbor zúčastnil na odhalení pomníka venovaného umučeným židom z Trnavy pred synagógou status quo ante. V roku 1948 oslavoval zbor už 80. výročie. Pri tejto príležitosti sa uskutočnil v dňoch 21. – 22. augusta zjazd slovenského hasičstva, na ktorom sa zároveň oslavovala štvrtstoročnica OHJ v Trnave.

20. apríla 1950 bol vypracovaný plán vzájomnej pomoci hasičských

zborov v okrese Trnava, no zákon č. 62/1950 Zb. o ochrane pred požiarimi a inými živelnými pohromami zo 17. mája 1950 a vládne nariadenie č.135/1950 Zb. z 26. septembra 1950 reorganizovali hasičstvo v celej ČSR. Československý sväz hasičstva bol podriadený Ministerstvu vnútra (§4 a §10). Cieľom bolo obmedziť kultúrny a spolkový vplyv, ktorý bol v tej dobe považovaný za regresívny. Povinnosť zaobstarať náklady na zriadenie a udržiavanie hasičstva prešla od 9. júna 1950 na národné výbory. Pod Okresným národným výborom v Trnave vznikla koncom roku 1950 Miestna jednota československého sväzu hasičstva (MJ ČSH), do ktorej prešla väčšia časť členov pôvodného zboru. Prvým predsedom sa stal Leopold Riman a veliteľom sa stal Jozef Repta, ktorý dovtedy zastával rovnaký post v DHZS.

Dobrovoľní hasiči však prišli o väčšinu priestorov v Generálnom dome a boli presťahovaní do priestorov na dnešnej Rybníkovej ulici, vtedy nazývanej Ulica československej brigády č. 7. Budova potrebám hasičov nevyhovovala, preto ešte v tom istom roku schválil Krajský národný výbor v Bratislave výstavbu hasičskej zbrojnice, ktorá bola dokončená v roku 1952. V tom istom roku vznikol požiarly zbor hasičov z povolania, mal 18 členov.

Ďalšia významná zmena v hasičskej organizácii nastala v roku 1953 prijatím zákona č. 35/1953 Zb. o štátnom požiarňom dozore a požiarnej ochrane. Dovtedajší názov „hasič“ bol nahradený slovom „požiarnik“. ČSH nahradil Československý sväz požiarnej ochrany pod Ministerstvom vnútra, pričom Miestne jednoty československého sväzu požiarnej ochrany (MJ ČSPO) spadali pod národné výbory. Zbor hasičov z povolania dostal názov Verejný požiarňny útvar, kým dobrovoľní hasiči sa nazývali Verejný dobrovoľný požiarňny zbor. Ich členovia boli zároveň členmi MJ ČSPO. V rámci budovania prevencie školili tzv. domové požiarne hliadky. Konali

sa aj hromadné náborly nových členov MJ ČSPO.

Členovia Miestnej jednoty sa pravidelne zúčastňovali na hasičských súťažiach. Pri MJ ČSPO vzniklo aj družstvo dorastencov, ktoré sa v roku 1955 umiestnilo na tretom mieste celoštátneho kola v Prahe. Členovia žiackeho družstva mohli podstúpiť skúšku pred komisiou a získať odznak Vzorný požiarnik I., II., a III. stupňa, čo malo mládež motivovať k zlepšovaniu svojich schopností a znalostí.

Aj nasledujúce obdobie sa vyznačovalo častými zmenami zákonov a reorganizáciami požiarnej ochrany. Zákon o štátnom požiarňom dozore a požiarnej ochrane č. 18/1958 Zb. z 24. apríla a vládne nariadenie o reorganizácii štátneho požiarneho dozoru a požiarnej ochrany č. 95 Zb. z 27. novembra toho istého roku upravili povinnosti jednotlivých zložiek požiarnej ochrany. V roku 1964 bola v Trnave zriadená Mestská jednota ČSPO, ktorá mala za úlohu koordináciu vzájomnej spolupráce MJ ČSPO a závodných požiarňnych jednôt v meste. V šesťdesiatych rokoch však dochádza k znižovaniu nárokov pri výcviku, problémom so zastaraným vybavením a poklesu počtu členov. V roku 1968 bol prijatý Ústavný zákon o československej federácii. Ako organizácia dobrovoľného hasičstva Slovenskej socialistickej republiky vznikol Zväz požiarnej ochrany SSR, v rámci Ministerstva vnútra bola zriadená Hlavná správa požiarnej ochrany. V roku 1970 došlo k zmene názvu na Miestny dobrovoľný požiarňny zbor Trnava. Zákon č. 126/1986 Zb. o požiarnej ochrane zriadil Zbor požiarnej ochrany pod MV SSR. Zrušil verejné požiarne útvary, ktoré nahradili správy Zboru požiarnej ochrany a útvary Zboru požiarnej ochrany národných výborov, kam patrili aj dobrovoľné verejné požiarne zborly.

■ Dnešný stav hasičstva v Trnave

Po nežnej revolúcii bola platná vyhláška upravená zákonom č. 525/1990 Zb., ktorý nadobudol

Veliteľ zboru Jozef Repta. Zdroj: DHZ TT-C.

Znak ČSPO. Zdroj: DHZ TT-C.

účinnosť 1. 1. 1991. Podľa zákonov č. 221/1996 Z. z. a 222/1996 Z. z. boli 24. 7. 1996 okresné správy Zboru požiarnej ochrany začlenené do okresných úradov Trnavského kraja ako odbory požiarnej ochrany okresných úradov. Táto organizácia profesionálnej požiarnej ochrany pretrvala až do 1. 4. 2002, keď nadobudol účinnosť zákon č. 315/2001 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbere (HaZZ). Vzniklo Krajské riaditeľstvo HaZZ v Trnave na Vajanského ulici 22 a Okresné riaditeľstvo HaZZ v Trnave v pôvodnej budove hasičskej zbrojnice z roku 1952 na Rybníkovej ulici č. 9.

Dobrovoľné hasičské zborly na Slovensku združuje a koordinuje Dobrovoľná požiarňa ochrana SR (DPO). V súčasnosti jej postavenie

a úlohy upravuje zákon č. 37/2014 Z. z. o Dobrovoľnej požiarnej ochrane SR. Na tradície Dobrovoľného hasičského zboru priamo nadväzoval Mestský hasičský zbor Trnava, ktorý sa však po roku 2013 rozpadol. Na jeho základoch vznikol DHZ Trnava – Centrum so sídlom na Štefánikovej ulici č. 29, zaregistrovaný 18. júna 2014. Veliteľ Dávida Otajoviča nahradil v roku 2018 Daniel Haraga. Predsedom zboru je Miroslav Šuga. Jeho fungovanie v meste Trnava upravuje všeobecne záväzné nariadenie č. 205 schválené mestským zastupiteľstvom 16. decembra 2003, ktoré upravuje povinnosti mesta, mestského úradu, zboru, jeho členov, ale aj fyzických a právnických osôb na území mesta. ■

Mgr. Ján Mička

Malý doplnok k pripomienke 700. výročia mesta .....

Novembrové číslo *Noviniek z radnice* prinieslo veľmi pekný, rozsiahly a takmer vyčerpávajúci príspevok V. Paukovej o aktivitách Trnavčanov v roku 1938, keď si obyvatelia Trnavy pripomínali 700. výročie udelenia výsad slobodného kráľovského mesta. Mesto Trnava má šťastie, že jubileum mesta je v súbehu s oslavami výročia vzniku Česko-Slovenska. Tak ako v roku 1938 boli oslavy 20. výročia vzniku Česko-Slovenska, v tomto roku sme oslávili jeho 100. výročie.

K príspevku by som dodal, že k 700. výročiu prispela aj česko-slovenská pošta vydaním dvoch príležitostných poštových pečiatok. Vo svojej zbierke trnavík mám pohľadnicu Štefánikovo námestia (teraz Nám. SNP) s pohľadom na Koniarkovu sochu M. R. Štefánika a Evanjelický dom, ktorá má poštovú známku s dátumom 11. IX. 38 opečiatkovanú ružovou pečiatkou TRNAVA AUTOPOŠTA a navyše ešte modrú príležitostnú poštovú pečiatku TRNAVA 700 ROKOV MESTOM. Uvedené jubileum mesta má teda aj svoju poštovo-filatelistickú dokumentáciu.

Je chvályhodné, že vedenie mesta Trnavy nezabúda ani v súčasnosti na podobné zachytenie historického výročia, pretože podateľňa mestského úradu pečiatkuje všetky poštové zásielky výplatným strojom s textom aktuálneho 780. výročia mesta. Dúfam, že naši nasledníci ani o dvadsať rokov nezabudnú na podobnú dokumentáciu pri 800. výročí, aj keď

Obrazová príloha:

MV SR, Štátny archív v Trnave, fond *Dobrovoľný hasičský a záchranný zbor v Trnave (1785) 1868 – 2010*. DHZ TT – Dobrovoľný hasičský zbor Trnava – Centrum.

Použitá literatúra:

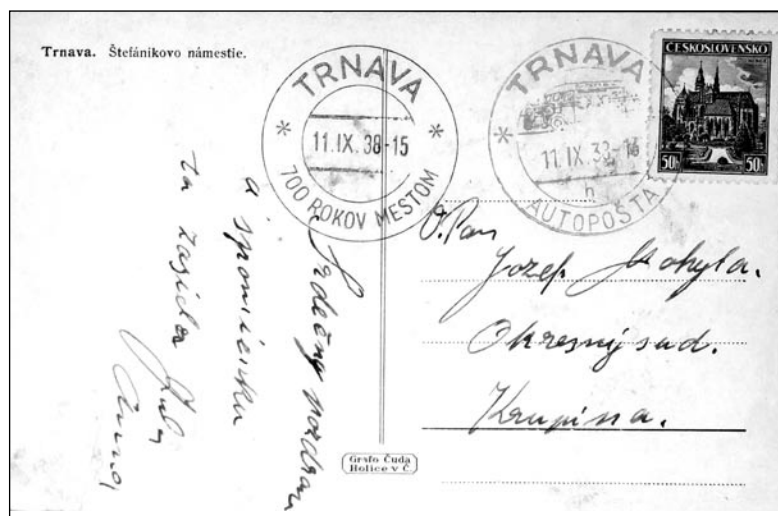
BENDÍK, Ján – ALEXY, Edo. *Náčrt dejinného vývinu hasičstva*. Martin: Slovenský hasičský zväz, 1943, 63 s.
KOVÁČ, Blažej. *Príspevky k dejinám požiarnej ochrany v okrese Trnava*. Zlín: Celostátní výbor dobrovoľné požární ochrany ČSFR, 1992, 94 s. ISBN 80-7065-097-9.
ŠIMONČIČ, Jozef – LOPATKA, Jozef. *Sto rokov dobrovoľnej požiarnej ochrany v Trnave*. Trnava: Miestna jednota Československého sväzu požiarnej ochrany v Trnave, 1968, 59 s.
ŠIMONČIČ, Jozef – WATZKA, Jozef

(eds.). *Dejiny Trnavy*. Bratislava: Obzor, 1988, 498 s.

TARJÁN, Rezső – MINÁROVICS, János. *Az önkéntes tűzoltóság történetéből*. Budapešť: Belügymin. Orsz. Tűzrend. Parancsnoksága, 1968, 160 s.
VOLDÁN, Belo et al. *Pamätnica z príležitosti sjazdu slovenského hasičstva v Trnave v dňoch 21. a 22. augusta 1948*. Trnava: Urbánek a spol., 1948, 64 s.

Archívne pramene:

MV SR, Štátny archív v Trnave, fond *Dobrovoľný hasičský a záchranný zbor v Trnave (1785) 1868 – 2010*. MV SR, Štátny archív v Trnave, fond *Magistrát mesta Trnava 1238 – 1922 (1928)*, oddelenie Incendialia. MV SR, Štátny archív v Trnave, *Magistrát mesta Trnava 1238 – 1922 (1928)*, oddelenie *Zápisnice magistrátu mesta Trnavy 1546 – 1922*.

sa traduje, že mesto Trnava si potrpí na „šťastné sedmičky“ a rok 1777 spájaný so zrušením Trnavskej univerzity rozhodnutím Márie Terézie je akoby výnimkou v histórii. A ešte malý doplnok k príspevku o erboch na súsoší „Trojičky“: V roku 1998 k 750. výročiu mesta

bola vydaná Slovenskou poštou výplatná 5 Kčs známka s motívom mestskej veže a s gotickým erbom Trnavy. Obálka I. dňa (FDC) tejto známky od akad. mal. Martina Činovského priniesla na prítlačí obálky práve erb mesta zobrazený na Súsoší Najsvätejšej trojice. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Výročie Novembra '89 s Poctou slobode, Nocou divadiel a Cenou slobody Antona Srholca .....

Tento rok bola Trnava vďaka bohatému programu lídrom v dlhoročnom projekte Noc divadiel, do ktorej sa zapojili desiatky väčších, menších i nezávislých divadelných scén. Keďže Divadlo Jána Palárika pod novým vedením prichádza s viacerými projektami smerom k divákovi a potenciálnym návštevníkom, takto boli motivovaní aj počas prípravy novembrového stretnutia. Po prvý raz spojili sily Mesto Trnava, Trnavský samosprávny kraj, Nádvorie, Trnavské rádio a Divadlo Jána Palárika a Noc divadiel sa stala súčasťou veľkého podujatia Pocta slobode pri príležitosti výročia Novembra '89. Po prvý raz bola v tento deň udelená aj Cena slobody Antona Srholca osobnostiam, ktoré sa zaslúžili o slobodu a demokraciu.

Meno kňaza Antona Srholca, rodáka zo Skalice, je spojené s bojom proti viacerým druhom totalít 20. storočia. Práve on patrilo k tým politickým väzňom, ktorí najhlasnejšie odsúdili nielen červenú povojnovú, ale aj hneď totalitu vojrovej republiky. Laureátmi prvého ročníka sa stali aktivista a spisovateľ Lajos Grendel (cenu prevzal jeho syn, novinár Gábor Grendel), politický väzeň Jaroslav Žilák, prvá porevolučná slovenská ministerka, v súčasnosti správkyňa nadácie Socia na podporu sociálnych zmien Helena Woleková a herec, tvár novembrových udalostí pred dvadsiatich deviatich rokoch a bývalý minister kultúry Milan Kňažko. In memoriam bola cena udelená novinárke Jánovi Kuciakovi a jeho partnerke Martine Kušnírovej. Ocenenie z dielne Fera Guldana, ktoré zobrazuje Súsošie sv. Trojice z trnavského Trojičného námestia, odovzdal laureátom predseda Trnavského samosprávneho kraja Jozef Viskupič.

Počas nasledujúcej talkshow Pred oponou sa s niektorými ocenenými porozprával herec divadla Michal Jánoš. Bolo umením prepojiť témy slobody a demokracie so životnými príbehmi hostí na javisku divadla – cez osud rodičov zavraždeného novinára a jeho partnerky, cez perzekvovaných živnostníkov, o ktorých hovoril Jaroslav Žilák, cez sociologické témy, o ktorých hovorila Helena Woleková, až po výrazné nasadenie v novembrových dňoch roka 1989, o ktorom hovoril Milan Kňažko. „Každý má

svoj príbeh aj inak sa dotýka pojmov, o ktorých tu je reč, a som rád, že sme si takto spomenuli na Antona Srholca. Myslím si, že sloboda je to najdôležitejšie pre spoločnosť a štát. Ktosi múdry povedal, že aj spravodlivosť. Myslím si, že bez toho sa štát nedá udržať, tieto pravidlá musia platiť a treba veľmi nahlas upozorňovať na každé spochybnenie týchto pojmov bez ohľadu, kto na ne siaha,“ povedal Milan Kňažko.

Podujatie nielen počas talkshow, ale aj potom v štúdiu divadla doplnili piesne z repertoáru Marty Kubišovej v podaní Moniky Potokárovej a Silvie Soldanovej. Niekoľko slovenských dusíkovských evergrínov zaspieval aj Tomáš Vravník s kaviarenskou kapelou.

V ďalšej časti Noci divadiel bol program zameraný na nový projekt divadla a Trnavského rádia s názvom #stagestream, v ktorom sa zo štúdia naživo prenášali ukážky

z rôznych hier do éteru so všetkými ruchmi a všetkým, čo k tomu patrí. V rozhlasovej podobe naživo dominovali texty od prvej Československej republiky až po súčasnosť: Karel Čapek: Prípád s dieťaťom; Jiří Voskovec a Jan Werich: Osol a tieň a Václav Havel: Sťažená možnosť sústredenia.

„Vrcholom noci bola Retropárty, ktorá sa skončila až v skorých ranných hodinách. Noc divadiel sa po prvý raz stala súčasťou širšieho konceptu – podujatia Pocta slobode, ktoré v úzkej kooperácii pripravili Trnavský kraj, Mesto Trnava, naše divadlo, Nádvorie a Trnavské rádio. Predpokladáme, že sa celkovo zúčastnilo viac ako 800 ľudí, pričom v divadle sobotu strávilo asi 450 z nich,“ hovorí riaditeľka divadla Zuzana Šajgalíková a dodáva, že na budúci rok si divadlo pripomenie 30 rokov od Nežnej revolúcie mimoriadnym programom, na ktorom už teraz pracujú. ■

Martin Jurčo, foto: TASR, Pavel Neubauer

Večný pochybovač prešiel aj cez trnavské divadlo .....

Kultúrna verejnosť, priatelia a známi sa rozlúčili s hercom, pesničkárom, ale aj pedagógom Mariánom Geišbergom (*23. december 1953 Piešťany †10. november 2018 Bratislava). Niekoľko sezón bol aj členom divadla v Trnave a zároveň mal silný vzťah k Trnave a trnavskému regiónu, keďže býval v neďalekých Vlčkoviciach.

Po štúdiu herectva na Vysokej škole múzických umení v Bratislave (1979) bol členom Divadla Jonáša Záborského v Prešove, potom v Divadle SNP v Martine a od roku 1992 bol členom Činohry Slovenského národného divadla. Bratislavskí diváci ho však poznali aj z hosťovania v Divadle a.h.a. V divadle v Trnave pôsobil od 1. augusta 1988 do 31. októbra 1992. Na trnavskom javisku hral postavy Dona Juana (1988), Macbetha (1989), Martina Dysarta v inscenácii Equus (1990), Zdara v Mrožekovom Letnom dni (1991), suseda v komédii Ocino, my na to máme (1992) a ďalšie. Veľmi intenzívne počas celého života spolupracoval s rozhlasom a celou RTVS, okrem rozhlasových hier, rozprávok bol niekoľko rokov aj staničným hlasom Rádia Regina. V rozhlase vydal aj svoj album Neladí – Nevadí (2002), ešte predtým mu vyšlo aj CD pesničiek Nápoky (1998) a záznam z jeho hudobno-poetického recitálu Piate ročné obdobie. Marián Geišberg bol aj aktívnym ochranárom a veľmi kritickým glosátorom súčasných politických pomerov, niektoré jeho myšlienky vyšli aj v knižkách Ono ma to poje (1998) a Prejsť prahom a zavrieť dvere (2005). Z filmov spomeňme najmä Párnického Káru plnú bolesti, kde si zahral hlavnú postavu s Mariánom Zednikovičom, alebo Národného hriešnika, kde hral Jonáša Záborského. Jeho typ sa hodil aj do televízneho seriálu Štúrovci. Hral vo filme Muzika, Revival, neskôr to boli filmy Krok do tmy, Červený kapitán a napríklad aj rozprávková komédia Čertovo pero. V roku 2001 získal Cenu Jozefa Kronera za najpozoruhodnejší výkon z predchádzajúceho roka – za originálne

stváranie postavy Benedicta v hre Simona Graya Na konci hry. O tom, aký Marián Geišberg bol, svedčí aj doteraz nikde nepublikovaný rozhovor, ktorý sa nám zachoval v našom redakčnom archíve.

■ Keby by ste sa neživilí herectvom, premýšľali ste, aká by bola iná vaša profesionálna cesta?

- Je to hypotetická otázka. Rozmýšľam, čo by ma vlastne bavilo, isto by to bola veda, poznanie. Alebo by ma bavilo staviteľstvo. Alebo by ma možno bavil zmysel pre spravodlivosť. Možno by som bol sudcom, prokurátorom alebo vyšetrovateľom. V každom prípade, najradšej zo všetkého by som určite rád cestoval, ak by som mal na to príležitosť a prostriedky. Možno by som si skúsil absolútnu slobodu, napríklad cestovať vozom alebo na koči. Takže to komediantstvo je vo mne geneticky zakódované.

■ Takže, čo rozhodlo o tom, že ste sa dali na herectvo? Okrem genetického kódu vás isto formovalo prostredie na Myjave, kde ste vyrastali.

- Tam som chodil na gymnázium, tam bol silný ochotnícky spolok. Myjava je známa silnou ochotníckou činnosťou. Podarilo sa mi párkrát účinkovať v divadelnom predstavení. Mali sme tam s chlapcami z triedy aj bigbitovú skupinu. Aj sme si vtedy robili vlastné skladby, a tiež Janko Sluka, ktorý bol basgitarista, siahal po štetci, takže sme spolu aj maľovali. Bol to tam, teda na gymnáziu, taký umelecký spolok. Tam sa to niekde začalo, bolo to spojené s recitáciami pri rôznych oslavách a podobne.

* Mohli vás aj nepriať na VŠMU?

- To bolo zložité, možno to aj prvýkrát budem hovoriť. Samozrejme, prvýkrát ma nezobrali, to sa bežne stáva, že človek môže v sebe cítiť nejaký herecký nerv, a to predurčenie je iné. Dokonca ani na druhý raz ma nezobrali. Študoval som už geológiu. Vtedy sa nedalo študovať naraz na dvoch školách a dokonca sa počas štúdia ani hlásiť na inú. Ja som si napokon cez známu na študijnom oddelení Prírodovedeckej fakulty dal opečiatkovať papier, tak som mohol ísť aj na iné prijímačky. Keď som do-

stal potvrdenie o prijatí na VŠMU, opustil som Prírodovedeckú fakultu. Napokon sa stala paradoxná situácia. Z VŠMU sa mi ohlásili, že som dostal potvrdenie o prijatí nedopatrením. Ja som však tvrdil, že papier mám v rukách a že to dám na súd. Na VŠMU teda povedali: Dobre, môžete študovať VŠMU, aj tak vás po polroku vyhodíme. To bol ročník profesora Karola L. Zachara a on mal vtedy šedý zákal. On nás videl na prijímačkách a potom nás už nevidel. Stalo sa, že prvý rok nechcel brať zodpovednosť za ročník, keďže išiel na operáciu očí, takže ma tam nechal. Potom sa ľady pohli a už to išlo, a myslím, že som sa stal aj jeho obľúbencom a napokon som skončil aj s červeným diplomom.

■ Aké ste mali detstvo a čo ste v génoch získali od rodičov? Mali nejaké ochotnícke skúsenosti?

- To sa pýta aj psychológ, keď sa dostanete na kliniku (smiech). K detstvu sa každý vracia, lebo tam sa stanú dôležité veci. Japonci hovoria, že všetko sa rozhodne do šiesteho roku života, potom si to človek nesie po celý život a od toho sa odvíjajú všetky frustrácie. Na detstvo som mal pomerne veľké šťastie. Čítal som Mayovky, indiánske rozprávky, mal som šťastie, že som vyrastal v prírode. Moja mama bola učiteľka, otec bol úradník, myslím si, že gény kumštu mám asi po mame. Mama bola tá, ktorá rada písala, slohovala. Myslím, že jej tajným želaním bolo napísať nejakú knižku, no pri troch deťoch to nestihla. Takže genetická výbava je po mame, rovnako ju získala aj moja sestra Jana Olhová.

■ Bratislavská VŠMU bola kedysi typická tým, že vyhrávala mnohé študentské zahraničné herecké súťaže. Aj keď sa cestovať vtedy veľmi nedalo, práve tieto prehliadky a súťaže boli možnosťou ako sa dostať do zahraničia. A vy ste zažili práve toto silné obdobie.

- Cestovali sme na festival do Areca do Talianska. Aj sme ho vyhrali s predstavením Čarovná čaša pod

vedením Karola L. Zachara. Bol som vtedy prvýkrát na Západe, pamätám si na všetky tie pocity a všetko, s čím som sa postretal. Videl som tam aj takú scénu, keď diváci hádzali do jedného talianskeho súboru pomaranče, a herci ich potom hádzali naspäť na divákov a skončilo sa to až diváckym lynčom. Pokiaľ ide o spolužiakov, nie všetci, čo skončia, sa venujú divadlu, ale medzi mojich spolužiakov patrili Boris Farkaš, Peter Šimun, Tibor Vokoun, Róbert Šudík. Niektorí ďalší robia moderátorov, iní sa uplatnia napokon inde. Napríklad Iveta Weissová v trnavskom divadle režírovala a teraz sa venuje dabingu, Ingrid Žirková-Filanová sa herectvu nevenuje, Anička Gierlerová učí na konzervatóriu v Topoľčanoch a divadlu sa dlho venovala už predtým. S ňou som odkrútil najviac postáv na škole aj v divadle v Prešove.

■ Čo vám dalo pôsobenie v Prešove, v Martine a v Trnave, teda divadlách, ktoré sú akousi predscenou Činohry SND, kde ste sa postupne prepracovali?

- Pre herca je v prvých rokoch dôležité, aby hral, aby sa čo najviac vybral, aby sa čo najviac naučil. Tie vidiecke divadlá uchovávajú neskierne ľudských ľudí, sú tam starí herci, povedzme, v Prešove pán Trón, Stražanovci, pani Mináčová. Je dôležité, aby sa mladý herec dostal k ľuďom, čo to myslia veľmi dobre a kde môže len rásť. Každý kolektív obsahuje mikrozložku ľudí, ktorí sú prajní, menej prajní a dokonca sa stretnete aj s odporom. Ja som mal šťastie, že som sa vždy, aj v Martine a potom v Trnave dostal do prajného kolektívu.

■ Nie každý herec je aj hudobník, a vy ste nielen interpretom, ale aj autorom svojich piesní. Už celé roky skladáte, spievate, chodíte s gitarou a ústnu harmonikou...

- Začínal som ešte ako študent, v čase, keď sme počúvali Beatles, Rolling Stones. Neskôr sa mi zdalo, že by som vedel zložiť nejakú pesničku v kapele Fantazmatikum

ešte na Myjave. Vtedy som písal texty, ale hudbu som nekomponoval. Každý z kapely sme sa rozbehli iným smerom. Skúšal som hrať po kluboch so Zuzanou Homolovou a inými folkáčmi. Máme chalupu na Kysuciach. Keď sa zapáli oheň, tam je priestor pre gitaru. Chcel som svoje pesničky aj nahrávať, no nebolo to vtedy jednoduché. Človek musel mať za sebou tím a dostať sa do štúdia tiež nebolo jednoduché. Dvadsať rokov som hral na gitaru, hral som po kluboch, málo ľudí to zaujímal. Keď som napokon predsa len vydal CD, už o taký skladateľský oheň nešlo, je to už len pahreba. A pokiaľ ide o moje pesničky, melanchólia patrí asi viac ku mne, asi som bol celý život taký. Takže na CD platne som zaznamenal piesne, čo mi zostali stabilne v repertoári. A pokiaľ ide o témy v pesničkách: Mám sklon pochybovať o všetkom, čo vidím, je to moja povaha – o všetkom a o všetkých, aj o sebe. Relaxovať z toho ani veľmi nepotrebujem, stalo sa to súčasťou mojej vnútornej filozofie, viem si z toho urobiť harmóniu. Čo ma trápi, to zverím papieru, a z toho sa potom vyroprávam.

■ Čo je najdôležitejšie pre herca? Kedy je šťastný vo svojej práci? Isto sa niekedy niečo vydarí, inokedy nie, ako v každej robote.

- Najlepšie je, ak má herec pár nevyrovnaností so svetom. Ak to má aj režisér, je predpoklad, že si takýchto hercov obsadí aj do inscenácie. Potom môže odovzdať svetu nejaké poslanstvo. Je dôležité, aby mal herec aj obdobie, keď sa svojou hrou trať do doby, aby poslanstvo umenia bolo odovzdané. Musí teda priať aj spoločenská klíma. A to sa stane málokedy. Mám za sebou veľa postáv, ale aby to celé klaplo, na to treba veľa náhod, spoločenských scénografických náhod. Keď sa to podarí, tak mám príjemné pocity. Stalo sa mi to niekoľkokrát. Považujem to za náhodu, treba však mať aj kus šťastia. ■

(TS DJP, mkv)

Decembrová premiéra v divadle je Kopanec

Premiéra sa uskutočnila 1. decembra 2019 v štúdiu divadla, preklad: Jozef Mihál, dramaturgia: Lucia Mihálová, úprava: Lucia Mihálová, Viktor Kollár, kostýmy: Dáša Veselovská, scéna: Adela Hajduová, výber hudby: Viktor Kollár, odborná spolupráca: Mária Krýslová, réžia: Viktor Kollár. Osoby a obsadenie: Jutta Schönfeld, žena z dediny: Daniela Gudabová, a. h.; Birgit Schöberl, vychovateľka, Sandra B.: Ingrida Baginová; vypočúvajúcí, súdny znalec: Tibor Vokoun; Marcel Schönfeld, farár: Martin Kochan; Achim F., starosta, majster: Miroslav Beňuš; Prokurátor, Matthias M., Heiko G.: Martin Krížan; Torsten M., Marco Schönfeld: Tomáš Mosný.

Dramaturgia Divadla Jána Palárika tentoraz siahla po súčasnej nemeckej dráme *Kopanec*, ktorú divadlo uvádza v slovenskej premiére. Autormi drámy sú uznávaní filmoví a divadelní dokumentaristi Andres Veiel a Gesine Schmidt, ktorí sa často zameriavajú na páľčivé spoločenské témy. Tentoraz sa v strede ich záujmu ocitol skutočný prípad z nemeckej obce Potzlow. V roku 2002 tu traja mladí chlapci zabili svojho kamaráta. Kontroverzný prípad bol vyšetrovaný ako vražda s extrémistickým motívom. Počas osudnej noci chlapci popíjali, vozili sa na bicykloch z dediny do dediny. Pod náporom alkoholu začala stúpať aj ich agresivita. Nútili svojho kamaráta Marinusa, aby sa priznal, že je Žid, a po tomto priznaní ho utýrali na smrť.

Neskôr počas vyšetrovania sa obvinení bratia Schönfeldovci priznali, že sa hlásia k pravicovo-extrémistickému hnutiu a chcú „očistiť“ Nemecko od všetkých prisťahovalcov. Avšak na tomto prípade nesedí, že Marinus nebol Žid ani moslim, nemal inú farbu pleti, iné vierovyznanie, bol rovnako narodený v Nemecku ako oni, bol vysoký, chudý, mal blond vlasy, zaujímal sa o motorky a počúval hip-hop. Preto nikto nedokázal vysvetliť, prečo sa musel práve on stať obeťou tohto násilného činu.

Andres Veiel absolvoval štúdium psychológie v Berlíne a svoje vedomosti využil aj pri písaní hry *Kopanec*. Autori sa nezaobierajú rekonštrukciou samotnej noci a vraždy. Hra je sledom výpovedí svedkov a obžalovaných na súde. Prostredníctvom tohto súdneho procesu sa

nám odhaľuje desivá spoločenská mozaika ľudí bez akýchkoľvek nádejí a vízií do budúcnosti. Ľudí, ktorí žijú na pokraji biedy z mizerných pár eur mesačne, snažia sa vychovávať deti, ktoré však nemajú žiadne vzory a často žiadne hranice... A každý nezdar zapíjajú alkoholom. Práve z tejto spoločnosti, ktorej chýbajú akékoľvek normy, môžu vyrastať mladí ľudia túžiaci po poriadku – ale radikálne. Hromadí sa v nich agresivita, ktorá je spôsobená nedostatkom citov zo strany rodičov. A toto všetko sa potom stretne s radikálnymi politickými heslami, ktoré umožňujú vidieť nepriateľa v hocikom.

„Andres Veiel a Gesine Schmidt pátrajú po koreňoch agresivity v mladistvých a ukazujú nám spletitú cestu hľadania vlastnej identity. Na to, aby sme pochopili správanie a motivácie dvoch mladistvých vrahov, musíme zájsť hlboko do ich rodinných vzťahov. Až vtedy pochopíme, že tí, čo chcú poriadok

vo svete, nemajú poriadok ani vo vlastnej rodine. Hoci inscenácia *Kopanec* je primárne určená pre študentov, určite by ju mali vidieť aj ich rodičia,“ hovorí dramaturgička inscenácie Lucia Mihálová.

Pripravovaná inscenácia v réžii Viktora Kollára sa sústreďuje na detailnú prácu s hereckým kolektívom. Herci totiž musia v inscenácii stvárňovať viacero postáv. Okrem interných členov súboru sa v inscenácii predstaví aj hostka Dana Gudabová – známa najskôr z neprofesionálnej divadelnej scény, a dnes aj z viacerých populárnych televíznych projektov.

Herci sa okrem náročných postáv budú musieť popasovať aj s rapom. Viktor Kollár oslovil viacero známych slovenských raperov, aby priamo na telo inscenácie zložili hudbu, ktorú budú interpretovať herci divadla. Spoluprácu potvrdil raper Danosť. „Pohybujeme sa vo veľmi temnej téme, napriek tomu sa snažíme, aby všetci ľudia, čo sa

tu objavia, pôsobili čo najživšie. Sú to jednoduchí ľudia, ktorí majú svoje vlastné problémy, a celá tá vražda nimi vlastne ani tak nepohne. Preto sa nemusíte báť veľkých plačlivých scén a ťaživej atmosféry. Práve ten ľahostajný až žartovný postoj k celej udalosti robí z obyvateľov tejto dediny naozaj desivé tvory. Ale ešte desivejšie je to, že sa s nimi dá vo veľa veciach

súhlasiť, ak sme k sebe úprimní,“ prezradil režisér Viktor Kollár. Súčasťou tvorivého tímu sú aj scénografka Adela Hajduová a kostýmová výtvarníčka Dáša Veselovská, čerstvé absolventky VŠMU. Veľkou pomocou v skúšobnom procese je aj psychologička Mária Krýslová, ktorá vďaka svojim odborným konzultáciám s hercami i režisérom pomáha pochopiť aj

tie najnepochopiteľnejšie motívácie postáv a ich vnútorný stav. V budúcnosti divadlo plánuje usporadúvať aj diskusie s divákmi priamo po predstavení. Inscenácia totiž prináša veľa tém, o ktorých sa oplatí porozprávať. Do repertoáru divadla teda pribudol ambiciózny titul, ktorý dokáže osloviť svet mladých ľudí rovnako ako ich rodičov. ■

Martin Jurčo, foto: Daniel Duban

O čom je nová inscenácia divadelného súboru DISK? Buďte zvedaví...

Divadelný súbor DISK pripravil novú autorskú inscenáciu s názvom Obolus. Jej premiéra sa uskutočnila po uzávierke tohto vydania 24. novembra v Divadelnom štúdiu DISK na trnavskej Kopánke. Dopredu sme sa nedozvedeli, o čom bude. V tom duchu, ako aj sami hru uvádzajú: Bez slov. Buďte zvedaví... Preto prinášame čitateľom Noviniek z radnice, ktorí na prvej premiére neboli, skôr koncept a momentky zo skúšky inscenácie – a jej výsledné stvárnenie budete môcť spoznať na druhej premiére 15. decembra alebo prvej repríze 26. januára o 20.00 h.

Keďže ide o nezávislé divadlo, ich hra zvyčajne vzniká základným zadáním tézy a jej rozpracúvaním na javisku. „Ani v tomto prípade sa nedá hovoriť o presnom koncepte, ale s týmto súborom som robil už pred tridsiatimi rokmi, aj pred desiatimi rokmi inscenáciu, kde sa slovo vôbec nevyskytlo. Ak aj bolo, tak málo, komunikovalo sa pohybom, tancom alebo inými znakmi, napríklad scénograficky. Povedali sme si, že aj tentoraz to tak skúsime a na skúškach sme neimprovizovali dialógy alebo monológy, ale pohybové výstupy,“ hovorí režisér Blaho Uhlár, ktorý je už roky synonymom divadelného súboru DISK. „Pohybové divadlo môže byť programové, rozumieme všetkému, čo postavy robia – hnevajú sa na seba, pijú kávu, a podobne. My však máme také výstupy, že nikto nevie, čo sa na scéne deje. Ale možno niekto pocíti nejaký odkaz. Hovorí sa, že divadlo nemôže byť abstraktné, lebo na scéne sú živí herci. A vskutku, je tu veľa dialógov – vidíte, nazývam to dialógy, aj keď sú to len pocitové akcie. Aktéri majú medzi sebou nejakú emóciu, či je tam vyjadrená vášeň, smútok, nepriateľstvo alebo láska, ale nie sme

to schopní úplne logicky prvoplánovo opísať. A o to nám ani nejde. Je to akési hrabanie sa v pocitoch. Snažíme sa, aby tie emócie boli silné. A keďže sa nedá racionálne pochopiť, o čo ide, budeme dúfať, že diváka emocionálne zasiahneme,“ vysvetľuje Blaho Uhlár. Aj projekt Obolus je len pomocným názvom, od ktorého sa odrazili pri naštudovaní hry. „Slovo Obolus sa mi veľmi páčilo, je to nejaká platobná jednotka v starovekom

grécku, ale sa používa ako malý darček v dobročinnosti. A my robíme divadlo tiež trochu aj ako malú dobročinnosť,“ dodáva s úsmevom Blaho Uhlár. Podobne vysvetľuje jednu zo svojich postáv herec Peter Tilajčík: „Základný zámer neexistuje. Nie je tam spájajúca myšlienka, téza, námet, vzniká to všetko z nás, hercov. Prídeme na javisko a improvizujeme. Jediné zadanie pre nás bolo, že všetko by malo byť bez slov. Ak by

aj nejaké zaznelo, nemalo by mať význam. Všetko by malo byť v pohybovej rovine. Tým sa snažíme posúvať naše hranice, aj hranice vnímania diváka. Naše inscenácie majú to čaro, že ponúkajú divákovi aj interpretovi voľnosť...”

Jeden z hercov DISK-u Braňo Mosný sa objavuje aj na veľkom javisku Divadla Jána Palárika, má teda možnosť porovnať prácu v klasicom divadle a nezávislom divadelnom súbore. „Pre mňa tkvie zmysel v samotnom pomenovaní kamenné a nezávislé divadlo. Tiež by som

chcel divákovi dopriať voľnosť v interpretácii. Je čarovné, že v zložení nášho hereckého tímu je široká diverzita. My, členovia, sme generácie rôznorodí, a podobne je to aj s divákmi. Prichádzajú k nám mladí ľudia, študenti, ale aj poslucháči univerzity tretieho veku,“ hovorí Braňo Mosný.

Zaujímalo nás, či treba niekedy divákovi pomôcť pri „rozkódovaní“ inscenácie. „Záleží na tom, či sú dosť odvážni, odchytiť nás a chcú sa rozprávať. Často sú medzi divákmi naši známi a priatelia. Práve tí

sa spoliehajú na to, že im povieme, o čom bola naša inscenácia. Keď ich však navigujeme, o čom by inscenácia mohla byť, napokon sami prídu na to, ako ju rozkódovať,“ hovorí Peter Tilajčík.

Inscenácia *Obolus* je 73. premiérou legendárneho trnavského súboru, ktorý pracuje už 63 sezón. V hre pod režijným vedením Blaha Uhlára účinkujú Monika Babicová, Daniel Duban, Missi Chudá, Silvia Ištoková, Zuzana Jankovská, Braňo Mosný, Ján Rampák a Peter Tilajčík. ■

Peter Horváth, nárečový kibic, autor Malého slovára trnafsko-slovenského

Recepis na trnafčinu a čo sa nevmescilo do Malého slovára trnafsko-slovenského

Teste po roku 1998, keď som v Slovenskom rozhlase vo verejnej nahrávke prezentoval našu „trnafčinu“ a Malý slovár trnafsko-slovenský, lebo aj tam prenikol chýr o veľkom záujme verejnosti o tento lingvistický „klenot“, okamžite sa ozvali desiatky ľudí, ktorí začali prezentovať svoje „vedomosti“ z trnafčiny. Teší ma, že tento záujem prerástol do ušľachtilej zábavky, ktorá trvá dodnes. Predsa však najmä pre tých mladších, ktorí ešte musia trénovať, aby sa stali majstrami, predkladám recepis:

Desat rát o vyučení o trnafčine – alebo jag sa friško naučit po trnafsky

Trnafčina nepozná ä, ani ô: svatý, pata, žríba, vól...

Zásadne sa nepoužíva mäkčeň na d, t, n, l: písať, lúbit, taht, dakujem...

Naša trnafčina nepozná dvojhlásky ia, ie...: škrábat, mesác, chléb, bíli...

Spoluhlásky dáva na nezvyklé miesto: jakýsik, mesác, neskaj, bárs-jaký...

Zásadne sa namiesto d používa dz: dzeci, dzíffča, dzedzina...

Spoluhláska t sa mení na c: dzeci, mláicit, placit...

V pluráli sa vypúšťa koncovka a: pivnic, polic...

Ale v pluráli sa a aj e striedajú podľa ľubovôle: Trnafčani, súsede, učiteli, ludé...

Zámená sa používajú asi takto: mój, tvój, jeho, jehova...

Číslovky: šeci tré, čaj o péci...

Príslovky sa interpretujú asi takto: neská, neskaj, ščéra, a namiesto stále sa užíva dvojtvár: furt alebo porát A treba merkuvať, že vTrnave sa chodzí „pres cestu, oprociva, durchom, a gevóliva temu... A napokon treba furt merkuvať na to, čo nám

otkázal náš Bernolák: „Piš jag očuješ,“ čo by sa dalo preložiť: Furt hovor, jag ci huba naróstla.

Ukážku, ako sa to robí, prinášame v nasledujúcej echt trnafskej poviedke:

Jag som išól šejdrom

Ráno som sa až ščúleky zobudzil a v kotrbe mi furt hučí jag v úle.

Ščéraj bola nedzela, a tak som si nahodzil kostolový mundúr a z fogaša som zvesil tú pepitovú šmajchlovnú mašlu.

Aj moja sa už vác jag hodzinu obšmítala pred špígлом a štafiruvala.

Ausgerechnet si dala tí stríbelné gorále a brazlétu, čo mám velice ráda. Kúsek sme beklačovali a keď príšól večer, echtovne, jako šik párek, sme išli do ulice.

Zavesila sa pod moju pazuchu a vyrazili sme direkt na špacírplac – čemu sa u nás hovorilo Hrubá ulica, dze už ludé furt korzuvali. Na veži už ščúleky nesvícili slnečné hodziny, ale hodziny hrubé.

Pamatám si, že bolo neskoro večer, asi tri hodziny či vác pred polnocú. Libruvali sme hore dole, z jedného konca ulice na druhý,

tag jako to bolo furtomfurt v mórese.

Keď sme sa rozkukali, oprociva nám išól Tóno aj s tú jehovú. Aj tá bola nahodená, vymalovaná a usmáta na celú ulicu. Dali sme si perpazuch nejaké kolečká po drotuári a chodzili sematam. Pamatám si, že sme ostali stát pred vychýrenú kavárnu Thalmeiner. A na mna ausgerechnet jako ždycky príšól echtovný smad.

Znútrajška kavárne hrala muzika a ludé tam chodzili na dancing. Vešli sme pres forhaus do nútra a furt usmáty kelner nás posadzil do boxu. Nékerí sa zvtali na tansplaci, nékerí zaseky obšmítali – my sme si radši hrkli niekoľko šnapsov. Až ket už zavírali, zaseky sme išli na Hrubú ulicu.

Nevím, čo bolo, a čo né, ale jedno vím, že spátky to bolo semnú jaksi štorcom. Vidzel som, jag Tóno išól z mojú a pamatám, že ja perpazuch s jehovú. V hlave som mal vlčú tmú. No, ket som sa skulificíruval, mám to už v merku.

Ešče furt cítim, že ščéraj som išól nejak šejdrom. Velice by ma to hrálo, keby to mohlo byť zaseky gonc naruby. ■

Miroslava K. Valová

Vyšli Prvé dejiny slovenského národa, ktoré inšpirovali už bernolákovcov.

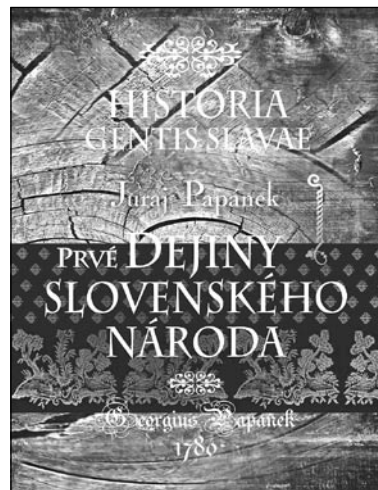
Juraj Papánek ich vydal v roku 1780 v latinčine ako obranu slovenského národa, doteraz však boli známe iba vo fragmentoch. Vo vydavateľstve Perfekt však Papánkova kniha vyšla zároveň ako faksimile aj ako preklad, ktorý zabezpečila Katarína Karabová z Trnavskej univerzity.

Výpravné vydanie, kde viac ako polovicu strán tvorí pôvodné latinské dielo, je už tretím zo série prekladových diel, ktoré nám približujú dobové pohľady na dejiny Slovenska a Slovákov. Po prekladoch Kroniky Jána z Turca a Viedenskej maľovanej kroniky z latinčiny vyšli aj prvé súvislé dejiny našich predkov, v ktorých prináša svoj pohľad na vývoj Slovenska súčasník Márie Terézie, slovenský kňaz Juraj Papánek, jeden z prvých národne uvedomelých Slovákov. Bojoval v nich za rovnoprávnosť Slovákov v rámci Uhorska. Z rôznych prameňov argumentoval v prospech názoru, že Slováci sú najautentickejší dedičia odkazu sv. Cyrila a Metoda. Jeho dielo ako jedno z najdôležitejších diel národnouvedomovacieho procesu nebolo od svojho vyjdenia v roku 1780 až dodnes kompletne preložené. V priebehu jedného roku ho preložila a komplexne opoznámkovala Katarína Karabová z Katedry klasických jazykov Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Knižka je opatrená aj jej edičnou poznámkou a stručnou, ale dostatočne dopĺňujúcou štúdiou historika Ivana Mrvu.

Juraj Papánek (1738, Kuklov – 1802, Olasz, južné Maďarsko) pochádzal zo zemianskej rodiny, lebo jeho predkovia sa vyznamenali v protitureckých vojnách, bol katolícky kňaz a historik. V čase jeho mladosti sa dostávala do popredia nemčina ako jazyk kráľovských úradníkov, preto ho rodičia dali na štúdium do Mikulova, ktorý bol vtedy nemeckým mestečkom. V štúdiách pokračoval v Bratislave, filozofiu vyštudoval v Pešti, právo v Jágri (Eger) a teológiu v Páfkostolí (Pécs). Aj vďaka

tomu, že bol jazykovo veľmi zdatný, pôsobil ako kňaz na maďarsko-chorvátskom pomedzí, kde žili aj nemecké rodiny. Ďalším dôvodom jeho pôsobenia tak ďaleko od domova bolo, že jeho dobrodinci Batáňovci mali majetky v jeho rodnom kraji, ale pôsobili aj na území Olaszu a okolia. Na faru v Olaszi sa Juraj Papánek dostal vďaka Karolovi Baťaňovi, ale svoje dielo dedikoval jeho synovi Filipovi.

Kniha je studnicou poznatkov o súdobej vedeckej spisbe. Pozostáva z predhovoru, kde autor veľmi skromne načrtáva dôvod, pre ktorý napísal toto dielo, hoci je ako kňaz zatažený mnohými inými povinnosťami. Potom nasleduje štrnásť kapitol, od zoznamu kráľov slovanského sveta po jednotlivých slovanských národoch, cez etymológiu pomenovania slavus – Slovan, kráľovstvo Slovanov a jeho hranice. Aj keď dnes by sme nenazvali jeho bádanie ako úplne vedecké, keďže sa opiera o relevantné zmienky naprieč stáročiami od antiky po svoju súčasnosť bez kritického triedenia, dôležitá bola úloha, ktorú malo dielo splniť: poukázať na historickú existenciu Slovákov v Uhorsku. Všetky osobné odkazy historikov, filozofov a učencov sú v preklade opatrené edičnými poznámkami, takže sa v nich zorientuje aj súčasný čitateľ. Rozsah Papánkových citácií svedčí o jeho veľkej erudícii a prehľade tohto vzdelanca. Kniha má aj istý etnologický a religionistický prínos, keďže Papánek sa snaží poukázať na kontext slovanských božstiev v európskej kultúre (porovnáva ich s božstvami Rimanov), ale zasadzuje dejiny svojho národa aj do kresťanských dejín, keď vyzdvihuje jednot-

livé slovanské osobnosti, ktoré mali zástož v cirkvi. Vracia sa však hlavne k Veľkomoravskej ríši ako zlatému veku Slovanov a zasadzuje ju na územie dnešného Slovenska. Pojmy Slovan a Slovák sa v diele neodlišujú dôsledne, Slovan sa chápe ako staršie pomenovanie pojmu Slovák. Už v roku 1893 Papánkove Dejiny slovenského národa ako výťah s poznámkami vydal Juraj Fándly pod názvom Krátke dejiny slovenského národa (Compendiata historia gentis Slavae), čo dokazuje jej potrebnosť a dôležitosť v národno-emancipačnom procese. Stali sa argumentačnou oporou proti nadradenosti maďarského národa v Uhorsku a vychádzala z nich ešte štúrovská generácia. Papánkove názory sa odrážali aj v literárnej spisbe, keď sa romantickí autori vracali k zašlej sláve slovenského národa a k veľkomoravským tradíciám. Preklad – sprístupnenie tohto diela širokej verejnosti ponúka možnosť vidieť ho v širšom kontexte národného obrodzenia, ale zároveň ponúka aj ďalšie východiská na bádanie vo viacerých ďalších vedných odboroch (napr. literárna história, etnológia, religionistika). Hlavne je dôležitým prínosom k nášmu poznaniu toho, ako sa vyvíjal pohľad Slovákov na svoje dejiny. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Spoznajme Trnavu z pohľadu Mateja Bela .....

Väčšiu časť územia dnešného Slovenska priblížil polyhistor Matej Bel vo svojom monumentálnom diele Historicko-zemepisné vedomosti o súvekom Uhorsku. V jednotlivých dieloch, ktoré sa venujú stoliciam, opisuje dobové lokality, ale aj históriu a etymológiu pomenovania, teda pôvod názvu. Je pozitívom, že preklad tohto diela do súčasného jazyka pripravovala Erika Juríková z Katedry klasických jazykov na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity. Pri prekladaní odborných textov o historických stoliaciach vyšlo aj na populárno-náučný text len o jednom meste. Ten tvorí základ najnovšej knihy Trnava – Známa a neznáma s podtitulom Trnava v 18. storočí očami Mateja Bela. Novú knižku predstavili v čitárni Knižnice Juraja Fándlyho.

Belovo dielo prináša nielen dejinný prehľad Trnavy, v podstate prvé dejiny nášho mesta, ale aj dobový opis, ako Matej Bel videl Trnavu v 18. storočí. Trnava tu vystupuje ako prekvitajúce a bezpečné mesto, spájajúce v sebe výhody vidieka s prvkami mestského života. Z autorových slov jasne cítiť uznanie a žičlivosť mestu i jeho obyvateľom. Matej Bel bol podľa textu obdivovateľom Trnavy, hoci mesto mu pri koncipovaní a písaní tohto diela nevychádzalo priveľmi v ústrety.

Erika Juríková z Katedry klasických jazykov na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity prekladala doteraz okrem čiastkových textov opis Turčianskej stolice. Celkovo bolo publikovaných 5 kompletných opisov stolíc, rozsiahlych textov, ktoré sa v posledných rokoch dostávajú k čitateľovi vďaka Kysuckému múzeu v Čadci. „Pôvodná myšlienka bola priniesť niečo, čo napísal Matej Bel len o Trnave a čo nebude výlučne odbornou publikáciou, ako je latinská edícia so sloven-

Prekladateľka Erika Juríková z Katedry klasických jazykov FF Trnavskej univerzity a vydavateľ Daniel Kollár.

ským prekladom v prípade jeho kompletných textov o stoliaciach. V prvom zväzku venovanom Bratislavskej stolici hovorí len o Bratislave a v druhom už na prvých sto stranách aj o Trnave. Považuje ju za druhé najvýznamnejšie mesto v stolici. Opisuje univerzitu, ktorú považuje za najväčšiu perlu mesta, charakterizuje najvýznamnejšieho učenca Jána Sambuca. Druhá časť tvorí 17 paragrafov, kde sa venuje opisu súvekej Trnavy, teda v 18. storočí, ako ju poznal sám Bel. V prvej časti sa v 43 paragrafoch venuje histórii Trnavy a celkom na začiatku vysvetľuje etymológiu pomenovania mesta,“ hovorí Erika Juríková.

Mateja Bela prezývali ozdoba Uhorska, no bol aj protestantským vzdelancom. Napriek búrlivej dobe z jeho textov necítiť konfesionálne rozpory, čo by sa mohlo predpokladať predovšetkým pri jeho návšteve Trnavy, vtedajšieho centra rekatolizácie. „To je ťažko povedať, či to riešil. Pokiaľ ide o text, bol vyslovene vedec, držal sa faktov. Pokiaľ ide o kontroverzné veci, ktorých sa chopil, radšej povedal menej ako viac, aby nemal problémy s úradmi toho konkrétneho mesta,“ hovorí Erika Juríková.

Z dnešného pohľadu si len ťažko predstaviť, akým spôsobom takéto veľkolepé dielo vznikalo, ako sa skladali jednotlivé drobné texty do diela veľkého rozsahu. „Jeho práca bola viac-menej organizačná, časť jeho diela napísali jeho spolupracovníci. Chodil aj na cesty, aby spoznal, o čom bude písať. Trnava sa venoval osobne, to vidno z rukopisu, ktorý je písaný jeho písmom. Pomáhali mu zrejme aj niektorí Trnavčania. Jedným z nich bol trnavský vicenotár František Koller. V poznámkach pod čiarou píše, že mu poskytol informáciu o počte zhorených budov v čase Thökölyho povstania. V knižke teda nájdeme výber z počiatkov mesta, etymológiu pomenovania a celú časť o dobovej Trnave – univerzita, Sambucus, opis mesta a charakter práce obyvateľov. Pokiaľ ide o vyobrazenia, v pôvodnom texte je veduta Trnavy, ktorá je použitá v tejto našej novej knihe,“ hovorí Erika Juríková.

Keďže Belov text obsahoval len túto ilustráciu, tvorcovia doplnili obrazovú časť aj o rôzne zaujímavosti z minulosti Trnavy. „Každý čitateľ, a najmä ak hovoríme o širokej vrstve čitateľov, začína od obrazového materiálu. Pomohli

nám Mesto Trnava a Spolok sv. Vojtecha. Nezištne nám zapožičali staré veduty, ilustrácie, rytiny, staré obrazy, ktoré vyšperkovali jednotlivé texty a použili sme aj niektoré historické pohľadnice. Spojenie textu a obrazu je dôležité, a my sme ho nepodcenili," povedal Daniel Kollár a zdôraznil aj rozsah a náročnosť diela: „Nezávidel som Erike Juríkovej prekladanie latinského textu Mateja Bela, pretože jeho vyjadrovanie je na dobu, v ktorej žil, zveličené a s pátosom. Matej Bel mal veľmi rád Trnavu, obdivoval ju, mal pozitívny vzťah k mnohým Trnavčanom. To vidno

v textoch, ako ju priblížil, jej inštitúcie a život, ktorý sa odohrával na uliciach a námestiach Trnavy na začiatku 18. storočia.“

Erika Juríková potvrdila, že prekladanie Belových textov bolo behom na dlhé trate. „Na začiatku, to hovoríme o dobe asi pred 20 rokmi, to bol šok. Klasická latinčina, akú som sa učila na vysokej škole, sa dosť líši od barokovej latinčiny. No preklad rozsiahleho Belovho diela som brala ako výzvu. Aj som sa sama učila, aj text musel postupne dozrievať. Spočiatku to bolo nadšenie a pocta, že som mala možnosť prekladať

prvé dejiny Trnavy. Potom bolo obdobie, keď som to brala ako bremeno, napokon ako potešenie, z času na čas som niečo oprávil, preštylizovala, a nakoniec to už bola len radosť," hovorí Erika Juríková a pripomína, že si osvojila tézu svojich učiteľov o tom, že preklad je interpretácia: „Neprekladáme len slová, nie je to transformácia holého textu, ale myšlienky s vystihnutím celkového rázu a pátosu textu. Snažila som sa ho trochu uvoľniť, priblížiť čitateľovi, občas som použila moderné slovo, aby rozumeli textu aj súčasní Trnavčania.“ ■

(mkv)

Vyšla Tajná planéta

Samozrejme, nejde o objav astronómov, ale o nové, v poradí už druhé CD trnavskej poetky a pesničkárky Beáty Vargovej Kuracinovej.

Len za účasti zopár priateľov a obdivovateľov sa v Knižnici Juraja Fándlyho nedávno konal krst nového CD Beáty Vargovej Kuracinovej Tajná planéta. Obsahuje jedenásť pesničiek, ktorých texty tvoria zhudobnené básne. Ako hovorí sama autorka: „Texty sú z mojej dielne, iba jeden z nich je podľa básne Tajná planéta Zuzany Kuglerovej.“ Skladby z tohto CD autorka zaspievala a zahrála už viackrát pri uvádzaní nových kníh v trnavskej knižnici, v Malom Berlíne, na vernisážach výtvarných prác, na poetických festivaloch v Banskej Bystrici, Senici, Českom Těšíne, Hodoníne, Broumve. Naposledy na stretnutí európskych básnikov v Smoleniciach.

Beáta Vargová Kuracinová ako muzikantka natus v piesňach sprevádzaných vlastnou hrou na gitare nezaprie „školenie“ v českých trampských piesňach, bluese, piesňach Karla Kryla, Waldemara Matušku či Radúzy. Ale na cédečku nájdeme aj jeden rokenrol v dvoch verziách – pod názvom Muzikantské tornáda aj Makarove tornáda, ktorý vznikol ako pocta Mariánovi „Makarovi“ Mrvovi, trnavskému muzikantovi a dobrému priateľovi. Piesne sú melodické, majú chytlavý refrén a sú o tom najdôležitejšom, čo člo-

vek v živote má: o vzťahoch. Teda o láske, o slovách a slobode, o nepokoji, o pokore, o nedobrych pocitoch, ale aj o nádeji, šťastí, o nebi každého z nás. O tajných planétach našich súkromných vesmírov.

Beáta Kuracinová Vargová svoje prvé piesne, ktoré nájdeme na CD Kde nájdem to nebo, vytvorila tak trochu „zo strachu“ pred SOZA (Slovenským ochranným zväzom autorským, ktorý chráni použitie a uvádzanie autorských diel vo verejnom priestore), lebo nemohla verejne hrať obľúbené prebraté pesničky. Až vďaka tomu zistila, že hudobnosť svojich básní môže pretažiť do poetickosti vlastných piesní. Preto sa niektoré jej piesne hodia na sústredené počúvanie v horizontálnej polohe, sú hlboké, priam duchovné. Iné sú zas živšie, rytmickejšie a „vertikálnejšie“. Ich nezabudnuteľným plusom sú výborné reflexívne poetické texty. Sú to piesne s nežnosťou, slovným vtipom, a aj tie, ktoré sú veľmi osobné, akoby vypovedali za celý dnešný svet, ako to už v kvalitných folkových piesňach býva. Svojím nevťeravým sprievodom CD v niektorých skladbách obohatil známy trnavský hudobník Milan Zelenák, ktorý pomohol aj s jeho realizáciou.

Beáta Vargová Kuracinová začína s hrou na gitare v dievčenskej skupine Melódia, ktorú založil gymnaziálny profesor Vít Hrmo. Neskôr spolupracovala s divadelnou skupinou DISK, kde hrala otextovala a zhudobnila. Keďže absolvovala Pedagogickú fakultu UK v Trnave, venovala sa v Abraháme a v Brestovanoch pedagogickej činnosti. Vydala tri básnické zbierky (ostatná nesie názov Beztebie). Spolu s Jankou Blaškovou napísali v „trnafčine“ knihu Pod tú našú vežu, ktorú ilustroval Marián Makar Mrva. V tomto roku, keď oslávila aj svoje životné jubileum, vydala okrem CD Tajná planéta aj knižku Oci, mami, podťe s nami v pátraní za záhadami. Je to knižka plná fotografií nášho mesta od trnavského fotografa Blažeja Vitteka sprevádzaných veršíkmi o trnavských pamiatkach. Aj cez ne môžu deti a ich rodičia nadobudnúť vzťah k svojmu mestu a dozvedieť sa niečo o univerzite, divadle, knižnici, Spolku sv. Vojtecha, múzeu, archíve, galérii, vodárenskej veži i ďalších historických objektoch, takisto o osobnostiach, ktoré boli späté s našim mestom. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Jana Plulíková: Chcela by som urobiť niečo veľké o Trnave

Multikultúrne prostredie ako zdroj celoživotnej inšpirácie. Aj na takúto tému rozprávala na jednom literárnom stretnutí poetka, hudobníčka, ale aj tlmočníčka v Európskom parlamente Jana Plulíková, rodená Benková (nar. 9. februára 1966 v Trnave). Práve jej sa potvrdzuje, že prepájanie viacerých kultúr je vlastne ich vzájomným obohatovaním. Aj takáto skúsenosť umožňuje viac si vážiť aj vlastnú kultúru a chápať ju ako obohacujúcu pre tie ostatné.

Jana Plulíková študovala na trnavskom gymnáziu, a po rozličných životných medzistupňoch napokon vyštudovala angličtinu a slovenský jazyk. Roky publikovala v rôznych literárnych časopisoch (Proglas, Kultúrny život, Romboid, Aspekt a inde) a jej básne boli zaradené do Antológie súčasnej slovenskej poézie – stredná a mladá generácia po roku 1990. Recenzenti charakterizujú jej jedinú zbierku básní Jantár / Amber ako jeden veľký, komplexný a spletitý autoportrét poetky na pozadí zhruba dvadsiatich rokov. Hoci tu niet vročení, usporiadanie básní jasne naznačuje chronológiu udalostí: od mladistvého opojenia láskou, cez partnerstvo, materstvo až ku dramatickým, vypätým konfliktom a drsným skúsenostiam zrelej ženy.

Jana Plulíková vydala dve rukopisné zbierky Znamenie vody a Jasnovidná tma s niektorými básňami preloženými do angličtiny. Pre Revue svetovej literatúry prebásnila aj napríklad básne od Mary Oliver, Sary Teasdale, Algernona Charlesa Swinburnea a iných. Počas štúdiá pracovala aj ako redaktorka horolezeckého časopisu Jamesák, tam publikovala vlastné glosy, eseje a úvahy i preklady textov zo zahraničných horolezeckých ča-

sopisov. S džezovou hudobníčkou a speváčkou Luciou Lužinskou spolupracovala na texte slovenskej piesne Stíchnutie a anglickej skladbe Augusta (2008). O jej mnohých aktivitách by sme mohli dlho hovoriť. Dnes žije v Bruseli, no ako sama vraví, z Trnavy neodišla.

■ **Ste obklopená literatúrou. A to nielen umeleckou, pretože ako tlmočníčka Európskeho parlamentu musíte neraz dbať najmä na právnickú terminológiu. Ako to bolo s knihami kedysi, v detstve?**

- Možno sa to začalo niekde v trnavskej knižnici. Bola som knihomol, neraz som si zobrala domov aj 10 – 12 kníh a knihovníčky nechceli veriť, či ich naozaj prečítam. Napokon sa presvedčili, že ich čítam, tak mi dovolili aj tých desať. Ako dieťa som prešla všetkými fázami od Winetoua, cez dievčenské romány, predtým rozprávky. Okolo puberty začalo teda vychádzať aj niečo aktívne a začala som písať. Ale neboli to ešte texty na uverejnenie.

■ **K jazykom ste sa dostali pomerne neskoro, mali ste skúsenosti s viacerými odbormi. Čo rozhodlo o takejto zmene smerovania?**

- Pôvodne som chcela byť maliarka. Poznala som sa so Simonou Jurčovou a k jej otcovi sochárovi Josephovi Jurčovi sme chodili na výtvarný krúžok. Potom som si to nejako rozmyslela, že to nie je veľmi realistické, pretože tam nestačí len dobre kresliť. Povedala som si, že pôjdem na architektúru. Absolvovala som aj prijímačky na SVŠT, no nepodarilo sa mi veľmi dobre urobiť talentové skúšky. Kresbu stoličky som urobila príliš výtvarne, a tam sa viac vyžadovala technická kresba. Na architektúru ako umelecký smer som si netrúfala, lebo som si uvedomovala, že sú lepší tvorcovia ako ja. Pedagogický poradca mi navrhol, aby som šla študovať počítače, čo bolo vtedy veľmi moderné a progresívne. Prijali ma na automatizované systémy riadenia v stavebníctve. Mali sme jeden počítač na celú katedru, zaberajú veľkosť jednej miestnosti a išli sme cez dierne štítiky. Je pravda, že ma škola nebavila, ale bavilo ma internátne rozhlasové štúdio v Bratislave na Mladej Garde. Tam som sa zoznámila s množstvom zaujímavých ľudí. Blízko k nám mali napríklad folkoví speváci. Niekde boli trpení, niekde povolení, ale u nás v internáte vítaní.

Viem, že dokonca raz k nám prišiel hrať aj Vladimír Merta a mala som s ním robiť rozhovor. Samozrejme, že som sa neodvážila.

■ Vráťme sa na trnavské Gymnázium Jána Hollého, ktoré žilo veľmi aktívne mimo vyučovania. Aké ste mali tam možnosti písať alebo sa nejakou umelecky prejavit?

- Okolo časopisu Blesk bola tvorivá partia, ale tí najvýraznejší chodili pár ročníkov nado mnou. Boli tam veľké literárne mená, no my sme sa v našej triede akoby hrali na vlastnom piesočku. Založili sme si triedny časopis Mikrób. Študentom z Blesku sa to veľmi nepáčilo. Viem, že dnešný novinár a vtedy redaktor Blesku Ján Karásek bol za mnou a chcel, aby sme šli k nim, že takto sa triešťa sily. Ale my sme boli tvrdohlaví. Mali sme Petra Kolmana, ktorý bol výborný kresliar, a vydávali sme náš časopis ako cyklostyl, dosť amatérsky. Do Blesku som prispievala až neskôr. V našom veku bol veľký rozdiel medzi tými, čo majú šestnásť a osemnásťročnými. Medzi starších patrili, povedzme, taký Dano Ryba, ale aj Felix Krupa, ktorý hral v kapele. A Eva Lukáčová už tiež zbierala literárne ceny.

■ Čo ste napokon vyštudovali?

- Na univerzite som rozmýšľala, čo by som chcela robiť. Zvážila som si, že by ma bavilo aj učiť. Napriek odhováraniu kamarátov a rodiny som odišla som zo SVŠT a išla som na Filozofickú fakultu UK. Musela som sa však zamestnať, a potom ísť na prijímačky. Napokon sa mi podarilo dostať sa pedagogický smer na odbor slovenčina – angličtina. Paralelný ročník bola otvorená japončina – angličtina alebo nemčinári. Pre nás boli vtedy zaujímaví Svetoslav Bombík alebo Tibor Hlísta, ľudia, ktorí ma posúvali v rôznych tvorivých aktivitách aj mimo školy. To už som sa dostávala do svojho živlu. Vtedy som začala viac písať aj publikovať, zväčša boli moje básne uverejnené v študentských časopisoch. Tesne po revolúcii bola možnosť absolvovať výmenný študentský

pobyt. A tak som išla do USA. Tam sa písanie stalo pre mňa aj istou formou psychohygieny. Pamätám sa, že vtedy som sa venovala aj rôznym filozofickým prúdom a napísala som aj jednu úvahu o ekológii a potravinách, ktorú mi vtedy uverejnili aj v obnovenom Kultúrnom živote.

■ Pripomeňme, ešte, že ste veľmi intenzívne ešte pred odchodom do Ameriky prežili revolúciu vo vysokoškolskom prostredí.

- To bolo pre mňa ešte turbulentné obdobie, dosť aktívne som sa zúčastňovala na študentských demonštráciách na FF UK. Keď som sa vrátila z Ameriky, narodil sa mi syn, postupne som začala písať doma a prekladať napríklad pre Revue svetovej literatúry poéziu aj prózu. Myslela som si, že sa budem v pokoji doma starať o syna a popritom sedieť nad textami. No v tom čase veľmi vzrástol záujem o preklad a tlmočenie, takže ma stále pozývali na rôzne oficiálne stretnutia. Aj keď som sa vyhovárala na spolužiakov – tlmočníkov, nech oslovia ich, nedali sa odbiť a napokon sa mi podarilo uplatniť sa aj v prekladoch v technickej oblasti. Prax ma naučila, a mala som šťastie, pretože hlad po nemčine a angličtine bol obrovský – podnikatelia, mimovládka... Veľmi ma zaujímali témy nielen ochraňovať prírodu, ale aj byť tolerantný voči niečomu inému. Najviac si pamätám rómske témy, napríklad som bola tlmočiť priamo v osade v Letanovskom mlyne, ale aj prijatia veľvyslancov. Jednoducho, zavialo ma do všetkých kútov.

■ V Amerike bolo písanie psychohygienou, čím bolo potom neskôr, keď ste sa rovno zo študentských topánok prezuli do topánok živnostníčky – tlmočníčky a prekladateľky? Slovo živnostníčka som použil zámerne, pretože vtedy to bolo niečo celkom nové, aby prekladateľ bol zrazu podnikateľom.

- Bola som matkou, kariéra bola veľmi intenzívna, Slovensko sa potáčalo v divokom kapitalizme.

Písanie teda bolo zachytávanie dramatických chvíľ a momentov, aj drobností – básne, aforizmy. Komunikácia s druhými ľuďmi, s priateľmi, s ktorými som si písala, to bolo akosi aj zachytenie toho obdobia. Dnes by som chcela tieto písanky použiť v nejakom texte, pretože to bolo písanie o tom období. Vtedy som ale veľa prekladala, napríklad, dosť dlho mi trvalo pokračovanie Hlavy XXII. Veľa som prekladala aj práce z výtvarného umenia, rôzne štúdie alebo neliterárne práce iných umelcov. Často to boli texty o umelcoch, úvodníky do kníh, edičné poznámky na platne či CD, či príhovory. Poskytlo mi to väčšiu pôdu pod nohami, mala som možnosť poznať umenie oveľa širšie, aj keď to bol akoby len preklad. Ak niekto prekladá myšlienky niekoho druhého, formuje ho to v tom, že sa dokáže lepšie vyjadriť aj sám za seba.

■ Kedy ste zo Slovenska odišli?

- Keď som začala viac publikovať a chcela som rozbehnúť niečo ako malý vydavateľský dom. Ako prvú som vydala vlastnú zbierku Jantár. Keď som ju dokončovala, dostala som ponuku pracovať pre slovenských poslancov v Európskom parlamente. Bolo to práve v čase, keď sa stala rodinná tragédia. Mój bývalý manžel, horelec a vytrvalostný športovec Vladimír Plulík zahynul na Broad Peak v Pakistane. Povedala som si, že možno bude lepšie zmeniť prostredie a vyrovnáť sa s tým takto, teda, ponoriť sa oveľa viac do práce. So synom a dcérou sme sa dohodli, že to skúsime na jeden rok. Bolo to ťažké rozhodnutie a mali sme otvorené dverka, že sa vrátíme. Po rozvoji ekonomickej krízy v roku 2008 bolo horšie aj živnostníkom, tak to rozhodlo, aby som zostala v Bruseli. Práca tlmočníka v Európskom parlamente je totiž veľmi zaujímavá. Navyše, syna dcéra si v škole zvykli, takže rozhodlo aj to.

■ Máme pred sebou knižku Jantár, ale aj CD.

- CD platňa je zvláštna vec. Prežívala som jeden vzťah zo zahraničia, bol taký dramatický – roz-

chody a znovu stretávaní. Nikam to nevedlo, no bolo to emotívne silné. Tým, že sme hovorili spolu po anglicky, vznikali po rozchode piesne v angličtine. Spomenula som si na mamu a tety, ktoré žiale vyspievali v pesničkách, takže mi okrem textov napadla i hudba. A tak vznikla kompletná pesnička. A po nej pesnička ďalšia a ďalšia. Na CD sú teda anglické pesničky. Keď táto etapa života prešla, začala som písať aj slovenské pesničky o bežných drobných zážitkoch.

■ Aká je vaša práca v Európskom parlamente?

- Je pred voľbami do Európskeho parlamentu, politická situácia

v Európe je búrlivá, ak by som chcela o týchto témach hovoriť, asi by som musela mať povolenie (smiech). Väčšina vecí sa totiž deje za zatvorenými dverami. A čo nie je viazané mlčanlivosťou, si každý môže nájsť na kanáloch Európskeho parlamentu cez internet. Prenosy sa vysielajú v 23 jazykoch. My sme servis pre slovenských europoslancov, tlmočíme na zasadnutiach, kde sú oni členmi. Takže ani neviem odpovedať na otázku, ktorú mi v Trnave známi občas položia, čo parlament momentálne rieši. My tlmočníci sme sústredení na čiastkové veci, ktoré si ako svoje témy vybrali naši europoslanci.. Zväčša ide

o legislatívu a právnické okruhy. Je to tlmočenie zmien a doplnení smerníc, nariadení, veľmi odborné a rozkúskované. Nedá sa o tom na počkanie nejak spontánne a zaujímavo rozprávať.

■ Aké sú vaše návraty do Trnavy? Hovoríte, že ste z nej nikdy neodišli...

- Celú dovolenku som v Trnave, máme tu rodičov, rodinu, sestru. Trnava má svoje čaro, tým, že má viacvrstovú históriu, a tým, že to môžem porovnať s inými mestami. Cítim jej jedinečnosť. Dúfam, že tieto moje trnavské zážitky dostanú nejakú formu. Chcela by som urobiť niečo o Trnave, na väčší formát, zachytiť ju širším plátnom. ■

J. Mička

Úspešný rok mladých filatelistov

V Trnave ako v jedinom meste na Slovensku pracujú dva krúžky mladých filatelistov. Jeden je činný pri Základnej škole s Materskou školou na Námestí Slovenského učeného tovarišstva a druhý pri Knížnici Juraja Fándlyho. V novom školskom roku, keď sa opäť začala krúžková záujmová činnosť, nadviazali na vlnašjší uplynulý rok, ktorý môžu hodnotiť ako mimoriadne úspešný. Za dosiahnuté výsledky boli mládežníci z knižnice vyhodnotení ako najlepšie krúžok na Slovensku.

Dokázali to nielen výsledkami v národnom kole filatelistickej olympiády, ktorá sa uskutočnila v Centre vzdelávania Slovenskej pošty, a. s., Belušké Slatiny, ale aj ako úspešní vystavovatelia na výstavách Poprad-fila 2018 a Nitrafila 2018. Veď v Poprade v triede mládeže zachraňovali česť slovenských mládežníkov iba trnavskí mladí filatelisti! Z nich boli najúspešnejší Matúš Kolník s exponátom Zvieratá a ich ríša, Michal Šulko s exponátom Vesmír a Matej Slanina so svojím exponátom Kozmos – Človek splnil svoj sen. Každý z nich získal striebornú medailu. Ostatní účastníci získali medaily postriebrené. Matej Slanina svoj exponát vystavil i v priestoroch školy, ktorú navštevuje. Stretol sa s veľkým záujmom žiakov aj pedagógov, k úspechu mu zagratulovala aj zástupkyňa riaditeľky školy Mgr. J. Omastová.

Pre úplnosť ešte uvedme, že na týchto výstavách sa zúčastnili z Trnavy svojimi exponátmi z oblasti maximafílie (analogických

pohľadníc) MVDr. J. Molnár, CSc., ktorý získal dve veľké strieborné medaily, a Miroslav Baluška, ktorý za exponát Albrecht Dürer – jeho život, doba, dielo získal rovnakú medailu. V triede filatelistickej literatúry bola knižka Zúbkovaný svet, ktorú vydal vlani Trnavský samosprávny kraj, ohod-

notená tiež striebornou medailou. Uvedené úspechy trnavských mládežníkov a ostatných filatelistov dokazujú, že poštové známky aj napriek tomu, že v ostatnom čase akosi ustupujú pred mobilmi a počítačmi, majú v Trnave stále „zelenú“ a o ich budúcnosť sa netreba obávať. ■

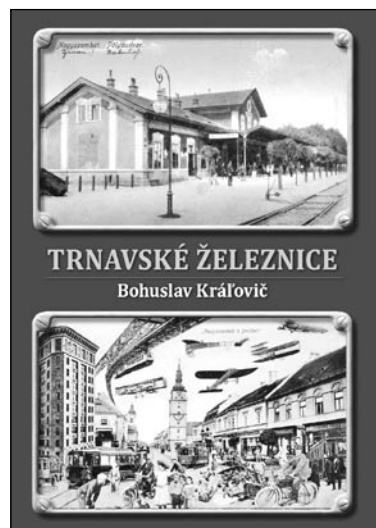
Martin Jurčo

Na odbornej konferencii uviedli aj novú knihu Bohuslava Kráľoviča *Trnavské železnice*

Každoročne sa niekdajší i súčasní železničiar, priaznivci a nadšenci železníc, stretávajú na konferencii venovanej železniciam v Trnave a v okolí, prípadne témam súvisiacim s modrou armádou. Podujatie, ktoré je súčasťou aktivít Klubu priateľov železníc Trnavy a okolia, sa uskutočnilo už po piaty raz a zaoberalo sa najmä tohtoročnými aktivitami klubu a okruhom spojeným s rôznymi výročiami. Súčasťou stretnutia na trnavskej radnici bolo aj predstavenie knihy Bohuslava Kráľoviča: *Trnavské železnice*. Žiaľ, vydania reprezentačnej publikácie s unikátnymi fotografiami sa tento Trnavčan a milovník železnice už nedožil.

Z množstva tohtoročných akcií, ktoré klub pripravil alebo sa na nich spolupodieľal, spomeňme 8. ročník turistického pochodu *Memoriál Mariána Školníka* – po stopách malokarpatských železníc – Katarínka. Pri príležitosti 120. výročia železničnej trate Lužianka – Hlohovec – Leopoldov sa klub spolupodieľal na obnovení pamätnej tabule na hlohovskej železničnej stanici. Trnavčania si dodnes spomínajú na júnovú veľkú akciu, organizovanie nostalgickej jazdy pri príležitosti 120. výročia prevádzky na železničnej trati Trnava – Smolenice – Jablonica – Senica – Kúty. O októbrom podujatí *Študuj dopravu na železničnej stanici* sme už písali, spomeňme ešte tohtoročné spustenie webovej stránky klubu www.kpzt.sk s aktuálnymi informáciami, ďalej postupné dopĺňanie zbierky expozície na železničnej stanici i tohtoročné ocenenie *Propagátor vedy a techniky 2018* pre člena klubu Marka Englera Slovenskou vedecko-technickou spoločnosťou. Z okruhov, ktoré odzneli na odbornej konferencii na radnici, zaujala najmä téma 35 rokov Strednej priemyselnej školy dopravnej v Trnave od riaditeľa školy Petra Papíka. Z ďalších tém konferencie pripomeňme zaujímavú informáciu *Romaňa Koreňa* *Vplyv fondov EÚ na rozvoj železničnej osobnej dopravy na Slovensku*. Spomenul najmä zásadný prínos pre náš región, a to nákup elektrických, dieselových i netrakových súprav *Push-pull*, z ktorých väčšia časť

obsluhuje trate najmä v našom regióne. Na trnavskej radnici uviedli aj čitateľskou verejnosťou dlho očakávanú publikáciu Bohuslava Kráľoviča *Trnavské železnice*. Autor príprave tejto knihy venoval veľa času a energie, no napokon sa vydania nedožil, aj keď už bola z väčšej časti hotová. Kniha je dokumentom nielen o živote železnice v Trnave, ale je venovaná aj životu v meste, a to cez prizmu komentovaných starých fotografií. „Bohuslav Kráľovič mal už koncom roka 2013 koncept knihy jasný. Postupne si zbierané fotografie začal zatriedovať podľa konkrétnych častí Trnavy alebo jej okolia. Ku každej takejto lokalite mal svoje spomienky, či už na detstvo, štúdium, pracovný život. V januári 2014 sme spolu pripravili osnovu, vznikli konkrétne kapitoly a podkapitoly. Neskôr niektoré podkapitoly zmažal, najmä keď celkový počet fotografií presiahol 600. Menší formát knihy ako A4 nepripúšťal, pretože chcel mať fotky dostatočne veľké. No kniha sa stávala nepredajnou, pretože tlač na kriedový papier nie je lacnou záležitosťou. Napriek úpravám zostalo v nej viac ako 440 fotografií na 248 stranách,“ hovorí Marko Engler, ktorý bol pri dokončení knihy do finálnej podoby. „Pre autora najdôležitejšie témy v knihe zostali – cukrovárske rušne železničnej vlečky, keďže pri nich pracoval, poľná železnica cukrováru, cukrovar v Trnave, jeho budovy, skládky, ale aj ďalšia výstavba v okolí areálu cukrováru, potom

dnešná *Hospodárska ulica*, pozdĺž ktorej viedla do roku 1973 železničná vlečka zo stanice Trnava do cukrováru, *Nemčanka*, *výhybňa* na železničnej trati Trnava – Kúty, kde sa od roku 1973 napájala železničná vlečka do cukrováru; zároveň tu bolo aj administratívne a sociálne zariadenie pracovníkov vlečky, kde autor pôsobil od roku 1974 ako vedúci vlečky, ostatné železničné vlečky v Trnave a okolí, *Železničná stanica Trnava*, *stará Trnava* a jej zaujímavosti, lebo v Trnave autor vyštudoval strednú školu a následne pracoval a býval až do smrti, *okolie Trnavy* – či už autorove spomienky na detstvo v okolí *Križovian nad Dudváhom*, *Majcichova* a *Vlčkoviec* alebo rôzne väzby najmä na vtedy zanikajúce úzkorozchodné železnice v *Smoleniciach*, *Dobrej Vode*, *Horných Orešanoch*, *Nižnej Jaslovských Bohuniciach*, *Malženiciach* atď., a v neposlednom rade autobusy, ktoré poznal najmä

z čias spolupráce s Jánom Ďalákom st., vedúcim zamestnancom Dopravného závodu Československej automobilovej dopravy. Dopravný závod ČSAD zabezpečoval aj dopravu repy do cukrovaru nákladnými automobilmi. Dôležité pre Bohuslava boli najmä kapitoly o cukrovarne a železničnej stanici, ktoré obsahujú aj fotografie kolektívov ich pracovníkov z rôzneho obdobia. Mnohých zachytených ľudí autor osobne poznal a často s nimi spolupracoval v zamestnaní,“ povedal Marko Engler. Najmä nadšenci železnice a starší Trnavčania majú možnosť si pri knihe zaspomínať a porovnať vzhľad Trnavy so súčasným stavom. Bohuslav Kráľovič pracoval na knihe do začiatku roka 2017, no potom ochorel a k ďalšej práci sa už nevrátil, aj keď bola takmer dokončená. Po jeho smrti chceli manželka s dcérami knihu dokončiť a vydať, a preto oslovili tých, čo s Bohuslavom na knihe

už predtým spolupracovali: Marka Englera, Miroslava Franka, Jozefa Benka, Antonína Kozoňa, Evu Sudovú a ďalších. Práce sa teda v lete 2018 opäť rozprúdili. Ako pripomína Marko Engler, na základnom koncepte knihy už nič nemenili, vychádza podľa pôvodného zámeru B. Kráľoviča.

Fotografie pochádzajú predovšetkým zo súkromných zbierok alebo zo zbierok inštitúcií ako Západoslovenského múzea v Trnave alebo United Industries (majiteľ dnešného areálu cukrovaru) a pod. Niektorí prispievatelia, ktorí poskytli aj viacero fotografií, sa žiaľ, tiež už vydania knihy nedožili, ako napríklad páni Ján Hollovič alebo Stanislav Božík. Celkovo sa podieľalo na poskytnutí fotografií viac ako sto ľudí. „Autor chcel zachovať spomienky na jeho súčasnosť aj pre budúce generácie. Jedinečne dokumentuje Trnavu v období približne 1846 až 2016 v súvislosti s vplyvom

železnice na výstavbu mesta a je to prvá kniha o Trnave z pohľadu všetkých železníc v meste. Doteraz sa vydané monografie o železniciach v Trnave sústredili výlučne na konskú železnicu Bratislava – Trnava – Sereď, verejnú železnicu Bratislava – Žilina alebo Trnava – Kúty a poľnú železnicu cukrovaru. Aj keď neobsahuje podrobný historický popis vývoja železníc v meste, fotografiami dokumentuje určité obdobia lokalít, ktoré sa postupnou výstavbou zmenili na nepoznanie. Najväčšou zmenou bolo preloženie železničnej vlečky zo stanice Trnava do cukrovaru pozdĺž súčasnej Hospodárskej ulice, ktorá bola nahradená novým vlečkovým napojením do výhybne Nemčanka v severnej časti mesta v roku 1973. To umožnilo dokončenie cestného podjazdu na Dohnányho ulici a výstavbu novej budovy železničnej stanice Trnava,“ povedal Marko Engler. ■

(red)

Malý Berlín v decembri a januári

■ Rakta (BR), Mireille Dark (DE), München Konflikt (CZ)

Trio Rakta zo São Paula v Brazílii je skupina príliš divoká na to, aby sa dala vtesnať do bežných škatuliek. Svojou hudbou a postojmi prepájajú punk, psychedéliu a spiritualitu. Ich názov pochádza zo sanskrtu a znamená „krv“. Manipuláciu so syntetizátorom a efektovými pedálmi dopĺňajú masívne basové linky a rituálne bubny. Texty sú vzývané ako mantry, skladby prestávajú byť piesňami a stávajú sa prekladom emócií do rytmov a zvukov, prekrývajúci sa až po okraj chaosu. Jedinečný a drsný zvuk dopĺňa inštinktívny a slobodný prejav členiek skupiny. V roku 2013 vydali svoju prvú platňu a koncertovali tri mesiace po USA a Európe, svoj posledný album predstavili už v USA, Japonsku, Latinskej Amerike. Malý Berlín v Trnave je jedinou slovenskou zastávkou na ich európskom turné.

Mireille Dark spája troch členov berlínskej podzemnej scény. Každý z nich vychádza z odlišného prostredia – jazz, blues a psychedélie. Ich hudba je kolážou melodických soundtrackových kúskov so snovými dronmi a temnou atmosférou. Tak ako oni, aj München Konflikt z Ostravy v súčasnosti vydáva debutový album.

Koncert sa koná v stredu 5. decembra o 20.00 h. Vstupné v online predpredaji na MaxoTicket.sk je 5 €, na mieste budú vstupenky dostupné pred začiatkom podujatia v cene 7 €.

■ Prešburger Klezmer Band: Balady

Po siedmich úspešných albumoch a viac ako dvadsaťročnej činnosti prichádza kapela s netypickým projektom. Zohraná zostava sa v posledných rokoch zameriavala najmä na tanečnejšiu hudbu s

pečiatkou klezmer, nebránila sa ani hudbe z Balkánu, latinu a jazzovými odbočkám. Nový koncertný program Balady má však omnoho naliehavejšiu ambíciu, ktorá skupinu posúva do nových rozmerov umeleckej činnosti, smerom k zberateľskej a vzdelávacej. A aj to je jedna z nosných ideí programu židovských balád, ktorý je v porovnaní s predchádzajúcimi komornejší.

Balady vznikli na podnet znovuoobjavenia hudobnej tvorby Arie (Aladára) Ben Erez Abrahamsóna (1904 – 1992). Rodák z Topolčian pôsobil pred emigráciou najmä v medzivojnovnej Bratislave, zhudobňoval básne najznámejších jidiš básnikov. Aktuálna aktivita Prešburger Klezmer Bandu je nepochybne významným príspevkom k obnove nehmotného kultúrneho dedičstva nielen židovskej, ale aj slovenskej hudobnej kultúry. Pozývame

vás na večer s kolektívom, ktorý slovami M. Shepherd, britského virtuóza a lekora klezmeru, „spája energiu s vitalitou, ktorá postaví obecenstvo na nohy“. Aj keď si možno tentoraz nezatančujete, o to viac sa budete môcť započúvať do nádhernej hudobnej poetiky, ktorá výrazne ovplyvnila aj prostredie Slovenska.

Koncert sa koná v sobotu 8. decembra o 20.00 h v kultúrnom centre Malý Berlín. Vstupenky v hodnote 5 € sa predávajú v online predpredaji na MaxiTicket.sk, na mieste pred začiatkom podujatia budú dostupné za 7 €.

■ Utópie architektúry a ich vzťah k formovaniu našej reality

Tretia zo série prednášok o architektúre, ktorých lektorom je Mgr. arch. Martin Zaiček, bude venovaná utópiám. Tá má často podobu architektúry. Vizualizuje usporiadanie myšlienky, spoločnosti alebo ideológie. Utópia je ne-miestom, ktoré však v dôsledku posúva hranice možného našej vlastnej reality. Alebo je to presne naopak? V decembrovej prednáške architekta Martina Zaička sa okrem príkladov slávnych utópií z dejín architektúry a vizuálnej kultúry pozrieme bližšie na predstavy možnej a nemožnej architektúry na Slovensku.

Mgr. art. Martin Zaiček je architekt, doktorand na Fakulte architektúry STU. Venuje sa dedičstvu architektúry 20. storočia na Slovensku, predovšetkým architektúre pre rekreáciu v medzivojnovom a povojnovom období. Prednáška sa koná v pondelok 10. decembra o 19.00 h v kultúrnom centre Malý Berlín. Vstupné je 2 €, vstupenky budú v predaji pred začiatkom podujatia.

■ Cestovateľský večer: Mexiko

Mexiko – to je pohoda na brehoch Karibského mora, aj kultúra Aztékov, Mayov, Olmékov, Toltékov a Zapotékov. Premietanie o jednej z turisticky najnavštevovanejších krajín sveta vás povedie od veľkomiest po džungľu, od historických

pamiatok po slnkom zaliate biele pláži Yucatánu. Zastavíme sa v indiánskych dedinách a trhoch, aj pri veľkolepej architektúre pyramidálnych chrámov, najúžasnejších mayských pamiatkach a aj pri jednom z nových divov sveta, stupňovitom chráme v Chichén Itzá na Yucatáne.

Spolu sa prejdeme rôznorodou prírodou, kaňonom Sumidero, vodopádmi Aqua Azul, spoznáme mexickú kuchyňu a ukážeme si kostoly plné zlata. V Mexiku môžete ochutnať skvelú tequilu, spotiť sa v tradičnom temazcale alebo okúpať sa na brehoch Karibiku, ktorý sa pýši druhým najväčším koralovým útesom na svete. Prednášku povedie cestovateľka Zuzana Hermanová. Koná sa vo štvrtok 13. decembra o 19.00 h v kultúrnom centre Malý Berlín. Vstupné je 4 € v online predpredaji aj na mieste.

■ 1919

Celoročný dramaturgický projekt 1919 pripomína v programe kultúrneho centra Malý Berlín 100 rokov od roku 1919, prvého roku existencie Československej republiky, keď nový štát získal definitívne kontrolu nad územím Slovenska, vytvorili sa inštitúcie, ktoré pripravili podmienky na demokratické voľby a položili sa základy štátoprávneho usporiadania. Projekt zároveň pripomína históriu a kultúru medzivojnového Československa, jeho postavenie v Európe, skúma vzťahy medzi Čechmi a Slovákmi a ďalšími národnosťami, analyzuje význam ČSR pre rozvoj modernej slovenskej kultúry a umenia. Počas celého roka 2019 sa budú realizovať historické prednášky, diskusie a umelecké podujatia s dôrazom na blízkosť aj konfrontáciu slovenskej a českej kultúry pred sto rokmi a v súčasnosti, napr. česko-slovenské koncerty, literárne večery, výstavy, premietania prvorepublikovej kinematografie a filmov o období I. ČSR, divadelné predstavenia so súvisiacou tematikou.

Medzi prvými podujatiami tohto cyklu sú:

■ Smutné jazyky + diskusia s tvorcami

Dokumentárny film o Karpatských Nemcoch na Slovensku oživuje zabudnutú kapitolu našich dejín a prináša dôkaz, že „oficiálny“ dejepis je o niečom inom, než to, čo mnohí ľudia na Slovensku naozaj prežili. Film Smutné jazyky mapuje rôzne podoby nemeckého jazyka u nás a cez optiku jazykovej situácie približuje ideologickú a kultúrne komplikovanú a zaujímavé dedičstvo nemeckej menšiny na Slovensku v 20. storočí. Takzvaní Karpatskí Nemci postupne prichádzali na územie dnešného Slovenska od 13. storočia. Pomáhali tu vybudovať priemysel, baníctvo, poľnohospodárstvo, postavili väčšinu najkrajších miest a mestečiek. Po nástupe Adolfa Hitlera k moci sa začala ich intenzívna, z Nemecka riadená nacifikácia. Nie všetci jej však podľahli, viacerí bojovali v SNP, iní zomierali v nemeckých koncentrákoch. Po skončení druhej svetovej vojny muselo zo Slovenska odísť na základe takzvaných Benešových dekrétov 84 percent nemeckých obyvateľov.

Premietanie sa uskutoční 23. januára o 19.00 h v Malom Berlíne. Diskusie po premietaní sa zúčastnia režisérka filmu Anna Grusková a germanista Jozef Tancer.

■ Čecháčci a Čoboláci

Kreácia „Čecháčci a Čoboláci“ je spoločným dielom Pavla Seriša a Filipa Tellera, ktorí spolu absolvovali Ateliér Fyzického divadla na JAMU. Inscenácia je na pomedzí stand-up comedy a divadla a využíva charakteristické prvky oboch protagonistov: slovnú i pohybovú komiku, tanec, spev či improvizáciu. Autobiografické výpovede sa tu stretávajú s etudami, ktoré rozoberajú vzťahy Čechov a Slovákov. Na jeseň 2018 mala inscenácia veľké česko-slovenské turné, 2. februára o 19.00 bude uvedená v Malom Berlíne.

“Brno mám rád a cítim sa tu doma.” – “Jsi obyčejný imigrant!”■

Jaroslav Lieskovský, foto: Ján Slovinec

Slávia Trnava má 65 rokov

Jej založenie si na plecía zobrali členovia troch oddielov

Koniec roka 1953 sa v našom meste snúbil so zrodom nového športového subjektu. Pedagogická škola privítala protagonistov tejto myšlienky v jedenásty decembrový deň. Zhodli sa na názve Dobrovoľná športová organizácia Slávia Trnava. Pri jej založení stáli tri oddiely – gymnastický, lyžiarsky a šachový. Na predsednícky stolec posadili Jaroslava Fraňu. Najbližšími oporami mu boli šiesti výborníci: Eduard Dettrich, Emília Dudáková, Jaromír Klimeš, Jozef Lukovič, Oľga Nemlahová a Michal Ovčiarik.

Ako vidieť, priekopníci zasadili slávisťický strom do úrodnej pôdy. Veď na telovýchovnom poli sa mu darí dodnes, hoci začiatkom šesťdesiatych rokov sa štruktúra zmenila na telovýchovnú jednotu a o ďalšie tri desaťročia na asociáciu športových klubov. Od marca 2003, teda už pätnásť rokov, drží predsednícke kormidlo Vladimír Gubrický. Z historického pohľadu ide o najdlhší časový úsek v čelnej funkcii Slávie. Tiež pričinením desiatok ďalších ochotných rúk si aj súčasná

Atléti trnavskej Slávie z roku 1975 po bežeckých pretekoch na bratislavskom Interi, zľava: Ľuboš Mizera, Jozef Kozár, Karol Pacek, Ján Cvičela, Alojz Gajarský.

AŠK udržiava vysoký kredit. Početná členská základňa svojou aktivitou nesie štafetu doteraz. Prebrala ju od svojich predchodcov. Radili sa k nim aj nezabudnuteľní pedagógovia Jozef Lukovič a Pavol Krištofík. Títo veľikáni ešte boli medzi ocenenými pri oslavách 60. výročia. Žiaľ, oboch už niet. Hoci sa pobrali na večnosť,

v spomienkach naďalej zostávajú uprostred klubového diania. Slávia Trnava je teda už šesťdesiatpäť rokov neodmysliteľnou súčasťou telesnej kultúry v našom starobylom meste, ba aj v širokom okolí. Žlto-modrej komunite zo športovísk Na rybníku zaželajme ďalšie úspešné etapy. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: Petra Bašňáková

Zostalo v silvestrovskom batohu

Ku koncu roka patria aj úsmevné príhody. Jednu z nich vám ponúkame.

Kedysi sa na okruhu pod Malými Karpatmi behal medzinárodný maratón. Patril medzi najmasovejšie v celom Československu, ba dokonca na jeseň 1988 naň prišla – z celoštátneho pohľadu trochu desiatok klasických maratónov – tretia najvyššia účasť. Trnava sa vtedy zaradila hneď za Prahu a Košice. Pozvanie na tridsiaty ročník Malokarpatského maratónu (2004) prijal premiér Mikuláš Dzurinda. Ako prezradil, na maratónsku trať z Trnavy do Smoleníc a späť mu zostali z mladosti príjemné spomienky, veď dva razy ju zabehol pod tri hodiny. Tiež pri 30. dejstve MKM bol hlavným rozhodcom domáci nestor

Trnavská športová ikona Karol Duffek (* 3. 6. 1933 – † 23. 2. 2018).

Karol Duffek. V našom organizačnom štábe sa ešte pred príchodom slovenského premiéra prihlásili jeho ochrankári. Po dôkladnej prehliadke Študentského domova Miloša Uhra, sídla riaditeľstva pretekov, sme dopodrobna prebrali otváracie libreto. Bokom nezostala ani rola čestného štartéra na Ulici Jána Bottu. „Má tu ešte niekto z vás štartovaciu pištoľ?“ spýtali sa.

„Ja, prosím. Keď pán premiér odštartuje pelotón, pridám výstrel istoty,“ vysvetlil Karči Duffek. Svojou dobráčkou úprimnosťou nás rozosmial. Aj dovtedy prísnych pánov.

„Radšej nám ju dajte, aby náhodou ten výstrel istoty nedopadol všelijako,“ usúdil jeden z príslušníkov ochranky. Preteky, napriek dažďu, dopadli v onen jubilejný

maratónsky deň na výbornú. Iba strážcovia z premiérovej suity zabudli pri odchode z Trnavy vrátiť Karolovi Duffekovi štartovaciu pištoľ.

Nášho nezabudnuteľného atletického rozhodcu to však vonkoncom neznechutilo. Hoci desiatky ďalších bežeckých podujatí v Trnave a okolí už musel odštartovať pomocou písťalky. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: Vladimír Ekhardt ml.

Bašta slovenského cyklokrosu

Na konci trnavského Prednádražia je vraj pretekárska trať svetových parametrov

Cyklistický klub Olympik Trnava jestvuje na športovej mape od roku 1992. Popri výchove mladých adeptov sa činí aj v usporiadateľskom poňatí. Z termínovej listiny Slovenského pohára majú široký záber jarné preteky na ceste – s centrom v Suchej nad Parnou – a jesenný cyklokros. Kluboví šéfovia rojčili ďalej. Začiatkom ostatného júna potešila skalných zaujímavá novinka, trojetapová Tirnavia Tour. Ako vidno, iniciatíve sa u nich medze nekladú. Súdržná partia okolo Bohuša Kujoviča (predovšetkým K. Ďurková, J. Sobotová, L. Drobný, M. Hlbocký, B. Malovec a P. Nagy) ani tejto jesene nezaháľala. Členovia Olympiku si totiž vysúkali rukávy aj v nedeľu 28. októbra. Opäť raz vo veľkom štýle. V deň, keď sme si pripomenuli 100. výročie vzniku samostatného československého štátu, sa ich zásluhou jazdil medzinárodný cyklokros Grand Prix Trnava. Po roku teda znova prišla na Čajkovského ulicu kvalitná konkurencia z domova aj spoza hraníc. Nečudo, veď naše reprízové podujatie bolo súčasťou bodovaného seriálu UCI / C2. Vyvrcholeniu predchádzali predpoludňajšie súboje žiackych adeptov a mužských kategórií masters. Najmä pohľad na početne zastúpený jazdecký drobizg pohladil dušu každého priaznivca. Poobede dostala zelenú hlavná nádielka. Víťazné trofeje z pretekov 2. kategórie Medzinárodnej cyklistickej únie putovali za riekou Moravu. Priblížme si poradie na čelných

prečkách, ako ho po prejení cieľom zachytil elektronický časomer.

* **Elitní muži + U23** (22 klasifikovaných, 11 kôl po 2,6 km): 1. Tomáš Paprstka (ČR, Expres CZ-Scott Team Kolín, 1:03:22,05 h), 2. Matej Ulík (jazdí za ten istý český klub ako víťaz, 1:03:34,70), 3. Ondrej Glajza mladší (obaja SR, TJ Auto Škoda Mladá Boleslav (1:03:52,17), 4. Karol Michalski (Poľsko, 1:04:25,77), 5. Dominik Prudek (ČR, Ethicsport, 1:06:11,14), 6. Štefan Nôta (SR, Cyklistický klub Rimavská Sobota, 1:06:13,99).

* **Ženy** (14 klasifikovaných, 7 kôl po 2,6 km): 1. Jana Czezcinkarová (Sram Mitas Trek, 43:35,08 min), 2. Elisabeth Ungermannová (43:36,77), 3. Tereza Šviháľková (obe KC Kooperativa Jablonec nad Nisou, 44:46,17), 4. Kamila Janů (Cyklo Team Tábor, 44:46,58), 5. Kateřina Mudříková (všetky ČR, ACK Stará Ves nad Ondřejnicí, 45:29,99), 6. Janka Keseg Števková (SR, Outsiterz, 45:46,70).

* **Juniori** (11 klasifikovaných, 7 kôl po 2,6 km): 1. David Šulc (ČR, IvarCs – Author Team, 40:36,17 min), 2. Stijn Cas (Belgicko, 40:51,45), 3. Jakub Jenčuš (SR, PRO-efekt Košice, 40:52,02), 4. Bruno Stoček (IvarCs – Author Team, 41:17,45), 5. Jakub Hník (obaja ČR, Mapei Merida Kaňkovský, 41:38,52), 6. Simon Nagy (SR, TJ Slávia ŠG Trenčín, 41:48,55).

Na adresu usporiadateľskej zostavy vo farbách CK Olympik zneli po záverečnom zvonení pozitívne hodnotenia. Páčila sa aj rýchla, divácky prehľadná trať v tesnom dotyku so staničným parkom. Kompetentní činovníci zo Slovenského zväzu cyklistiky sa po ostatnom sídliskovom podujatí dokonca nechali počuť, že na trnavskom Prednádraží by raz mohli byť preteky Svetového pohára C1, teda za účasti najlepších zahraničných cyklokrosárov. Nechajme sa prekvapiť. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: František Bako, archív autora

Osemdesiatročný jubilant Stanislav Jarábek.....

Kilo bryndze za podpis prestupových lístkov do ligovej Trnavy

Časomer života je neúprosný, každému odsýpa rovnakým dielom. Tiež kapitánovi olympijského tímu ČSSR v Mexiku 1968 a v troch prípadoch (1968, 1969, 1971) z piatich aj majstrovského Spartaka TAZ Trnava, chýrnemu stopérovi a neskôr rovnako úspešnému trénerovi Stanislavovi Jarábekovi. Významná športová osobnosť slávi tento mesiac, ostatný v starom roku, osemdesiate narodeniny.

Rodák zo Suchej nad Parnou sa na tento svet prihlásil 9. decembra 1938. Vidiecky talent objavil pre vrcholový futbal populárny strojca trnavskej éry Anton Malatinský. Akiste netreba zdôrazňovať, aká veľikánska pocta to bola pre dedinského športovca.

Pred piatimi rokmi, keď Jarábek oslavoval sedemdesiatpäť, priniesol náš mestský časopis obsiahly príspevok pod titulom Kapitán Šabla. Zaujímavosť si teda môžu oživiť cez internet celý faktografický profil aktuálneho jubilanta. Aj perličku z podpisu zmluvy. Spartakovskí funkcionári vtedy priniesli jeho rodičom kilo bryndze a materskému oddielu venovali sadu starších dresov. Inak, kamarátska prezývka s tvrdou trnavskou výslovnosťou mu prischla počas hráčskej kariéry. Vraj na ihrisku pri obranných zákrokoch razantne zakášal nohou. Stana Jarábka som roky obdivoval ako hráča a trénera. Bolo ctou, keď môj návrh na mestské ocenenie za rok 2003 posúdila hodnotiaca komisia kladne. Uznanie za zásluhu a reprezentáciu mesta Trnavy prevzal Jarábek na javisku Divadla J. Palárika začiatkom marca 2004.

Pretože toto dvojčíslo Noviniek z radnice sa snúbi aj so zábavným Silvestrom, prelaďme ešte na chvíľu do úsmevnej tóniny.

V jedno dovolenkové leto som sa s manželmi Jarábkovcami neplánovane stretol v rovnakom hoteli tureckého letoviska Alanya. Počas siedmich dní pohodového relaxu nezostalo bokom ani oprašovanie

Na fotografii pred päťdesiatimi rokmi je vidieť nezabudnuteľnú obrannú formáciu Spartaka TAZ (zľava) Karol Dobiaš, Kamil Majerník, Stanislav Jarábek a Vladimír Hagara, spolu s brankárom Josefom Gerykom (v strede).

Stanislav Jarábek pri autogramiáde počas krstu jeho autobiografie.

kapitánskych spomienok z majstrovskej éry bílých andelov. Keď pri spoločných posiedkach chytil Jarábek rozprávačskú slinu, úsmevné príhody sypal ako na podnose.

„Stanko, tak toto som ešte ani ja nepočula,“ pobavené raz zareagovala jeho manželka.

Rekreačné behanie vždy záranky sa pre nás stalo vítaným spostením. Večerná dohoda platila na druhý deň pre môjho tréningového partnera stopercentne. Hoci neraz sa mi žiadalo ešte hodinku-dve si pospať.

Samozrejmosťou bývali aj naše podvečerné potulky v obchodnej časti prímorskej Alanye. U Stanislava som

obdivoval, ako parádne sa vedel dohadovať s tureckými predavačmi na cenách. Domáci taxikár pri jednej spiatočnej ceste do hotela dokonca prezradil, že majiteľ vyčistil žalúdok svojmu podriadenému. Vraj tým Slovákom predal tovar až príliš pod cenu. Keď už sa zdalo, že potuliek medzi stánkami bolo priveľa, hlava rodiny sa raz s úsmevom vzpriečila svojej nežnej polovičke:

„Elenka, mňa už stále nebaví handrkovať sa s nimi. Iba samé twenty-fájev, fifty-fájev.“

To všetko odvíjal čas. Nám už prichodí iba pridať sa k desiatkam gratulantov. Stanislav, živijó! ■

(jls)

Hala Družba zažila v decembri 1978 senzáciu

Spomienka na 7. majstrovstvá sveta v hádzanej žien, ktoré sa pred trnavským publikom hrali aj s účasťou skvelej domácej brankárky Márie Končekovej-Tandlmayerovej

(Sú výnimočné chvíle, na ktoré sa nedá zabudnúť ani s odstupom času. Tiež pred štyrmi desaťročiami ich vďačné trnavské publikum dostalo do vienka. Športová hala Družba na Rybníkovej, slúžiaca svojmu účelu od 22. júna 1974, bola totiž o štyri sezóny neskôr vo vare. Tamojší priaznivci vtedy tleskali aktérkam jednej z troch kvalifikačných skupín 7. majstrovstiev sveta v hádzanej žien. Niet pochýb, že počas všetkých hracích dní praskalo hľadisko vo švíkoch. Kormidelníci J. Kecskeméthy a L. Šnitzer nominovali do 16-členného čs. družstva aj brankárku Máriu Končekovú-Tandlmayerovú (* 11. 8. 1953 Trnava). Marika športovo

vyrástla v rodnom meste pod trénerským dohľadom Jána Rumana, ktorý dokonca priviedol dorastenky Spartaka k historickému titulu majsteriek Československa 1970. Odchovankyňa trnavskej liahne ďalej písala svoju skvelú kariéru v ženských prvotligových družstvách Odevy Hlohovec a Iskry Partizánske. Na svojom konte mala odchytených 125 medzištátnych zápasov (1973 – 84), bola trojnásobnou majsterkou ČSSR (Odeva 1973, Iskra 1980, 1981) a víťazkou PVP (1980). V turnaji pod piatimi olympijskými kruhmi sa v lete 1980 pričínila o piate miesto. V tom roku prevzala čestný titul Zaslúžilá majsterka športu.

Späť však k trnavským MS spred štyroch desaťročí. Pravý športový ošiaľ vypukol v našom meste v nedeľu 3. decembra 1978, keď federálny výber usporiadateľskej krajiny senzačne získal skalp zbernej komandy ZSSR (11:10), olympijských víťaziek z Montrealu 1976. Ešte pred týmto šláгром si náš kolektív poradil s Alžírčankami (31:5) a Holanďankami (20:13), takže trnavskú skupinu vyhrali hostiteľky s plným bodovým ziskom. Finálová šestka po súbojoch v troch základných skupinách sa predstavila v Bratislave, kde si Československo zabezpečilo účasť v moskovských Hrách letnej olympiády. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: Eugénia Bačová

História a prítomnosť trnavských piruet

Krasokorčuľovanie na Orolskej záhrade malo zelenú už pred deväťdesiatimi rokmi

Pri medzinárodných krasokorčuľarských pretekoch Tirnavia Ice Cup, ktoré boli začiatkom novembra už jedenásty raz, dostalo priestor aj oprašovanie bohatej tradície. Čitateľom v krátkosti ozrejším, že deň pred Silvestrom 1923 sa hral na prírodnom klzisku Orolskej záhrady prvý hokejový zápas medzi ŠK Trnava a ŠK Bratislava. Ešte tej zimy zaujali divákov priekopnícke ukážky krasokorčuľovania a rýchlokorčuľovania.

Prvé súťažné piruety teda krútili domáce nádeje pred deväťdesiatimi rokmi. V novodobej histórii trnavskej telesnej kultúry jestvoval oddiel krasokorčuľovania od roku 1960. Predsedníckeho žezla sa chopil Mikuláš Gottstein (* 30. 1. 1912 – † 13. 7. 1985). Pri kormidlovaní takmer osemdesiatčlennej základne mu pomáhali predovšetkým páni Bača, Bakús a Vejmelka. Hneď v úvodnej sezóne sledovalo početné publikum kvalitne obsadený západoslovenský šampionát. Zúčastnili

sa ho viaceré esá, napríklad Karol Divín, Jana Mrázková-Dočekalová (istý čas bol jej manželom hviezdny motocyklový pretekár František Mrázek), Jindra Kramperová a Eva Grožajová.

Z ďalšieho obdobia si spomínam najmä na trénerku Dodu Špajdlóvú-Kohúčikovú, ktorá vytrvalo zásobovala oddielovými informáciami našu okresnú redakciu Trnavského hlasu. Nepoddajnosť funkcionárov si zaslúžila veľký obdiv, veď trnavské krasokorčuľovanie malo zimný štadión bez strechy a istý čas dokonca žiaden. Vtedy sa muselo cestovať za tréningovým ľadom do iných miest. Mestský zimný štadión bol definitívne zakrytý a opláštený v septembri 1993. Pri otváracom popoludní som mal na starosti jeho libreto aj moderovanie. Do programu nám výraznou mierou prispela slovenská reprezentácia na čele so Zuzanou Paúrovou. Exhíbičné vystúpenie ochotne sprostredkoval vtedajší predseda SKrZ Ivan Jaku-

Tirnavia Ice Cup 2018: Najlepšie trio junioriek v devätnásťčlennej kategórii.

bovič z Martina. Čestnou hostkou bola trénerka Agnesa Búřilová, ešte pod dievčenským priezviskom Wlachovská, jazdiaca športové dvojice s partnerom Petrom Bartosiewiczom. Okrem iného obsadili deviatu priečku v ZOH 1964.

Prenesme sa do prítomnosti, k novembrovej konfrontácii pod názvom Tirmavia Ice Cup. Možnosť ukázať svoj pretekársky kumšt ponúkol pestrý rozpis kategórií, od najmenších žubrienok až po urastené devy. V niektorých súťažiach išlo o body do Slovenského pohára. Na ľadovom zrkadle hlavnej arény malo zastúpenie až pätnásť štátov. Z 33-člennej pretekárskej základne usporiadajúceho klubu súťažila deviatka Diana Boďová, Eva a Jakub

Čurmovci, Patrícia Gálová, Adam Hagara, Laura Hečková, Júlia Jančuková, Romana Lehocá a Sofia Straková.

Štartovú listinu vytvorilo rovných 150 aktérov. V najstaršej vekovej skupine sa divákovi predstavilo devätnásť junioriek. Prvenstvo spreď roka obhájila Anna Litvinenková (* 15. 2. 2001), štartujúca za Veľkú Britániu. Víťazkina krajanka Genevieve Somervilleová bola strieborná a bronzová

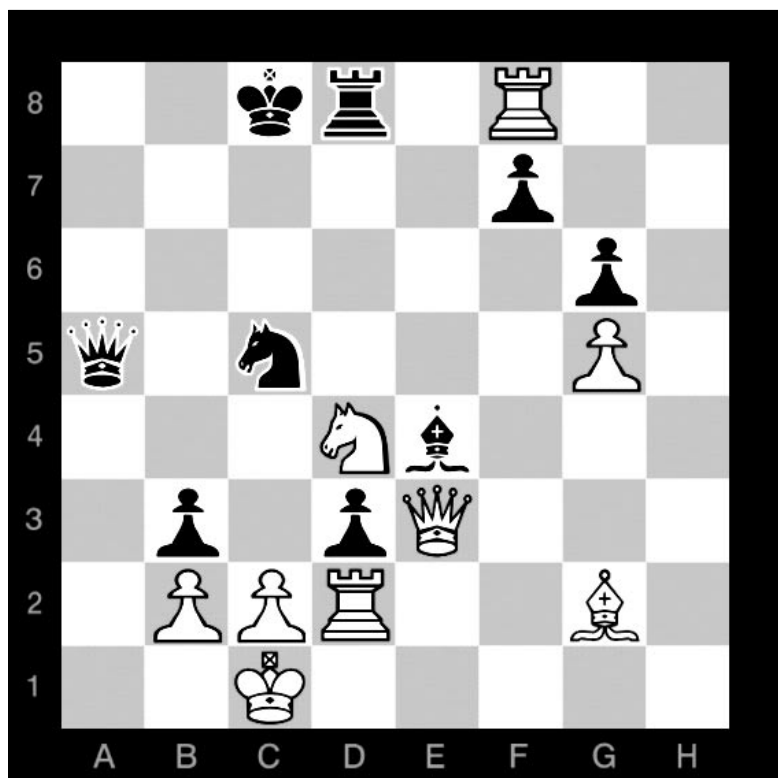
priečku si vykorčuľovala Agáta Bačová z Trenčína. „Som rád, že naše štvordňové preteky sa prítomným páčili,“ konštatoval predseda Krasokorčuľiarskeho klubu Trnava Jozef Čurma. Jeho spokojnosť s hladkým priebehom celého podujatia bola oprávnená. Tobôž ak počtom zúčastnených krajín sa Tirmavia Ice Cup zaradila medzi najväčšie športové podujatia k 780. výročiu udelenia výsad slobodného kráľovského mesta. ■

GK

Hrajte kráľovskú hru s Novinkami z radnice .....

Záver šachovej partie: Pavol Veselý – Twan Burg (Slovensko – Holandsko, korešpondenčné priateľské stretnutie na 57 šachovniciach), postavenie po ťahu 31. – Da5 (9 – 9)

Korešpondenčné šachové turnaje sa môžu uskutočňovať ako súťaže jednotlivcov, ale aj družstiev. V súťažiach tímov sa môžu usporiadať aj priateľské stretnutia na viacerých šachovniciach podľa vzájomnej dohody jednotlivých kapitánov, tak ako sa stalo v dueli Slovensko vs. Holandsko, kde na prvej šachovnici hral trnavský veľmajster v korešpondenčnom šachu Pavol Veselý (* 12. 12. 1948) proti Holanďanovi s exotickým menom Twan Burg. Hrali spolu súčasne dve partie s výmenou farby figúr. Pavol je podľa rebríčka slovenských šachových korešpondenčných hráčov na prvom mieste (2 574 bodov). Iste preto ho kapitán slovenského tímu Ivan Čipka po schválení Radou ZKŠ zaradil na prvú šachovnicu. Začiatok duelu bol určený na 20. 2. 2017, ale koniec neurčený. Hralo sa na serveri ICCF (International Correspondence Chess Federation), čo je skratka Medzinárodnej šachovej federácie pre KŠ s tempom hry 50 dní na 10 ťahov. V Najdorfovom systéme sicílskej obrany (B90) sa duelanti v prvej partii pustili nekompromisne do seba, lebo aj Holanďanove Elo má hodnotu vyše 2 500 bodov. Už v polovici júla 2017 mali odohratých v oboch partiách viacej ako tridsať ťahov a o ich výsledku bolo už prakticky rozhodnuté (skončili sa koncom septembra). Počas priebehu prvej

partie vznikli aj kritické situácie, kde sa miska váh mohla prikloniť na našu alebo aj holandskú stranu. Jednu z nich sme zobrazili na diagrame po ťahu čierneho 31.

– Da5. Mohol sa v tejto pozícii Pavol Veselý pokúsiť hrať na výhru? Otázku kladieme našim čitateľom – riešiteľom. Možno sa niekomu bude zdať, že v priateľskom súboji

dvoch tímov partie nebudú mať očakávanú úroveň hry, veď o nič nejde, ale nemusí to tak byť. Treba si uvedomiť, že v priebehu hry pri analýzach svojich partií korešpondenční šachisti využívajú aj kvalitné počítačové programy vrátane šachových databáz. Ich hra potom nadobudne vysokú teoretickú úroveň. Posúďte sami:

Pavol Veselý - Twan Burg

1.e4 c5 2.Jf3 d6 3.d4 c:d4 4.J: d4 Jf6 5.Jc3 a6 6.Se3 Jg4 [V inom ostrom variante: 6. - e5!? 7.Jb3 Se6 8.Dd2 Jbd7 9.f3 b5 10.g4 (10.a4 b4 11.Jd5 S:d5 12.e:d5 Jb6 13.S:b6 D: b6 14.a5 Db7 15.0-0-0 g6!? 16.Kb1 Sg7 17.f4?! 0-0?! (17. - e4!) Sax vs. Ftáčnik, ŠO Luzern 1982) 10. - Jb6 11.g5 Jfd7 12.Jd5 Vc8 13.f4 Jc4 14.S: c4 b:c4 15.Jc1 Jc5 16.Jc3 e:f4 17.S:f4 Vb8 18.Vb1 Se7 19.J1e2 0-0 20.b4 c:b3 21.a:b3 Dd7 22.Vd1 Vfd8 23.Vg1 Vb4 24.Jd5 V:e4 25.Jdc3 Vb4 26.Jd5 Vb7 27.Jf6+ S:f6 28.g:f6 g6 29.Sg3 Sg4 30.Dh6 Je6 31.V:d6 Dc8 si tiež nemôže čierny sťažovať.] 7.Sc1 [Po inom ústupe bieleho strelca mohlo nasledovať: 7.Sg5 h6 8.Sh4 g5 9.Sg3 Sg7 10.h3 Jf6 (10. - h5 11.S:g4 S:g4 12.f3 Sd7 13.Sf2 e6 14.Jb3 Se5 15.Sd4 Jc6 16.S:e5 d:e5 17.Dd2 Df6 18.Jc5 0-0-0 Al-mási vs. Van Wely, Tilburg 1996) 11.Sc4 Db6 12.0-0 0-0 13.Jde2 D: b2 14.Sb3 Da3 15.f4 Jc6 16.Kh1 Se6 17.Dd3 Vac8 18.f:g5 h:g5 19.Jd5 Kasparov vs. J. Polgárová, Wijk aan Zee 2000] 7. - Jf6 8.f3 e6 9.Se3 b5 10.Dd2 Jbd7 (10. - Sb7!? 11.g4 h6 12.0-0-0 Jbd7 13.h4 b4 14.Jce2 d5 15.e:d5 J:d5 16.Sf2 Sd6 17.Sg2 Je5 18.Jb3 Vc8 19.Sd4 Jc4 20.Dd3 0-0 s väčšou aktivitou čierneho na dámskom ako bieleho na kráľovskom krídle.) 11.g4 b4 12.Jce2 h6 13.0-0-0 Dc7 14.h4 d5 15.Sf4 (15.e:d5?! J:d5 16.Jf4 J7f6 17.J:d5 J:d5 18.Sg1 Sb7 19.Sh2 Sd6 20.Sb5+ a:b5 21.J:b5 S:h2 22.J:c7+ S:c7 23.Kb1 0-0 24.g5 Va5 25.g:h6 Vfa8 26.a3 Sf4 27.Dd4 Se5 28.D: e5 Jc3+ 29.D:c3 b:c3 30.Vhg1 g6 31.Vd7 Vb5, keď zo súboja troch ľahkých figúr voči dáme vyšiel víťazne čierny.) 15. - e5 16.Sh2 d: e4 17.g5 h:g5 18.h:g5 V:h2 19.V:h2 e:d4 20.Vh4 (20.J:d4 Jd5 21.Jf5 Sb7 22.f:e4 J5b6 23.e5 Sd5 24.Sg2 S: g2 25.Jd6+ S:d6 26.e:d6 Dc6 27.V: g2 0-0-0 28.D:b4 Jc5 29.Dg4+ Kb8 30.Vf2 Vd7 31.Dh5 g6 32.Dh7 Db7 33.Dh8+ Ka7 34.De5 +/-) 20. - Jg4 21.V:g4 Jc5 22.Vh4 d3 23.Jd4 Sb7 24.Vh8 (24.D:b4? 0-0-0 25.Jb3 Ja4 26.Dd2 Se7 27.c4 D:c4+ 28.Kb1 S:g5 29.Sh3+ Kb8 30.Dh2+ Ka7 31.Vg4 Se3 32.V:g7 d2 33.Sf1 De6

34.De2 e:f3 35.Dc4 Df6 36.D: a4 Df5+ 37.Ka1 Dc2 38.a3 D:d1+ 39.Ka2 D:f1 40.J:d2 Sd5+ -+; 24.f: e4! Vd8 25.S:d3 V:d4 26.Sb5+ a:b5 27.D:d4 b3 38.Kb1 b:c2+ 29.K:c2 J: e4+ 30.Kb1 J:g5 31.Vh8Je6 32.Ve1 Dc4 33.De5 Sd5 34.Db8+ Kd7 35.Da7+ =) 24. - 0-0-0 25.f:e4 S: e4 26.Df2 a5 27.Vd2 a4 28.Sg2 g6 29.De3 b3 30.a:b3 a:b3 31.V:f8 Da5 (Pozri diagram! Bielemu hrozí 32. - Da1 mat.) 32.V:d8+ K:d8 33.Jc6+ S:c6 34.V:d3+ J:d3+ 35.D:d3 Sd7 36.De3 b:c2 37.K:c2 Sf5+ 38.Kb3 Se6+ 39.Kc2 Sf5+ 40.Kb3 Se6+ 41.Kc2 0,5:0,5 [34. - J:d3+ 35.D: d3+ Sd7 (36.Sc6?? D:g5+ 37.Kd1 b: c2+ 38.K:c2 Dc5+ 39.Kd2 D:c6 -+) 36.De3 b:c2 37.K:c2 Sf5+ 38.Kb3 Se6+ 39.Kc2 Dc7+ 40.Kb1 Sf5+ 41.Ka2 Dc4+ 42.Ka3 Da6+ 43.Kb3 Dd6 remíza.]

V druhej vzájomnej partii si súperii vymenili farby figúr a prešli zo síciľských do španielskych vôd, keď si spomenuli na storočnú novinku Američana Marshalla proti Kubán-covi Capablancovi na Manhattane: **Twan Burg – Pavol Veselý:** 1.e4 e5 2.Jf3 Jc6 3.Sb5 a6 4.Sa4 Jf6 5.0-0 Se7 6.Ve1 b5 7.Sb3 0-0 8.c3 [Ak sa chce biely vyhnúť Marshallovmu útoku v španielskej hre (C89) zo strany čierneho, tak potom hrá: 8.a4 Sb7 9.d3 d6 10.Jbd2 Ja5 11.Sa2 b4 12.c3 c5 13.Jc4 J:c4 14.S:c4 a5 15.Db3 Jd7 Balabaev vs. Veselý, kor. Christoffel mem. gold 2004] 8. - d5 9.e:d5 J:d5 10.J:e5 J:e5 11.V: e5 c6 [11. - Jf6 12.Ve1 Sd6 13.h3 Jg4 14.Df3 Dh4 15.d4 J:f2 16.Ve2!? (16.Sd2!) Sg4 17.h:g4 Sh2+ 18.Kf1 Sg3 19.V:f2 Dh1+ 20.Ke2 S:f2 21.Sd2 Sh4 22.Dh3 Vae8+ 23.Kd3 Df1+ 24.Kc2 Sf2 25.Df3 Dg1 Capablanc vs. Marshall, New York 1918] 12.d4 (12.d3 Sd6 13.Ve1 Dh4 14.g3 Dh3 15.Ve4 Df5 16.Jd2 Dg6 17.Ve1 f5 18.Jf3 f4 19.Je5 S:e5 20.V: e5 f:g3 21.h:g3 Sg4 22.De1 Sf3!? 23.Sd2 Vae8 24.a4 h6 Lékó vs. Svidler, Dortmund 1998) 12. - Sd6 13.Ve1 (13.Ve2 Dh4 14.g3 Dh5 15.Jd2 Sh3 16.f3 Vae8 17.V:e8 V:e8 18.Je4 Sc7 19.Sd2 Dg6 20.Sc2 Sf5 Garcia vs. Pintér, Luzern 1982) 13. - Dh4 14.g3 Dh3 15.Ve4 (15.Se3?!

Sg4 16.Dd3 Vae8 17.Jd2 Ve6 18.a4 f5 19.Df1 Dh5 20.f4 b:a4 21.V:a4 Vfe8 22.Df2 g5 23.V:a6 g:f4 24.g:f4 Kh8 25.S:d5 c:d5 26.c4 Vg6 27.Kh1 Sh3 28.Jf3 Sb4 29.V:g6 S:e1 30.J: e1 D:g6 31.c:d5 Dd6 32.Df3 Sg4 33.Df2 D:d5+ 34.Kg1 Sh3 35.Jf3 Vg8+ -+) 15. - g5 16.Df1 Dh5 17.Jd2 f5 18.Sd1 Dh6 19.Ve1 f4 20.Je4 Sc7 21.Sd2 (21.Sf3 Sh3 22.Dd3 Vf7 23.Sd2 Vaf8 24.Sh1 Vg7 25.Sf3 Vgf7 26.Sh1 Vg7 27.Sf3 Vgf7 Svidler vs. Lékó, Linares 2007) 21. - Sf5 22.Sf3 Vf7 23.De2 Kh8 24.Sg4 Sg6 25.Jc5 Vaf8 26.Je6 f:g3 27.f3 V:f3 28.S:f3 V:f3 29.J:c7 Se4 30.Vf1 Jf4 31.S:f4 V:f4 32.V:f4 g:f4 33.Vf1 f3 34.V:f3 g:h2+ 35.D:h2 De1+ 36.Vf1 Dg5+ 0,5:0,5
Pri príležitosti významného životného jubilea želáme Pavlovi Veselému do ďalších rokov života pevné zdravie, rodinnú pohodu a veľa víťazných partii v korešpondenčnom šachu. Koncom tohto roka bol konečný výsledok prvého súboja Slovensko vs. Holandsko priaznivý pre slovenských korešpondenčných šachistov, ktorí zvíťazili nad Holanďanmi v pomere 62:52.

Riešenie koncovky z korešpondenčnej partie Fečo – Gajarský (18. MSR 2005): 50.Sg5 Kc6 51.Df1 Df8 52.Ka2 Je6 53.Sf6 f4 54.g:f4 b4 55.f5 Jc7 56.c:b4 Jb5 57.De1 a: b4 58.V:b4 Va6 59.a4 Jd4 60.Kb1 Jf5 61.c3 Dc5 62.e6 Va8 63.Kc1 De3 64.D:e3 J:e3 65.Kd2 Jf5 66.e7 h4 67.a5 h3 68.Vb1 g3 69.Ke2 Kd7 70.a6 Je7 71.S:e7 K:e7 72.a7 V:a7 73.Kf3 Va3 74.Kg4 V:c3 75.K:h3 Ve3 a čierny vyhrá ale po: 50.Ka2 Df7 51.Vb1 Kc6 52.Se3 Je6 53.Dh4 Vb8 54.Vh1 Vh8 55.Vf1 Vh7 56.Kb2 Dg6 57.Df6 D:f6 58.e:f6 h4 59.g:h4 V:h4 60.V:f5 g3 61.Vf3 Vh3 62.f7 Jf8 63.Kc1 Kd7 64.Kd1 Ke6 65.Ke2 Vh2+ 66.Kf1 Vh7 67.Kg2 V: f7 68.V:f7 V:f7 69.K:g3 Jh7 70.Kg4 Kg6 71.Kf4 Kf6 72.Sf2 Ke6 73.Sh4 Jf6 74.S:f6 K:f6 75.Kg4 Kg6 76.Kf4 Kf6 a vznikne pozičná remíza opakovaním ťahov. Viacerí Trnavčania poznajú inžiniera Júliusa Gajarského nielen ako šachistu, ale aj ako špecialistu jadrovej bezpečnosti pre atómové elektrárne na Slovensku. ■

ZÁPADOSLOVENSKÉ MÚZEUM

BUDOVA NA MÚZEJNOM NÁM. 3
tel. 033/5512913, 033/5512 911, zsmu-
zeum@zupa-tt.sk, www.zsmuzeum.sk

OTVÁRACIE HODINY:

Ut – pia 8.30 – 17.00 h

Vikend 11.00 – 17.00 h

V pondelok zatvorené

Expozície .....

Príroda Malých Karpát, Sakrálné pamiatky, Ľudová hrnčína, Kampanologická expozícia, Oratórium, Štefan Cyril Parrák – pocta kráľovi zberateľov, Osobnosti športu TTSK, Klarisky v Trnave, Ľudový textil trnavského regiónu, História a súčasnosť dobrovoľného hasičstva v TTSK a nová expozícia Dotkni sa hlíny – z dejín tehly a tehliarstva trnavského regiónu

Expozície HISTÓRIA TRNAVY, GOTTICKÁ TRNAVA, KRÁSA ZAŠLÝCH ČIAS a ARCHEOLOGICKÁ EXPOZÍCIA sú pre rekonštrukciu priestorov dočasne uzatvorené

Výstavy.....

■ **NAJLEPŠIE S HUMOROM**
RIA BANÁŠOVÁ – KERAMICKÁ
PLASTIKA

IVAN POPOVIČ – KRESLENÝ
HUMOR

Výstava potrvá do 20. januára 2018

■ **Yaro Kupčo a Vladimír Brunton**
100 ROKOV ČESKOSLOVENSKA
výstava do 13. januára 2019

■ **AUGUST '68**

Dokumentárna výstava k 50. výročiu udalostí do 10. 1. 2019

■ **MICHALEC, MOTULKO, FILÍPEK – FOTOGRAFI TRNAVY**

Pri príležitosti 780. výročia udeľenia výsad slobodného kráľovského mesta Trnave do 31. 12. 2018

■ **MINERÁLY SVETA**

geologická výstava doplnená fotografiami

do konca februára 2019

ZBIERKOVÝ PREDMET MESIACA

Vianoce z Parrákovej zbierky

PODUJATIA.....

■ ADVENT V MÚZEU

V nedeľu 2. decembra od 14.00 do 18.00

14.00 h Kurz výroby vianočných dekorácií pre rodiny s deťmi

15.30 h koncert Trnavského speváckeho zboru

16.30 h komentovaná návšteva Kostola Nanebovzatia Panny Márie

SPOLUPRÁCA S NÁVŠTEVNÍKMI

■ CYKLUS PREDNÁŠOK

NA OBJEDNANIE

Štefan Cyril Parrák – prehliadka expozície s komentárom Mgr. Anety Vlčkovej

■ **KVÍZ O MÚZEU** – vedomostný kvíz pre žiakov II. stupňa ZŠ, sprievodné podujatie k návšteve expozícií a výstav ZsM. Kvíz rozširuje informácie o činnosti múzea ako pamäťovej inštitúcie. V cene vstupného do múzea – na požiadanie

DOM HUDBY M. SCHNEIDERA TRNAVSKÉHO

Ul. M. Schneidera Trnavského 5, Trnava

ZIMNÁ SEZÓNA 1. 11. – 28. 2.

Vstup len na objednávku, návštevy prosíme ohlasovať cez pracovné dni u lektorov v hlavnej budove na tel. č. 033/ 5512 913

EXPOZÍCIE:

Pamätná izba Mikuláša Schneidera Trnavského, Dvorana slávy dobra, S láskou za pravdu, Expozícia z cirkevných dejín Trnavy

Výstavy.....

■ **KAROL ELBERT – SKROMNÝ LYRIK SWINGU**

Dokumentárna výstava o živote a diele hudobného skladateľa V spolupráci s Hudobným múzeom SNM

do 10. januára 2019

■ **POZNÁTE HUDBNÉ NÁSTROJE?**

výstava zo zbierok ZsM do 31. 12. 2018

PODUJATIA .....

PROGRAM SPOLUPRÁCE SO ŠKOLOU

Mikuláš Schneider Trnavský – vedomostný kvíz pre žiakov II. stupňa ZŠ, sprievodný program k expozíciou o živote a diele hudobného skladateľa Mikuláša Schneidera Trnavského po absolvovaní sprievodného slova v expozíciou

MÚZEUM KNIŽNEJ KULTÚRY

Námestie sv. Mikuláša 10, tel. č. 033/5514421

ZIMNÁ SEZÓNA 1. 11. – 28. 2.

Vstup len na objednávku, návštevy prosíme ohlasovať cez pracovné dni u lektorov v hlavnej budove na tel. č. 033/ 5512 913

EXPOZÍCIA

WILLIAM SCHIFFER

život a dielo sochára a medailéra

Výstavy.....

ZACHRÁNENÉ POKLADY

zreštaurované historické tlače z fondov ZsM do 25. 3. 2019

SLOVÁCI, PÍŠTE PO SLOVENSKY!

Výstava k 250. výročiu narodenia A. Bernoláka do 31. 12. 2018

PODUJATIA .....

PROGRAM SPOLUPRÁCE

SO ŠKOLOU

KNIŽNÉ INICIÁLY – tvorivé dielne pre 1. stupeň ZŠ – kreslenie farebných iniciál podľa vzoru Program pre 2. stupeň ZŠ: čítanie z knihy

Antoine de Saint-Exupéry: Malý princ

Richard Bach: Čajka Jonathan Livingston

GALÉRIA J. KONIARKA

tel.: +421 33 55 11 659

imfogjk., www.gjk.sk

PRIPRAVOVANÉ VÝSTAVY:

■ (ID)entity

Výstava komorných figurálnych

objektov Ivety Tomanovej a veľkoformátových grafič – hĺbkotlačí Dušana Pacúcha.

Kurátor: Roman Popelár

Vernisáž: 6. 12. o 18.00 h v Kopplovej vile

Trvanie výstavy: do 3. 2. 2019

■ NO YESTERDAY / NO TOMORROW

Vlad Yurashko – objekt / inštalácia, Vika Shumskaya – maľba
Prierezová výstava tvorby manželskej a umeleckej dvojice z Ukrajiny
Kurátori: Roman Popelár, Peter Molari

Vernisáž: 13. 12. o 18.00 h v Synagóge – Centre súčasného umenia

Trvanie výstavy: do 3. 2. 2019

AKTUÁLNE VÝSTAVY:

Kopplova vila

■ Master's Eye Award 2018

– LECH MAJEWSKI

Prierez tvorbou renomovaného poľského grafického dizajnéra, laureáta ocenenia Master's Eye Award za rok 2018.

Kurátorka: Justyna Czerniakowska (POL)

Výstava predĺžená do 3. 2. 2019

Synagóga –

Centrum súčasného umenia

■ Yossi Lemel: Last Chasid of Radomsko

Výstava plagátového cyklu, ktorý sprítomňuje a vizualizuje pátranie autora po svojich predkoch, chasidských židoch z oblasti Radomsko v Poľsku.

Kurátor: Filip Krutek

Výstava predĺžená do 3. 2. 2019

Záhrada Kopplovej vily

■ Shut up!

Voice of democracy in danger

Medzinárodná výstava plagátovej tvorby, ktorej ideový rámec vzišiel z výzvy a následnej reakcie grafických dizajnérov na vraždu novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Marty Kušnírovej, ktorá spôsobila obrovskú vlnu demonštrácií na Slovensku, ale aj ďalších zahraničných mestách

Kurátor: Mykola Kovalenko

Výstava predĺžená do 3. 2. 2019

AKCIE / AKTIVITY

■ HUDBA TRNAVE 2018

16. ročník Slovenského festivalu umenia

Pocta violončelu

v Synagóge – Centre súčasného umenia

1. 12. o 18.00 h

Moyzesovo kvarteto, komorný

súbor mesta Skalica

Ľudovít Kanta – violončelo

M. Ravel, F. Schubert

2. 12. o 18.00 h

Cellomagia=Cellomania + 20 violončelistov

G. Goltermann, L. Rajter, J. Kolkovič, J. Klengel, M. Varga

■ ART Laboratórium

Tvorivé dielne a výtvarná tvorba k aktuálnym výstavám pre MŠ, ZŠ, SŠ podľa záujmu škôl

KNIŽNICA J. FÁNDLYHO

Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave Rázusova 1

Zákaznícka linka: 033/5513896

Mobil: 0911 098664 (do 14.30 h)

kniznica@kniznicatrnava.sk

www.kniznicatrnava.sk

■ 6. decembra od 9.00 do 18.00 h v oddelení pre deti

MIKULÁŠSKY DARČEK

Zápis pre deti do 15 rokov zadarmo

■ 6. decembra o 17.00 h

v čítárni

MIKULÁŠSKE

FÓRUM HUMORISTOV

Stretnutie členov Fóra humoristov. Moderátor: Mikuláš Jarábek, hudba: Peter Bonzo Radványi. Vyštipia: Eva Jarábková Chabadová, Peter Bonzo Radványi, Jozef Šestlák, Benjamín Škrekó, Mikuláš Jarábek a Peter Roháč

■ 7. decembra o 10.00 h v hudobnom oddelení na Ul. M.

Schneidera Trnavského 5 DETSKÁ VIANOČNÁ MELÓDIA

Vianočný koncert nevidiaceho klaviristu Viktora Radošovského a žiakov Základnej školy Angely Merici

■ 7. decembra o 14.00 h v učebni SENIORI VERSUS TEENAGERI

Medzigeneračné prepojenie seniorov a mladých ľudí. Turnaj v slovnej hre Scrabble. Podujatie v rámci projektu Aktivita ako dominantný spôsob starnutia

■ 10. decembra o 10.00 h

v oddelení pre deti

11.30 h – pobočka Tulipán, Ul. M. Gorkého 21

BOBULA – stretnutie detí so spisovateľkou Margit Gajarszki. Podujatie v rámci cyklu Kniha a ešte trochu viac

■ 11. decembra o 10.00 h

v oddelení pre deti

KRÁĽOVNÁ – prezentácia najnovšej knihy pre mladých čitateľov od spisovateľky Svetlany Majchrákovkej. Hostia: Svetlana Majchráková, Oksana Lukomska, Danuša Dragulová

■ 13. decembra o 17.00 h v čítárni

VIANOČNÁ

TRNAVSKÁ POETIKA

Vianočné obdarovanie poéziou.

Hudobní hostia: Pavol Opatovský a Jozef Laci Pagáč

■ 14. – 21. decembra

od 8.00 do 18.00 h v čítárni

VIANOČNÁ BURZA KNÍH

■ 14. decembra o 10.00 h v hudobnom oddelení na Ul. M.

Schneidera Trnavského 5 VIANOČNÝ KONCERT ŽIAKOV ZUŠ venovaný mentálne postihnutým ľuďom

■ 14. decembra o 14.00 h

v oddelení pre deti

ADVENTNÁ TVORIVÁ DIELŇA

určená pre deti a ich rodičov

■ 18. decembra o 14.00 h

v oddelení pre deti

PRINC A VEČERNICE

Kino pre nevidiacich a slabozrakých. Premietanie s audio komentárom

■ 19. decembra o 11.00 h

v hudobnom oddelení

na Ul. M. Schneidera Trnavského 5 ADVENTNÝ KONCERT

Komorné trio Musica Tirnaviensis – Martina Tomašovičová (klavír), Katarína Zacharová (husle) a Daniele Ruzzier (flauta). Podujatie v rámci projektu Aktivita ako dominantný spôsob starnutia

■ 21. decembra o 15.00 h

v oddelení pre deti

ADVENTNÉ STRETNUTIE

Adventné stretnutie Klubu mladých filatelistov alebo Vianoce na poštovej známke

■ KOLEDY, VINŠE, OBYČAJE

Hudobno-slovné pásmo o Vianočiach pre žiakov 1. stupňa ZŠ a pre školské kluby v hudobnom oddelení na Ul. M. Schneidera Trnavského 5. Zúčastnenci o kolektívnu návštevu si môžu dohodnúť termín osobne v hudobnom oddelení, telefonicky (033/55 11 590) alebo e-mailom (hudobne_oddelenie@k-niznicatrnava.sk)

■ SCRABBLE V KNIŽNICI

Stretnutia seniorov pri súbojoch v slovnej hre Scrabble každú stredu o 14.00 h v čitárni

JANUÁR 2019.....

■ 2. januára o 10.00 h

v oddelení pre deti

VEDOMOSTNÝ MILIONÁRIK

Zábavná súťaž pre prázdninujúce deti

■ 4. januára o 10.00 h

v oddelení pre deti

ZIMNÁ TVORIVÁ DIELŇA

Aktivita pre prázdninujúce deti

■ 24. januára o 17.00 h v čitárni

KAM Z KANAPY

Prezentácia štvrtej básnickej zbierky známeho trnavského autora Benjamína Škrekka. Podujatie v rámci cyklu Trnavské kontexty

■ 25. januára o 16.30 h v hudobnom oddelení na Ul. M. Sch.

Trnavského 5

NOVOROČNÝ KONCERT žiakov klavírnej triedy Františky Bašovskej

■ SCRABBLE V KNIŽNICI

Stretnutia seniorov pri súbojoch v slovnej hre Scrabble každú stredu o 14.00 h v čitárni

VÝPOŽIČNÝ ČAS

POČAS VIANOČ

Hlavná budova, Rázusova 1

27. 12. – 28. 12. 2018 otvorené od 8.00 – 16.00 h

29. 12. 2018 otvorené od 8.00

– 12.00 h

31. 12. 2018 – 1. 1. 2019 zatvorené

Pobočka Prednádražie, Mozartova 10

27. 12. – 28. 12. 2018 otvorené od 8.00 – 16.00 h

Pobočka Tulipán, Gorkého 21 a hudobné oddelenie, M. Schneidera Trnavského 5

27. 12. 2018 – 4. 1. 2019 zatvorené
Od 2. 1. 2019 bude otvorené v obvyklom výpožičnom čase

DIVADLO JÁNA PALÁRIKA

Tel.: 033/551 11 25

email: pokladnaja.sk, www.djp.sk

■ 2. 12. nedeľa / 14.00 POPOLUŠKA

– Súkromné tanečné konzervatórium Dušana Nebylu)

14.30 VIANOČNÝ ATELIÉR – kreatívne dielne pre deti v Zrkadlovej sále

■ 3. 12. pondelok / 9.00 CISÁROVE NOVÉ ŠATY – Šimon Spišák a kolektív, Nové divadlo, Nitra)

■ 4. 12. utorok 10.00 MODRÝ VTÁK

■ 5. 12. streda 10.00 NEPREBUDENÝ

■ 6. 12. štvrtok 10.00 MLYNÁRKIN PYTAČ

■ 7. 12. piatok 10.00 MLYNÁRKIN PYTAČ

■ 8. 12. sobota 19.00 Talkshow PRED OPOU

■ 9. 12. nedeľa 14.00 NEOBYČAJNÝ PRÍBEH OBLUVNÍKA JAKUBA

– Divadlo pod balkónom, Banská Bystrica)

■ 9. 12. nedeľa 14.30 VIANOČNÝ ATELIÉR kreatívne dielne pre deti v Zrkadlovej sále

17.00 NEOBYČAJNÝ PRÍBEH OBLUVNÍKA JAKUBA – Divadlo pod balkónom, Banská Bystrica)

■ 10. 12. pondelok 10.00 OSTROV POKLADOV

■ 11. 12. utorok 10.00 OSTROV POKLADOV

■ 12. 12. streda 19.00 ŤAPÁKOVCI

■ 13. 12. štvrtok 19.00 VEĽKÝ GATSBY

■ 16. 12. nedeľa 14.30 VIANOČNÝ ATELIÉR kreatívne dielne pre deti v Zrkadlovej sále

■ 17. 12. pondelok 19.00 SLUHA DVOCH PÁNOV

■ 18. 12. utorok 10.00 TIMON ATÉNSKY

■ 19. 12. streda 10.00 MALÝ PRINC

■ 20. 12. štvrtok 19.00 TRI LETUŠKY V PARÍŽI

■ 27. 12. štvrtok 17.00 MODRÝ VTÁK

■ 28. 12. piatok 19.00 ACH TIE ŽENY, ACH TÍ MUŽI

■ 31. 12. pondelok 18.00 SLUHA DVOCH PÁNOV a EXKLUZÍVNY DIVADELNÝ SILVESTER

Štúdio

■ 1. 12. sobota 19.00 Gesine Schmidt, Andres Veiel. KOPANEC – PREMIÉRA

■ 3. 12. pondelok 19.00 KOPANEC

■ 4. 12. utorok

[NA GUT] Začínáme!

■ 20. 12. štvrtok 10.00 KOPANEC

TRNAVSKÉ MATERSKÉ CENTRUM

Okružná 20, 917 01 Trnava,

tel. č. 033/5341054, 0907

790 046, www.trnavskemc.sk,

trnavske.mc@centrum.sk

■ 3. 12. / 10.00 h ŠIKOVNÉ RÚČKY

– vyrobíme sviečky z voskových plástov, anjelika, stromček...

16.30. ENGLISH TEATIME – anglické konverzácie s Mackou – nahlasovanie vanma@seznam.cz

■ 4. 12. / 9.00 h HUDOBNÁ ŠKOLA YAMAHA – Robík

10.00 a 11.00 h Prvé krôčiky k hudbe

16.00 VÝŽIVOU (A INÝMI TRIKMI) K IMUNITĚ DETÍ – workshop s certifikovanou poradkyňou pre výživu detí a dospelých Mgr. Monikou Korísteckovou, nahlasovanie na monika@zdravedieta.info

■ 5. 12. / 10.00 h SPIEVANKY – veselé detské pesničky s gitaristom Ľubošom

15.00 – 18.00 h Otvorená herňa pre rodiny s deťmi – pravidelne každú stredu popoludní

16.30 h ZDRAVÉ NÔŽKY – cvičenia na predchádzanie plochým nôžkam, treba sa vopred prihlásiť

■ 6. 12. / 10.00 h MIKULÁŠ – vystúpenie detí z MŠ, stretnutie s Mikulášom, balíčky – vstup len na vopred zakúpené lístky, v predpredaji do 4. 12.

■ 7. 12. / 10.00 h KOMUNIKÁ-

CIA S DEŤMI – Ako s nimi hovoriť, aby sme predišli náročným situáciám vo výchove, moderovaná diskusia s lektorkou Akadémie praktického rodičovstva Ing. Vierkou Babečkovou

■ **10. 12. / 10.00 h MONTESSORI HERNÍČKY** – potrebné nahlásiť sa vopred, vstupné 2 € pre rodinu 16.30 h ENGLISH TEATIME – anglické konverzácie, nahlasovanie vanma@seznam.cz

■ **11. 12. / 9.00 h HUDOBNÁ ŠKOLA YAMAHA – Robík** 10.00 a 11.00 Prvé krôčiky k hudbe 12. 12. / 10.00 h ZDRAVÉ NÔŽKY – cvičenia na predchádzanie plochým nôžkam, treba sa vopred prihlásiť

16.00 h VIANOCE V TMC – vianočný večierok pre rodiny s deťmi, hudobní hostia, vianočné trhy, občerstvenie, tombola, punč a koledy, vstupné 4 € pre rodinu

■ **13. 12. / 9.45 h LIFE KOUČING** – Umenie počúvať, prihlasovanie na tel. č. 0915 037 137

■ **14. 12. / 10.00 h PODPORNÁ SKUPINA NOSENIA DEŤÍ** – prihlasovanie nosime.deti.trnava@gmail.com

■ **17. 12. / 9.00 – 12.00 h ŠITIE PRE MAMY** – šijeme deťom, kurz šitia na stroji, potrebné nahlásiť sa vopred do 10. 12.

10.00 h ŠIKOVNÉ RÚČKY – ozdôbky na stromček zo slaného cesta, tvorivé dielne

16.30 h ENGLISH TEATIME – anglické konverzácie, prihlasovanie vanma@seznam.cz

■ **18. 12. / 9.00 h HUDOBNÁ ŠKOLA YAMAHA – Robík**

10.00 a 11.00 h Prvé krôčiky k hudbe

■ **19. 12. / 10.00 h SPIEVANKY** – veselé detské pesničky s gitaristom Ľubošom

10.30 h RECEPTÁRIK – Banánový chlieb, výborná pochúťka

15.00 – 18.00 h Otvorená herňa

16.30 h ZDRAVÉ NÔŽKY – cvičenia na predchádzanie plochým nôžkam, potrebné prihlásiť sa vopred

■ **20. 12. / 9.00 h CVIČENIE PRE ŽENY**

10.00 h RHYMES TIME – anglické rýmy a pesničky pre deti do 3 rokov

■ **21. 12. / 10.00 h PODPORNÁ SKUPINA DOJČIACICH MATIEK**

Od 22. 12. do 1. 1. 2019 bude materské centrum zatvorené. Prajeme vám krásne Vianoce plné pokoja a lásky v kruhu najmilších a šťastný nový rok. Tešíme sa na stretnutie s vami 2. 1. 2019

PAMIATKY TRNAVY A TRNAVSKÉHO KRAJA

Krajský pamiatkový úrad Trnava a Mesto Trnava si vás dovoľujú pozvať na jubilejný 25. ročník odborného pamiatkového seminára

11. decembra od 13.00 h na radnici, Hlavná 1

■ **13.00 h Začiatok**, prezentácia účastníkov

13.20 Vývoj zástavby na území niekdajšieho Collegium Rubrum v Trnave

doc. Dr. phil. Erik Hrnčiarik, Trnavská univerzita, Filozofická fakulta, Katedra klasickej archeológie

■ **13.50 h Tradícia o benediktínoch v stredovekej Trnave – realita, či fikcia?**

prof. PhDr. Vladimír Rábik, PhD., Trnavská univerzita, Filozofická fakulta, Katedra histórie

■ **14.20 h Archeologický výskum na Šrobárovej ulici v Trnave – Od nálezov z doby rímskej po začiatok 20. storočia**

PhDr. Zuzana Poláková, PhD., Archeologický ústav SAV v Nitre

14.50 h Nové poznatky k dejinám novovekého tehliarstva v Trnave
Mgr. Andrej Sabov, Západoslovenské múzeum v Trnave

■ **15.20 h Prestávka**

■ **16.20 h História konštrukcie mosta pod Námestím SNP v Trnave**

Ing. František Brliť – CEMOS, s. r. o., Ing. arch. Pavel Ďurko, Ing. arch. Ľuboš Vagala – Ateliér DV, s. r. o.

■ **16.50 h Talianska komunita v Trnave v 16.– 18. storočí**

PhDr. Radoslav Ragač, PhD., Ministerstvo kultúry SR, Sekcia kultúrneho dedičstva

■ **17.20 h Románsky karner v Ša-**

moríne – archeologický výskum

Mgr. Peter Nagy, SNM – Archeologické múzeum

■ **17.50 h Diskusia**, ukončenie seminára

KINO HVIEZDA

■ 1. 12. / 15.30 GRINCH
17.30 GRINCH

19.10 BOHEMIAN RHAPSODY
21.30 VDOVY

■ 2. 12. / 13.30 GRINCH
15.30 GRINCH

17.30 ČERTOVSKÉ PERO
19.30 BOHEMIAN RHAPSODY

■ 3. 12. / 18.30 ČERTOVSKÉ PERO
20.30 VDOVY

■ 4. 12. / 19.00 Koncert: JOZEF HOLLÝ

■ 5. 12. / 18.30 BOHEMIAN RHAPSODY

20.45 VDOVY

■ 6. 12. / 18.30 ROBIN HOOD – slovenská premiéra

20.30 SMRTELNÉ STROJE 2D (ST) – slovenská premiéra

■ 7. 12. / 18.00 FRAGILE
20.00 FRAGILE

■ 8. 12. / 17.15 DO PLAVIEK!
19.20 SMRTELNÉ STROJE 2D (ST)

21.30 ROBIN HOOD

■ 9. 12. / 13.30 SUPER TAXÍK
15.30 SUPER TAXÍK

17.15 DO PLAVIEK!
19.30 ROBIN HOOD

■ 10. 12. / 16.30 SUPER TAXÍK
18.30 ROBIN HOOD

20.30 SMRTELNÉ STROJE 2D (ST)

■ 11. 12. / 16.00 DO PLAVIEK!
18.00 PRÍPAD KALMUS (FK NAO-KO)

20.00 TEHERÁNSKE TABU (FK NAO-KO)

■ 12. 12. / 16.00 SUPER TAXÍK
Streda 17.30 ROBIN HOOD

20.00 CESTOVATEĽSKÉ KINO – BALI

■ 13.12. 16.30 SPIDER-MAN. PARALELNÉ SVETY 2D (SD) – slovenská štvrtok premiéra

18.30 VIANOCE A SPOL. – slovenská premiéra

20.30 AQUAMAN 2D (ST) – slovenská premiéra

■ 14. 12. / 18.00 SPIDER-MAN: PARALELNÉ SVETY 2D (SD)

20.00 AQUAMAN 2D (ST)
 ■ 15. 12. / 15.30 SPIDER-MAN: PARALELNÉ SVETY 3D (SD)
 17.30 SPIDER-MAN: PARALELNÉ SVETY 2D (SD)
 19.30 VIANOCE A SPOL.
 21.30 AQUAMAN 2D (ST)
 ■ 16. 12. / 13.30 SPIDER-MAN: PARALELNÉ SVETY 3D (SD)
 15.30 SPIDER-MAN: PARALELNÉ SVETY 2D (SD)
 17.30 VIANOCE A SPOL.
 19.30 AQUAMAN 2D (ST)
 ■ 17. 12. / 18.30 SPIDER-MAN: PARALELNÉ SVETY 2D (ST)
 20.30 AQUAMAN 3D (ST)
 ■ 18. 12. / 20.00 DEŽO URSINY 70 (FK NAKO)
 ■ 19. 12. / 16.30 Smejko a Tanculienka – Hip, hip, hurá!
 18.30 SPIDER-MAN: PARALELNÉ SVETY 2D (SD)
 20.30 AQUAMAN 3D (ST)
 ■ 20. 12. / 16.30 ASTERIX A TAJOMSTO ČAROVNÉHO NÁPOJA – slovenská premiéra
 18.30 SPIDER-MAN: PARALELNÉ SVETY 2D (ST)

20.30 BUMBLEBEE 2D (SD)
 ■ 21. 12. / 16.00 ASTERIX A TAJOMSTO ČAROVNÉHO NÁPOJA
 18.00 BUMBLEBEE 2D (SD)
 20.00 AQUAMAN 2D (ST)
 ■ 22. 12. / 15.30 ASTERIX A TAJOMSTO ČAROVNÉHO NÁPOJA
 17.30 SPIDER-MAN: PARALELNÉ SVETY 2D (SD)
 19.30 BUMBLEBEE 2D (SD)
 21.30 AQUAMAN 2D (ST)
 ■ 23. 12. / 13.30 ASTERIX A TAJOMSTO ČAROVNÉHO NÁPOJA
 15.30 ASTERIX A TAJOMSTO ČAROVNÉHO NÁPOJA
 17.30 SPIDER-MAN: PARALELNÉ SVETY 2D (SD)
 19.30 BUMBLEBEE 2D (SD)
 ■ 24. 12. NEPREMIETAME
 ■ 25. 12. / 16.00 SPIDER-MAN: PARALELNÉ SVETY 2D (SD)
 18.00 ASTERIX A TAJOMSTO ČAROVNÉHO NÁPOJA
 20.00 ZRODILA SA HVIEZDA
 ■ 26. 12. / 16.30 ASTERIX A TAJOMSTO ČAROVNÉHO NÁPOJA
 18.30 SPIDER-MAN: PARALELNÉ SVETY 2D (SD)

20.30 ZRODILA SA HVIEZDA
 ■ 27. 12. / 16.30 SNEHOVÁ KRÁĽOVNÁ: KRAJINA ZRKADIEL – slovenská premiéra
 18.00 NÁVRAT MARY POPPINS – slovenská premiéra
 20.30 ZRODILA SA HVIEZDA
 ■ 28. 12. / 16.00 SNEHOVÁ KRÁĽOVNÁ: KRAJINA ZRKADIEL
 17.30 NÁVRAT MARY POPPINS
 20.00 BOHEMIAN RHAPSODY
 ■ 29. 12. / 15.30 SNEHOVÁ KRÁĽOVNÁ: KRAJINA ZRKADIEL
 17.00 NÁVRAT MARY POPPINS
 19.15 BOHEMIAN RHAPSODY
 21.30 ZRODILA SA HVIEZDA
 ■ 30. 12. / 13.30 SNEHOVÁ KRÁĽOVNÁ: KRAJINA ZRKADIEL
 15.30 SNEHOVÁ KRÁĽOVNÁ. KRAJINA ZRKADIEL
 17.00 NÁVRAT MARY POPPINS
 19.30 BOHEMIAN RHAPSODY
 ■ 31.12. NEPREMIETAME
 1. 1. NEPREMIETAME
 2. 1. NEPREMIETAME ■

ADVENT V TRNAVE

■ 1. – 21. decembra od 10.00 do 18.00 h v charitatívnom stánku pred radnicou RAZ KÚPIŠ, DVAKRÁT OBDARUJEŠ

Predaj výrobkov organizácií, občianskych združení a škôl. Výťažok posluží na dobročinné účely

■ 1. decembra o 16.00 h na Trojičnom námestí FAMILY FRIEND 17.00 h Zapalovanie prvej adventnej sviece a posväcovanie adventných vencov
 18.00 h FUNNY FELLOWS

■ 2. decembra o 16.00 h na Trojičnom námestí Miloš Biháry a Dominika Debnárová 18.00 h Voising

■ 2. decembra o 15.00 h a 17.00 h v západnom krídle radnice ROZPRÁVKY NA RADNICI Divadlo Dvor zázrakov: Obušok, z vreca von Vstupné: 2 eurá, predaj lístkov: TTI – mestská veža

■ 2. decembra o 17.00 h a 18.30 h v mestskej veži MESTSKÁ VEŽA S LAMPÁŠOM Vstupné: 4 eurá dospelí, 2 eurá deti

■ 2. decembra o 20.00 h v Kostole sv. Jakuba 4 adventné koncerty TRNKI – ženská spevácka skupina z Horehronia interpretuje tradičným viachlasným vokálnym štýlom pôvodné piesne z Telgártu, Šumiaca, Vernáru, Pohorelej a Heľpy

Ľudová hudba Jána Maka Vstupné: 5 eur, predpredaj v TTI, mestská veža

■ 4 decembra o 19.00 h v Malom Berlíne SCI-FI FILOZOFIA / Ôsmy deň stvorenia: editovanie ľudských génov Prednáša prof. RNDr. Peter Sýkora, PhD.

■ 5. decembra o 17.15 na Námestí sv. Mikuláša MIKULÁŠ V TRNAVE Príchod Mikuláša na koči Detský spevácky zbor z Tulipánu Rozsvietenie námestia

■ 5. decembra o 18.00 h na Trojičnom námestí BABY BAND s pesničkami z dielne FÍHA tralala

■ **5. decembra o 20.00 h**
v Malom Berlíne
Rakta (BR), Mireille Dark (DE),
München Konflikt (CZ)

Trio Rakta zo São Paula v Brazílii je skupina príliš divoká na to, aby sa dala vtisnúť do bežných škatuliiek. Svojou hudbou a postojmi prepájajú punk, psychedéliu a spiritualitu. Ich názov pochádza zo sanskrtu a znamená „krv“. Mireille Dark spája jazz, blues a psychedéliu. Ich hudba je kolážou melodických soundtrackových kúskov so snovými dronmi a temnou atmosférou. Tak ako oni, aj München Konflikt z Ostravy v súčasnosti vydáva debutový album

■ **6. decembra o 18.00 h**
na Trojičnom námestí
CHRIS ELLYS

■ **7. decembra o 18.00 h**
na Trojičnom námestí
GRAEME MARK
20.00 h AKUSTIKA

■ **8. decembra o 16.00 h**
na Trojičnom námestí
Trnavský detský zbor, Univerzity
Trnavy zbor UniTTY, UKITAS
17.00 h Zapalovanie druhej
adventnej sviece
18.00 h ĽH Heskovci a Malí
a mladí huslisti z Červeníka

■ **8. decembra o 20.00 h**
v Kostole sv. Jakuba
4 adventné koncerty
HOREHRONSKÍ CHLOPI
Unikátne teleso zo štyroch obcí Horehronia – Pohorelej, Šumiaca, Telgártu a Vernára je nositeľom prvku zapísaného v reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO – Horehronského viachlasného spevu, typického intenzívnymi hrdelnými prejavmi. Tradícia tohto typu spievania sa spája s prvkami valaško-pastierskeho spôsobu života, ktorý do regiónu prinieslo osídľovanie na základe valašského práva v 14. – 17. storočí
Vstupné: 5 eur, predpredaj Ticketportal, mestská veža

■ **8. decembra o 20.00 h**
v Malom Berlíne
PREŠBURGER KLEZMER
BAND: BALADY

Zohraná zostava sa v posledných rokoch zameriavala najmä na veselú klezmer hudbu. Ich nový projekt je melancholickejší, no ambicióznejší. Balady vznikli na podnet znovuobjavenia hudobnej tvorby Arie (Aladára) Ben Erez Abrahamsona (1904 – 1992). Rodák z Topoľčian pôsobil pred emigráciou najmä v medzivojnovnej Bratislave, zhudobňoval básne najznámejších jidiš básnikov. Aktuálna aktivita Prešburger Klezmer Bandu je nepochybne významným príspevkom k obnove nehmotného kultúrneho dedičstva nielen židovskej, ale aj slovenskej hudobnej kultúry

■ **9. decembra o 15.00 h**
a 17.00 h v západnom krídle
radnice
ROZPRÁVKY NA RADNICI
Divadlo na hojdačke:

Anjelské rožky
Vstupné: 2 eurá, predaj lístkov:
TTi – mestská veža

■ **9. decembra o 16.00 h**
na Trojičnom námestí
Folklorný súbor Slniečnica Piešťany
a Ľudová hudba Michala
Pagáča
18.00 h SLOVAK TANGO

■ **10. decembra o 19.00 h**
v Malom Berlíne
UTÓPIE ARCHITEKTÚRY a ich
vzťah k formovaniu našej reality
Tretia zo série prednášok o architektúre, ktorých lektorom je Mgr. arch. Martin Zaiček, bude venovaná utópiám. Okrem príkladov slávnych utópií z dejín architektúry a vizuálnej kultúry sa tento raz pozrieme bližšie na predstavy novej a nemožnej architektúry na Slovensku

■ **12. decembra o 18.00 h**
na Trojičnom námestí
SLOVENSKO SPIEVA KOLEDY

■ **13. decembra o 18.00 h**
na Trojičnom námestí

VYMETANIE NÁMESTIA
Detský folklórny súbor Trnavček

■ **13. decembra o 19.00 h**
v Malom Berlíne
CESTOVATEĽSKÝ VEČER:
MEXIKO

Mexiko – to je pohoda na brehoch Karibského mora, aj kultúra Aztékov, Mayov, Olmékov, Toltékov a Zapotékov. Premietanie o jednej z turisticky najnavštevovanejších krajín sveta vás povedie od veľkomiest po džungľu, od historických pamiatok po slnkom zaliate biele pláže Yucatánu

■ **14. decembra o 18.00 h**
na Trojičnom námestí
VRBOVSKÉ VRBY
20.00 h GYPSY ELEGANCE

■ **14. – 16. decembra**
pred radnicou
PREDAJ CHARITATÍVNEHO
PUNČU v stánku Mesta Trnavy

■ **14. – 16. decembra**
na Námestí sv. Mikuláša
STREDOVEKÉ ADVENTNÉ TRHY
Živý betlehem, akákoľvek stredovekých remesiel, ponuka občerstvenia podľa historických receptov, horúca medovina, dobový kolotoč pre deti...
14. 12. od 12.00 do 19.00 h
15. 12. od 10.00 do 19.00 h
16. 12. od 10.00 do 19.00 h

■ **15. decembra od 10.00 h**
do 19.00 h na Nádvorí
VIANOČNÝ TRNAVSKÝ RÍNEK
Prídte si užiť vianočnú atmosféru Trnavského rínku v krásnych priestoroch Nádvorja na Štefánikovej ulici 4. Stretnite sa s rodinou a priateľmi pri výbornom punči, pochutnajte si na dobrom jedle a nakúpte originálne darčeky od slovenských tvorcov
Vianočný Trnavský rínek organizuje Bronco n. o. v spolupráci s Mestom Trnavou

■ **15. decembra o 16.00 h**
na Trojičnom námestí
KARPATSKÁ MUZIKA

17.00 h Zapalovanie tretej adventnej sviece
18.00 h Detská ľudová hudba Brezinka a ľudová hudba Brezina

■ **15. decembra o 20.00 h v Kostole sv. Jakuba 4 adventné koncerty MÁRIA ČÍROVÁ**

Vianočný koncert Márie Čírovej s kapelou a sláčikovým kvartetom
Vstupné: 10 eur, predpredaj Ticketportal, mestská veža

■ **15. decembra o 20.00 h v Divadelnom štúdiu DISK Blaho Uhlár a kolektív DISK: OBOLUS**

2. PREMIÉRA novej autorskej inscenácie
Bez slov. Buďte zvedaví.

Hrajú: Monika Babicová, Missi Chudá, Daniel Duban, Silvia Ištóková, Zuzana Jankovská, Braňo Mosný, Ján Rampák a Peter Tilajčík
Tvorbu inscenácie podporili Mesto Trnava a Trnavský samosprávny kraj
Vstupné 4 eurá dospelí, 3,50 študenti
Predpredaj v TTI mestská veža rezervácie na daniel@duban.sk

■ **16. decembra o 15.00 h a 17.00 h v západnom krídle radnice**

ROZPRÁVKY NA RADNICI
Divadlo Agapé: Zimná rozprávka
Vstupné: 2 eurá, predaj lístkov: TTI – mestská veža

■ **16. decembra o 16.00 h na Trojičnom námestí VOCI ALLEGRE 18.00 h SPEKTRUM**

16. decembra o 19.00 h v Bazilike sv. Mikuláša ADVENTNÝ KONCERT študentov Konzervatória a VŠMU v Bratislave. Účinkujú: Miloš Biháry, Glória Nováková, Karolína Krigovská, Zora Mrvová

■ **19. decembra o 20.00 h v Malom Berlíne KATARZIA/PJONI:**

NEPOHODLNÁ OSOBA
Katarzia vydáva v spolupráci s Jonatánom Pastirčákom nový album a vyrážajú spolu s VJ artist Kateřinou Blahutovou na turné. Väčšina pesničiek vznikla pre predstavenie Antigona v Slovenskom národnom divadle. Texty sú ako vždy o mladom človeku, ktorý sa rozhodne postaviť proti nepravde a skončí sa to jeho smrťou

■ **20. decembra o 18.00 h na Trojičnom námestí ADO JURÁČEK**

■ **21. decembra od 13.00 h v Dome Katolíckej jednoty Slovenska ŠTEDRÁ VEČERA PRE OSAMELÝCH A ĽUDÍ BEZ DOMOVA**

■ **21. decembra o 17.45 h na Trojičnom námestí ODOVZDANIE BETLEHEMSKÉHO SVETLA 18.00 h TRNAVČEK – uvedenie nového albumu 20.00 h PETER LIPA**

■ **21. decembra o 19.30 h v Bazilike sv. Mikuláša VIANOČNÝ KONCERT** speváckeho zboru Voci Allegre

■ **22. decembra o 16.00 h na Trojičnom námestí DUO LIVE GUITARS 17.00 h Zapalovanie štvrtej adventnej sviece 18.00 h ALLAN MIKUŠEK**

■ **22. decembra o 20.00 h v Kostole sv. Jakuba 4 adventné koncerty OPERNÉ HVIEZDY A HOSTIA**
Mariana Hocheľová – soprán, Peter Mikuláš – bas, Daniel Čapkovič – barytón, Branko Ladič – klavír
Dievčenský spevácky zbor Slovenského rozhlasu, dirigent Adrián Kokoš
Vstupné: 10 eur, predpredaj Ticketportal, mestská veža

■ **31. decembra o 18.00 h na Trojičnom námestí DETSKÝ OHŇOSTROJ 00.00 h NOVOROČNÝ OHŇOSTROJ**

SPRIEVODNÉ PODUJATIA.....

Každý štvrtok a piatok od 15.30 h na Trojičnom námestí sa predstavia deti z trnavských materských škôl

■ **KLZISKO NA HLAVNEJ ULICI** bude otvorené od 15. novembra do 6. januára 2019 každý deň od 10.00 do 20.00 h
Vstup bez časového obmedzenia 0,50 €, požičanie korčúl 2 €, brúsenie korčúl 1,50 €

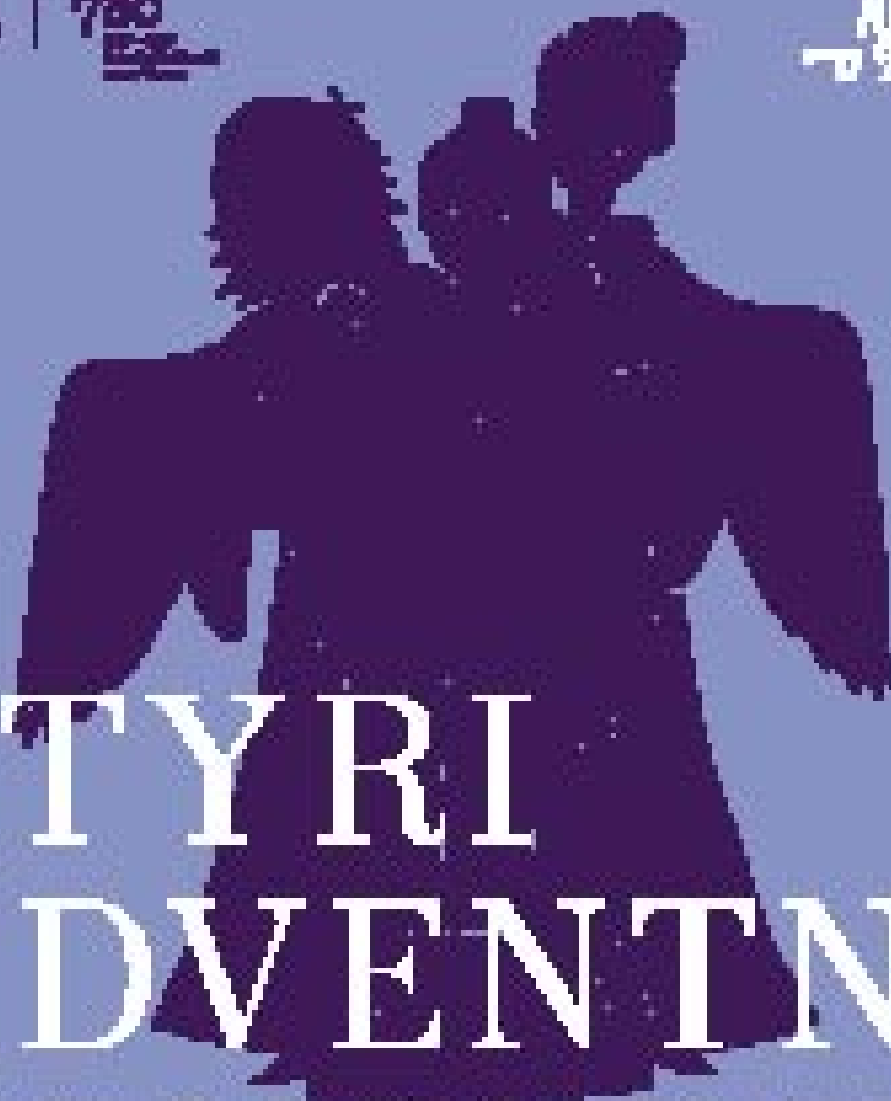
■ **PREDVIANOČNÉ TVORIVÉ DIELNE PRE DETI**
Do 16. decembravždy od piatku do nedele medzi 15.00 a 18.30 h bývalom obchode s odevmi „Pod stĺpmi“ na Hlavnej ulici 8
Pečenie medovníkov, výroba vianočných ozdôb, sviečok, svetníkov, pohľadníc a drobných darčiekov

■ **MESTSKÁ VEŽA S LAMPÁŠOM**
Štvrtky a nedele v období Adventných trhov v čase o 17.30 h a o 19.00 h. Vstupné: 4 € dospelí, 2 € deti. Mestská veža bude otvorená vždy v piatok a sobotu do 21.00 h

.....
21. januára 2019 o 20.00 h v Divadelnom štúdiu DISK Blaho Uhlár a kolektív DISK: OBOLUS
Bez slov. Buďte zvedaví.
Hrajú: Monika Babicová, Missi Chudá, Daniel Duban, Silvia Ištóková, Zuzana Jankovská, Braňo Mosný, Ján Rampák a Peter Tilajčík
Tvorbu inscenácie podporili Mesto Trnava a Trnavský samosprávny kraj
Vstupné 4 eurá dospelí, 3,50 študenti
Predpredaj v TTI, mestská veža rezervácie na daniel@duban.sk ■

ADVENT
TO BRNO

ŠTYRI ADVENTNÉ KONCERTY

20.00 HOD V KOSTOLE SV. JAKUBA

2. 12. 2018 TONEL

15. 12. 2018 MÁRIA ČERNÁ

8. 12. 2018 MAREK HONZIK A KVALITA

22. 12. 2018 OPERNÍ HVĚZDY A HOSTI

tradiční adventní koncerty – sádky se adventními postavičkami – svíčky jako z minulosti

KOMPLETNÍ PROGRAM

ADVENT.TMMAVA.CZ

